

Planinski vestnik

9

glasilo Planinske zveze Slovenije

september 1984

Planinski vestnik

glasilo Planinske zveze Slovenije

september 1984

9

letnik LXXXIV izhaja od leta 1895

vsebina

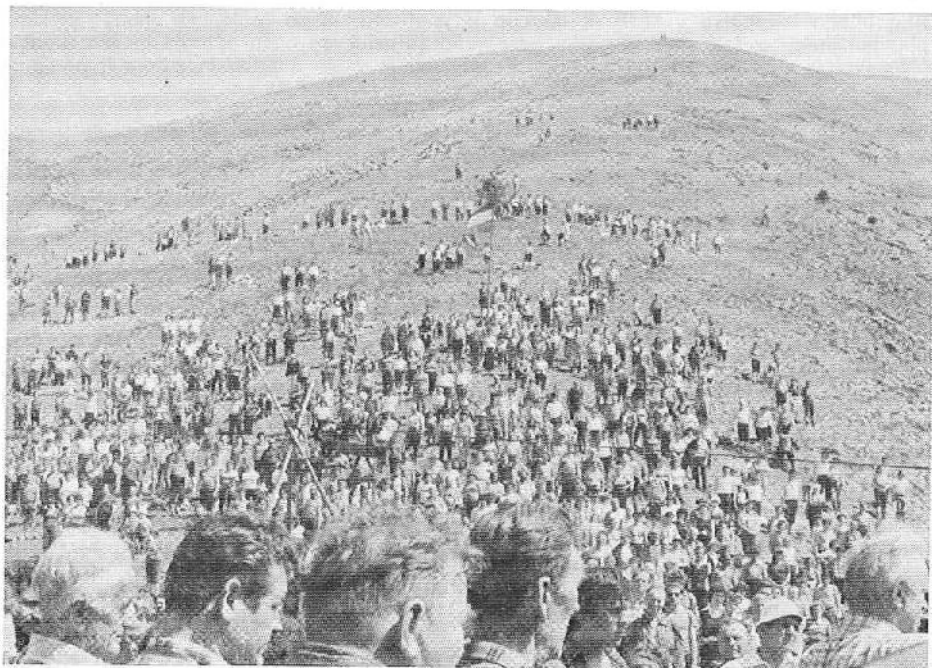
Anton Srebrnič	Beseda ob otvoritvi ...	385
Jože Perše, Sonja Kocuvan, dr. Božo Oblak	70 let planinstva pod Gorjanci	386
	Nove planinske pridobitve	390
Janez Šumrada	Angleška popotnika v slovenskem alpskem svetu, II. del	394
Tone Wraber	Planinec-botanik na Mangartu	398
Janko Humar	Primorska smer, Huayna Potosi, 6090 m	403
Franček Vogelnik	Kalliste	409
Milan Cilenšek	Gore zbližujejo	413
Miran Mihelič	O slovenski enotni kulturni dediščini	415
Aleksander Čičerov	Ali so žerjavčki v Trzinu?	417
	Društvene novice	419
	Varstvo narave	424
	Iz planinske literature	425
	Alpinistične novice	427
	Razgled po svetu	428
	Na kratko ...	430

Naslovna stran:

Stane Kvaternik: Svetloba

uredniški odbor

Lastnik: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana — Glavni in odgovorni urednik: Marjan Krišelj, p. p. 44, 61109 Ljubljana. Uredniški odbor: ing. Tomaž Banovec, ing. Janez Bizjak (alpinizem), ing. Aleš Doberlet (fotografija), Stanko Hribar, dipl. oec. Božidar Lavrič, prof. Evgen Lovšin, dr. Miha Potočnik, Nada Praprotnik (varstvo narave in okolja), Janez Pretnar, Franci Savenc (alpinizem), ing. Albert Sušnik (fotografija), ing. Pavle Šegula (tehnični urednik), Franc Vogelnik, dr. Tone Wraber (varstvo narave in okolja). Izdajateljski svet pri PZS: Božo Jordan (predsednik), Matjaž Černe, Viktor Pergar, Zoran Naprudnik, Stanko Klinar, Milan Cilenšek, Marjan Krišelj, Milan Naprudnik. Naslov: Planinska zveza Slovenije, 61001 Ljubljana, Dvorakova 9, Ljubljana, p. p. 214 — Tekoči račun pri SDK 50101-678-47045, telefon (061) 312 553 — Planinski vestnik izhaja praviloma vsak mesec. Letna naročnina je 1000 din, plačljiva tudi v dveh obrokih in sicer do 31. marca in do 30. septembra; za tujino 30 š. Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Spremembe naslova javljajte upravi glasila; navedite vedno tudi stari naslov s tiskanimi črkami. Odpovedi med letom ne sprejemamo. Upoštevamo pisemne odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto. — Rokopisov in slik ne vračamo. — Tiska in klišeo izdeluje Tiskarna »Jože Moškrič« v Ljubljani.

Prva letošnja otvoritev novega planinskega doma — Koče na Golici, PD Jesenice, 3. 6. (Berl reportažo o letošnjih otvoritvah planinskih objektov v tej številki PV z naslovom: Nove planinske pridobitve, str. 390)

Foto Franc Črv

BESEDA OB OTVORITVI...

(Predsednik org. odbora za proslavo 35-letnice PD Nova Gorica in otvoritve planinskega doma ob Krnskih jezerih Anton Srebrnič)

V veliko čast mi je, da danes sredi te gorske tišine odpiram dvojno proslavo; jubilejno 35-letnico PD Nova Gorica in otvoritev planinskega doma ob teh naših prelepih Krnskih jezerih, kar je uresničenje 35-letne želje goriških planincev.

Zato planinski pozdrav vsem domačim planincem, pozdrav vsem slovenskim planinskim društvom iz zamejstva: Gorice, Trsta, Čedadu in Celovcu in vsem udeležencem današnje proslave, posebno tistim, ki so pri gradnji tega doma imeli žuljave roke.

Naj vas ob tej slovesnosti spomnim na enega prvih ljubiteljev naših gor — Slovence iz Bodreža, Valentina Staniča, ki je bil človek vseh poklicev, a je znal ceniti lepoto naših planin.

V teh gorah so se bili krvavi boji v prvi svetovni vojni in so umirali slovenski fantje za tuje interese.

Ko pa je mati domovina poklicala vse rodoljube za obrambo domovine, so naše zahodne gore dajale zavetje primorskim partizanom.

Rdeči rob, Golobar, Krn, Mia, Matajur so pomniki naše NOB. Tu so pisale zgodovino brigade XXX. divizije.

Goriški planinci se zavedamo svojega poslanstva. 30 in več let nas je vodila pot po teh naših zahodnih gorah, kjer poteka meja s sosednjo Italijo. In zrastle je v nas tiha želja:

Tu zgraditi dom, pomnik velike zgodovine malega naroda in hkrati prijeten počitek za vse ljubitelje naravnih lepot.

Pridobljeno tovarilstvo v NOB in iskreno prijateljstvo, ki se je kovalo med goriškimi planinci, nam je dalo moč, da smo nesebično združili vsa naša hotenja in več tednov prostovoljno delali in zgradili ta dom, ki naj ostane vsem mladim in starim ljubiteljem planin kovačnica tovarilstva, prijateljstva in miru.

Mladini pa še poslanico:

Vsa mlada hotenja koristno izrabite. Skupne prostovoljne akcije naj vam bodo v razvedrilo, uspehi pri ustvarjanju pa v veselje in v zadovoljstvo. Pa boste začutili pravi smisel življenja in nobene potrebe po omamljanju. Pravi smisel življenja da delo, ne pa brezdelno postopanje. Človek mora ustvarjati, da zna ceniti to, kar ima, kar je njegovega, kar je skupnega.

Pohvala in priznanje naj vam bo večje zadoščenje kot materialne dobrine. Tako čutimo danes vsi, ki smo prispevali za današnjo otvoritev. Veseli smo, ponosni in vzradoščeni, da ta naš planinski dom stoji.

8. 7. 1984, Koča pri Krnskih jezerih.

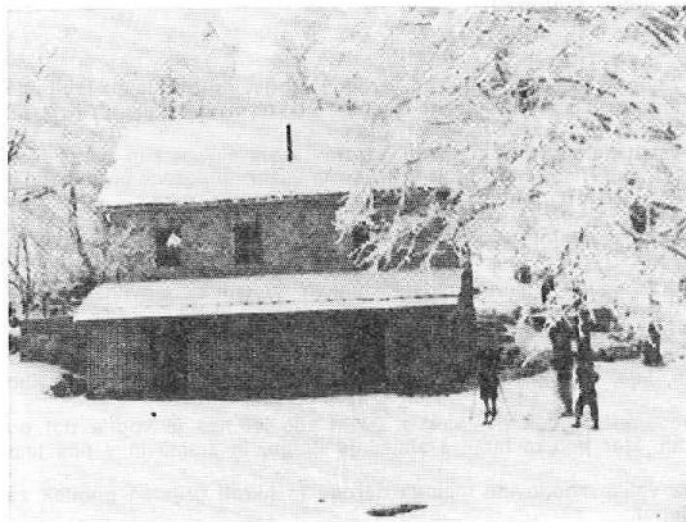
70 LET PLANINSTVA POD GORJANCİ

Podružnica SPD v Novem mestu je bila ustanovljena leta 1914, arhiv pa datira od leta 1920. Tedaj je bilo v Novem mestu 84 članov (učitelji, trgovci, sodniki, obrtniki...). Za predsednika so to leto izvolili znamenitega naravoslovca Ferdinanda Seidla. Planinci so tedaj hodili po Dolenjskem gričevju in Beli Krajini. Teh izletov se je udeležilo tudi po 40 planincev.

Leta 1920 so povišali članarino in to je precej zmanjšalo število članov. Že tedaj so planinci poznali solidarnost. Z znamkicami so zbirali prispevke, da so tako pomagali graditi planinske koče. Veliko pozornost so novomeški planinci posvečali urejanju planinskih poti. Tako so lahko prišli na Gorjance po sedmih lepo markiranih poteh. Uredili so jih po vsem Dolenjskem gričevju, prav do Suhe in Bele Krajine. Med markacisti je bil najbolj delaven takratni upokojeni nadučitelj Liliija. Za marljivo delo je dobil na občnem zboru leta 1929 posebno priznanje.

Tega leta je župnija Šentjernej omogočila planincem, da so mežnarijo pri Miklavžu na Gorjancih preuredili v prvo planinsko zavetišče na Dolenjskem. Zanimivo je, da so novomeški planinci vložili precej truda, da so tudi v Beli Krajini ustanovili podružnico SPD, sodelovali pa so s planinci iz Zagreba in Karlovca.

Leta 1930 so pridobili zemljišče ob izviru Gospodične. S prostovoljnim delom so uredili studenček, ki ga je tako lepo opisal Janez Trdina. Ob njem so zasadili botanični vrt. V zapisniku upravnega odbora 20. avgusta 1931 lahko preberemo, kako so se trudili, da bi ostal izvir kar najbolj naraven: »Zajetje izvirka je zelo lično zgrajeno

Zavetišče
PD Novo mesto
v bivši mežnariji
pri Miklavžu
na Gorjancih iz leta
1929. Zavetišče je
v prtiličnem delu
pod napuščem

Foto R. Jereb

Zasišno zavetišče
PD Novo mesto
pri Gospodični
na Gorjancih
iz leta 1930 (darovalec
Šiška, tedanji lastnik
Trdinovega vrha)

Foto J. Jareb

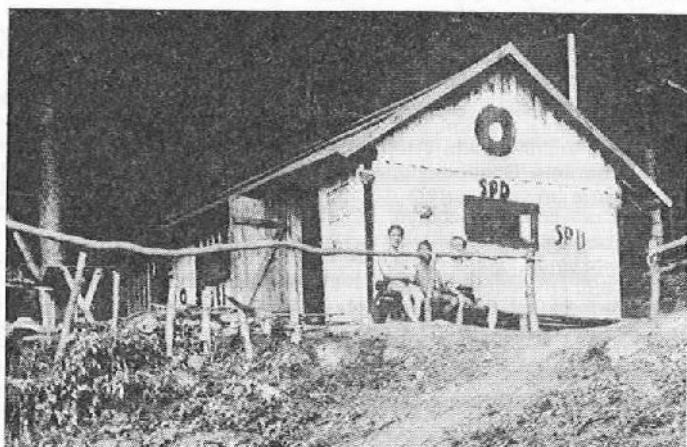
v obliki polukrožnega zida, sklenjenega zgoraj s kamenitim svodom. Spredaj je ta ograda izvirka zaključena v obliki obokanega portala. Pod omenjenim svodom vidno prihaja iz gorskega pobočja na dan čista studenčnica v dveh pramenih, ki združena odtekata v žlebasto izdolben kamen. Voda pada iz njega v prostem curku — pripravno, da jo kot dragocen dar gorske prirode človek lahko prestreže v čašo ali pa v večjo posodo. Kamenita zida (v ciklopskem slogu), ki se v loku primikata proti izvirku, imata poleg arhitektonske tudi še mehansko nalogo, da zadržujeta morebitno premikanje tal v ilovnati okolici izvirka. Dograjeni zidovi so dobili naposled olupšavo iz mahov, praproti in cvelnic.« (Načrt za to pomembno delo sta naredila inženirja Marijan Mušič in Karol Barborič.)

To pa še ni bilo vse. Pri Gospodični so uredili tudi prvo planinsko kočico. Tedanji lastnik Trdinovega vrha, Šiška, je daroval planincem leseno kolibo; v njej je bilo dvajset ležišč.

Leta 1933 so ob 10-letnici preimenovanja najvišjega vrha na Gorjancih: Sv. Jere v Trdinov vrh, pripravili veličastno proslavo. Tedaj je bilo na Gorjancih kar 1500 ljudi.

V januarju naslednjega leta je bil prvi planinski ples z bogatim kulturnim programom. Izkupiček so namenili v sklad za planinsko kočico na Maličevem krču na Gorjancih. Na občnem zboru so ugotovili, da se je število ljubiteljev planin spet povečalo: »Gorjanske košenice so vabljuje poleti in pozimi. Na njih se ne zbirajo samo Novomeščani, temveč tudi Belokranjci, Karlovčani, Samoborčani in Zagrebčani.« V kavarni Smola so planinci uredili društveno knjižnico. Tu so se lahko ljubitelji planin zbirali vsak dan. Na voljo so jim bili Planinski vestniki in druga planinska literatura.

Novomeški planinci so že zgodaj spoznali, da sloni njihova prihodnost na podmladku, zato so leta 1936 ustanovili mladinski odsek. Zanimivo je, da so to podprli tudi tedanji prosvetni delavci. Po drugi vojni društveno življenje ni zamrlo. Na prostoru, kjer stoji

Kasneje nekoliko
preurejeno
isto zavetišče
pri Gospodični

Foto R. Jareb

sedanji dom, so prizadevali novomeški planinci postaviti nov dom. Odprli so ga 18. 9. 1949. Prej je bilo to le zasilno zavetišče, ki je služilo svojemu namenu od leta 1931, požgali pa so ga 1942. leta. Tudi v ta odmaknjeni del na skrajnem jugovzhodu Slovenije so pričeli vdirati motorizirani turisti in treba je bilo na ruševinah starega doma postaviti sodobnejši objekt, ki ima še vedno povojno ime: Planinski dom Vinka Paderšiča pri Gospodični na Gorjancih (822 m). Planinska misel se je zlasti razmahnila po letu 1970, ko se je vplaninske vrste vse bolj vključevala mladina. Društvo ima danes tudi alpinistični odsek in ni se bati, da bi društveno življenje zamrlo, ker ga sestavljata dve tretjini mladih.

Jože Perše

SKRIVNOSTNI SVET GORJANCEV JE ODKRIL DOLENJCEM JANEZ TRDINA

Novo mesto je bilo v drugi polovici prejšnjega stoletja, ko se je sredi šestdesetih let v njem naselil upokojeni profesor zgodovine in zemljepisa Janez Trdina, majhno podeželsko mesto z vsemi značilnostmi tistega časa: mesto trgovcev, gostilničarjev, uradništva, mesto nazadnjaških in tudi naprednih Slovencev. »Izobčenec«, kakor mu pravi pisateljica Ilka Vaštetova v biografskem romanu o njem, je prišel v Novo mesto z Reke, kjer so ga zaradi njegovih naprednih, protiaustrijskih idej, v katerih je vzgajal mladi hrvatski rod na tamkajšnji gimnaziji, upokojili, ko mu je bilo komaj 37 let, seveda z minimalno pokojnino. Pot ga je nato zanesla v Novo mesto, kjer je z naprednimi Novomeščani kmalu navezal prijateljske stike.

Pisatelj je pogosto zahajal tudi v Gracarjev turn k prijatelju graščaku Rudežu, s katerim ga je vezalo zanimanje za ljudske šege in navade, ljubezen do domovine in odpor proti tujcem. V Rudežu je imel tudi človeka, ki mu je nevsiljivo pomagal v letih bede in pomanjkanja. Potovanje je Trdino zaneslo tudi v Belo Krajino — deželo sonca in prijetnih ljudi; prisrčno so ga sprejemali, kot znajo samo oni.

Da se je poimenoval najvišji vrh Gorjancev po Janezu Trdini, je upravičeno in pošteno, saj verjetno ni Dolenjca, ki bi tako dobro poznal domačo pokrajino, predvsem Gorjance, kot Janez Trdina.

Trdina je pokopan na novomeškem pokopališču v Ločni. V Novem mestu spominja nanj doprsni kip pred rotovžem na Glavnem trgu, spominski plošči v Bršljinu in na njegovi hiši v Novem mestu (blizu sodišča) ter Trdinova cesta, ki pelje od kandiškega mostu do Gotne vasi in ki jo je Trdina na svojih popotovanjih pogosto premeril.

Trdina je bil sicer Gorenjec, vendar smo si ga Dolenjci upravičeno prisvojili, saj je pri nas preživel polovico svojega življenja in ustvaril najboljša dela.

Sonja Kocuvan

KAKO SEM DOŽIVLJAL GORJANCE

Pogorje, ki zapira novomeško kotlino na jugovzhodu in se vleče kar precej daleč, me je vedno, še kot otroka, zelo mikalo. Kakšne skrivnosti skriva, kaj omejuje, kakšna obzorja se širijo za njim? Pripovedovali so mi o Trdinovih bajkah in pravljicah, kar mi je še bolj burilo otroško domišljijo. S hrepenenjem po doživetju Gorjancev v vsej njihovi lepoti sem gojil skrito željo, da čimprej stopim v zelene gozdove in spoznam resnico pravljicne Trdinove gore.

Prvič sem jih spoznaval, ko sem bil star deset let, ko me je vzel s seboj na Gorjance moj pokojni sorodnik, odvetnik Stanko Pečar, ki je bil velik občudovalec Gorjancev in poznavalec del Janeza Trdine. Šla sva, kot je bila tedaj navada, peš iz Novega mesta, zavila v Žabji vasi v gozd, se vzpela mimo Janšc na cesto Hrušica—Gaborje in od tam krenila po stezi navkreber h Gospodični. Da je bila najina pot še bolj romantična, sva hodila ob luninem svitu v topli poletni noči, polni tišine in prijetnih vonjav. Ko sva zaslila žuborenje Gospodično, sva poiskala stezo do studenčka in krenila h koči. Ta je bila zaprta in sva morala zato naprej k Miklavžu. Malo nad Gospodično sva prišla do tira gorjanske železnice, ki je tedaj še obratovala, in potem po tiru do Krvavega kamna, od tam pa k Miklavžu. Medtem se je zdanilo. Čudovito je bilo zame doživetje rosne košenice, polne poletnega cvetja in visoke trave, vmes pa poslušanje pličjega žvrgolenja, brenčanje žuželk ter skakanja množice kobilic. Vtis je bil nepozaben.

Pozneje sem bil še večkrat na Gorjancih. Skoraj vsako soboto sva šla s Pečarjem poš na Gorjance, jih doživljala in občudovala in se vračala ob nedeljah zvečer. Od tega mojega sopotnika sem se naučil veliko življenjskih resnic. Naučil me je spoznavati naravo, živali, rastline, vode in vetrove, kamnine in zemljo. Vpeljal me je v svet Janeza Trdine, mi pripovedoval o ljudeh, njihovih navadah in načinu življenja pod Gorjanci, pa tudi o veselju in žalosti, ki so ju doživljali. Pozneje se je našim pohodom na Gorjance pridružil pokojni sodnik Maks Petrič, tega sem imel za poslednjega polihistorja,

Prva poveljna
planinska koč
pri Gospodlčn
na Gorjancih, ki so jo
18. 9. 1949 svečano
odprli

Foto R. Jereb

ki nekako ni sodil v naš čas, od katerega sem se veliko naučil na teh naših izletih. Bil je neizčrpen vir podatkov o rastlinstvu, živalstvu, fiziki in vseh drugih naravoslovnih vedah, da ne govorim o znanju tujih jezikov. V taki družbi, v gorjanskih gozdovih in na gorjanskih košenicah, sem počasi odraščal in zorel v občudovalca narave in vsega lepega. Nepozabni so bili pohodi skozi sotesko Pendorjevke, mimo studenca Minutnika navkreber k Miklavžu.

Čudovito je bilo doživetje ob razgledu s Trdinovega vrha, posebno ponoči, ko so v dalji trepetale mestne luči, nad nami pa se je bočilo zvezdnato nebo, polno skrivnosti. Prenočevali smo navadno pri pokojnem Nacetu Hudoklinu; ta je bil lastnik hiše pri Miklavžu. Pri njem smo se največkrat tudi okrepčali. Njegova žena Manči je bila dobra kmečka kuharica. Nace je bil poseben original: dober, pošten in šegav. Njegovim domisljam smo se včasih nasmejali do solz. Če bi ga poznal Janez Trdina, bi ga gotovo opisal. Ker ga pa ni, čutim dolžnost, da zberem o njem vsaj nekaj anekdot in jih iztrgam pozabi. Sčasoma sva postala prijatelja, se tikala in lepo razumela. Da svoje smrti je bil moj pacient.

Jasno je, da me je taka vzgoja in taka povezanost z naravo pripeljala v skavtsko organizacijo. Prišla je vojna, ki je krvavo segla tudi na Gorjance in med ljudi v dolini. Večina ljudi je našla pravo pot, vključila se je v narodnoosvobodilni boj in pomagala spreminjati preživeli svet.

Leto po vojni sem bil spet na Gorjancih. Marsikaj se je spremenilo. Drugi, mlajši ljudje, prihajajo v te gozdove in košenice. Morda jim bo narava dala vsaj toliko, kot je dala meni, če se bodo živeli vanjo in razumeli šumenje zelenih gozdov ter opojnost dišečih košenic.

dr. Božo Oblak

Proslava
na Trdinovem vrhu
15. 8. 1933,
tj. ob 10-letnici
preimenovanja sv. Jere
v Trdinov vrh

Foto R. Jereb

NOVE PLANINSKE PRIDOBITVE*

(Koča na Golici, PD Jesenice, prizidek k Domu na Uršlji gori, PD Prevalje, Planinska koča na Donački gori, PD »Sloga«, Straža-Rogatec, Planinski dom ob Krnskih jezerih, PD Nova Gorica).

Planinci so se letos »zagrizli« v gore, pravzaprav v svoje domove. Kot da jih je vzpodbudila vseslovenska akcija ob obnovi našega Triglavskega doma na Kredarici. Pet novih gradenj imamo, Kočo na Golici, prizidek k Domu na Uršlji gori, tudi Donačka gora je dobila nov planinski objekt. Zgradili so ga planinci Sloge, Straža-Rogatec, tudi Prešernova koča na Stolu je dobila novo podobo (o njej bomo več povedali v eni izmed prihodnjih števil, ker je bila otvoritev 4. avgusta, ko je bila pričujoča številka že v tisku), in pa Dom ob Krnskih jezerih. In tako se spodobi, da o teh dogodkih ob tej priložnosti povemo kaj več.

3. junij

Stanko Ravnik z Jesenic je uredništvu PV, takoj po otvoritvi Koče na Golici, pisal: »Dne 3. junija letos je jeseniško PD na Golici odprlo kočo, hkrati pa slavilo 60-letnico samostojnega PD Jesenice.

Tega dne se je na Golici zbralo mnogo planincev iz vse Slovenije. Toliko srečnih planincev Golica še ni imela hkrati na svojem temenu. Proslava se je začela ob 11. uri; na njej pa so sodelovali železarski pihalni orkester, predsednik PD Jesenice P. Dimitrov, moški oktet iz Žirovnice, pa recitatorji in govori, v katerih so govorniki pohvalili požrtovalnost jeseniških planincev, spomnili pa so se tudi njihove 60-letne zgodovine. Predsedniku društva je ključke od koče izročil Janez Košnik, predsednik gospodarskega odbora in eden nazaslužnejših pri gradnji koče.

Stanko Ravnik je na govorniškem odru med drugim povedal tudi tole: »Golico poznamo kot cvetočo goro z lepim razgledom. Bila je vedno slovenska gora, zato je slovenske planince bolelo, ko je DÖAV leta 1892 na tem mestu zgradil svojo planinsko kočo. Ta poseg je vzpodbudil domače planince, da so leta 1903 na Jesenicah ustanovili prvo planinsko društvo za sodni okraj Kranjska gora. Že leta 1905 so zgradili na vrhu Golice lepo planinsko kočo. Imenovali so jo po starosti slovenskih planincev — Francetu Kadilniku. Koči na Golici sta prvo vojno preživel, nista pa dočakali osvoboditve v II. svetovni vojni.

Golica in gozdovi okoli nje so bili prizorišče mnogih bojev partizanov s policijskimi enotami z Jesenic. In tako sta pogoreli tudi obe koči na Golici...

Iz govora predsednika gradbenega odbora Janeza Košnika:

»Iz leta v leto se je po vojni obisk Golice večal, zato je bil na občnem zboru leta 1979 sprejet sklep, da obnové spodnjo Kočo na Golici. Predračunska vrednost zgradbe je bila 5 000 000 dinarjev; ta vrednost pa se je do danes podvojila. Do konca leta 1983 je bilo vloženi 3 404 087 dinarjev, od tega iz sklada družbenega dogovora 2 501 593 dinarjev. Vrednost v prostovoljnem delu in podarjenih sredstev pa je do konca leta predstavljala 2 818 080 dinarjev. Vrednost celotne gradnje in tovarne žičnice pa je bila ob koncu leta 1983 6 222 167 dinarjev. Da je bila koča zgrajena s tako skromnim denarjem, so zaslužni vsi, ki so pri gradnji koče pomagali s prostovoljnim delom.« Ob tej slovesnosti, ko so jeseniški planinci izročili svojo novo planinsko kočo planincem v rabo in zatočišče, so se spomnili tudi svoje 60-letnice.

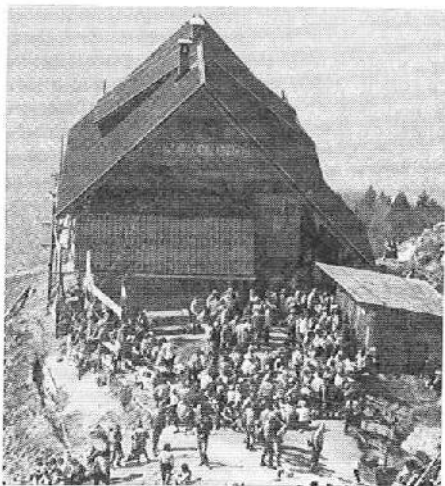
Iz nagovora predsednika PD Jesenice P. Dimitrova:

»V letu 1924 so opravili reorganizacijo SPD za sodni okraj Kranjska gora. Jeseniška podružnica je spel postala samostojna. Predsednik tega društva je bil Ivan Velepčič, člani pa so bili Ivan Šelinc, Jakob Čop, Franc Bohinc, Ivan Pohar in Janez Černe.

Ko danes praznujemo 60-letnico, se spominjamo mož, ki so bili znanilci slovenskega alpinizma. Tedanje razmere pa niso dopuščale, da bi se planinska organizacija razvila v množično organizacijo in da bi v alpinizmu doživeli svetovni sloves, kot ga imamo danes.

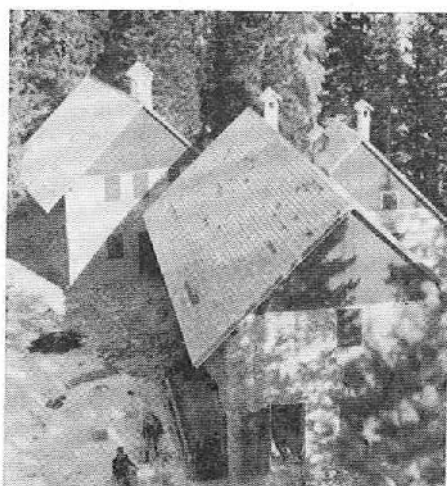
Marjan Oblak, predsednik IO PZS:

»PD Jesenice je v teh letih delovanja postalo prostorna hiša, ki vestno upravlja od vseh slovenskih planinskih društev največ planinskih domov, koč in bivačkov. V zadnjih letih so opravili številne obnove domov (na primer Tičarjev dom, Špiček, Kočo pri izviru Soče itd.) in to ob novi gradnji na Golici in ob investicijskem vzdrževanju vseh drugih domov. V zadnjih nekaj letih je iz vrst društvenih delavcev odšla skoraj generacija marljivih delavcev, med katerimi so nekateri žrtvovali vse za dobrobit društva pa tudi za dograditev Koče na Golici. Planinstvo prav lahko pred javnostjo opraviči dodeljena

Koča na Golici, 3. 6. 1984

Foto Franc Črv

Koča pri Krnskih jezerih, 8. 7. 1984

Foto M. Rupnik

družbena sredstva, saj so nekajkrat pomnožena s številnimi oblikami prispevkov in z delom samim in zato upravičeno pričakujemo, da bo družbeni dogovor za obdobje 1986/90 za visokogorske planinske postojanke in pota podaljšan tako, da bi ga razširili tudi s krogom podpisnikov in z ustrezno novimi ekonomskimi pogoji, ki bi zagotovili nominalna finančna sredstva.«

17. junij

»Prizidek doma na Uršlji gori je odprt!« Tako nam piše Andreja Čibron. »17. junija letos ga je izročilo svojemu namenu PD Prevalje. Predsednik tega društva Stanko Lodrant je ob tej priložnosti poudaril, da so planinci v največji možni meri oplemenitili zaupana jim družbena sredstva, saj je društvo zadnjih 15 let živelo za to delo in je doraščalo, se kalilo, doživljalo bridkosti, a tudi radosti. Dejal je tudi, da je društvo vitalna kombinacija predane stare generacije in z energijo nabite mladine — drevo z mladimi poganjki. Svoj nastop je sklenil z željo, da bi novi dom pospeševal kvalitetno planinsko dejavnost doline.

Množico planincev, ki se je v hladnem vremenu zbrala na Gori, je pozdravil tudi predsednik MDO P. Stropnik. Naglasil je solidarnost sosedskih PD, ki so se v korist te gradnje odpovedale dotacijam ZTKO Ravne za vzdrževanje lastnih objektov. Tretji slavnostni govornik je bil predsednik PZS Tomaž Banovec. Rekel je, da so slovenski planinci veseli, ker spet odpiramo novo planinsko pridobitev, v katero je vgrajenega toliko plemenitega prostovoljnega dela.

Najzaslužnejšim posameznikom in organizacijam, ki so se ob gradnji izkazale, so podelili priznanja. Prejeli so jih: oskrbnika Miler, oddajnik Plešivec, M. Paradiž, M. Rozman, A. Potočnik, M. Trop, C. Dobnik, J. Pintarič, J. Kordež, O. Pikalo, M. Stres, E. Plajnsšek, A. Drofenik, F. Kešpret, Ivan in Ivanka Komprej, V. Belaj, A. Vidali, V. Komprej, I. Vaukan, H. Kovačič, S. Lodrant, Tovarna pohištva Prevalje in Železarna Ravne. PD Prevalje je dobilo priznanje PZS, v imenu sindikalne organizacije Železarne Ravne je priznanje društvu izročil F. Miklavc. G. Klančnik je planincem čestital v imenu ZTKO Ravne in gradbenega odbora za izgradnjo Triglavskega doma na Kredarici in PD Ljubljana-Matica. Priznanje sta društvu podelili še KS Trg in Polje, darila so prispevala sosednja društva.«

In še nekaj iz zgodovine planinskih gradenj na Uršlji gori: »Proslava je bila le zaključek dolgoletnega dela. Že leta 1975 so planinci na občnem zboru potrdili gradnjo novega doma, saj je bil stari že pretesen, ko zlasti dnevni prostor ob slabem vremenu ni mogel več sprejeti vseh planincev. Dom je namreč ohranil obliko, ki jo je dobil leta 1912. 1942 je bil dom požgan, po vojni pa so ga prevzeli od Slovenjgraščanov in ga obnovili. To je bilo leta 1946—1948. Tak je ostal vse do leta 1980, ko so ga spet začeli obnavljati.

Ob teh prizadevanjih so planinci naleteli na več težav tako pri urejanju dokumentacije kot pri iskanju dovoljenj za dozidavo. Ovire so premostili in začeli graditi. Gradbeni podjetji Kograd in Gradis sta pomagali s stroji, s strokovno pomočjo in z gradbenim materialom, planinci pa so zraven opravili še okoli 3000 prostovoljnih delovnih ur. Tako je bilo stroškov za gradnjo za okoli tri milijone. In kaj so z novim prizidkom pridobili? Prostorna gostinska soba zdaj sprejme do sto ljudi, nočitvena zmogljivost pa je 60 postelj.«

Stari dom in prizidek na Gori

Foto V. Čibron

23. junij

Donačka gora je bila tega dne gostiteljica mnogih planincev, ki so prišli, da bi prisostvovali otvoritvi nove koče na Donački gori. S planinsko požrtvovalnostjo in mnogimi prostovoljnimi delovnimi urami jo je zgradilo PD »Sloga«, Straža-Rogatec. Slovesna otvoritev je bila ob 10. uri.

Jelko Pust, predsednik tega marljivega društva, ki je zgradilo eno izmed številnih planinskih postojank v Sloveniji, v katerih najdejo zavetišče tisoči planincev, je v petkovem planinskem kotičku 22. junija na II. rad. programu med drugim povedal tudi tole: »Planinci pod Donačko goro smo že dolgo želeli, da bi ta naša gora dobila tudi primerno planinsko zavetišče. Ta želja je zdaj izpolnjena in Donačka gora je tudi tako odprla svoje možnosti po planinskih užitkih, ki so zdaj na voljo vsem planincem, izletnikom, in tako pokriva številne planinske želje zaledja, ki mu ta lepa gora pripada. Tudi ob našem delu pri tej koči se lahko pohvalimo s tem, da so bili planinci požrtvovalni in da so prispevali mnogo ur prostovoljnega dela, kar je — to z veseljem povem — lepa lastnost slovenskega planinstva.«

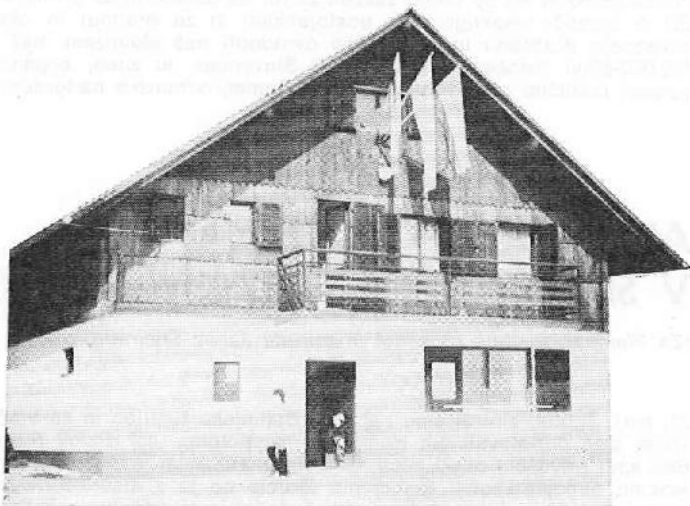
Nekaj glavnih poudarkov iz nagovora predsednika PZS Tomaža Banovca:

»Gore so večne, planinske postojanke na njih pa so, kot je človekovo življenje, končne. Zgradi jih generacija, jih obnavlja, ureja, skrbi zanje, včasih pa tudi — pozabi nanje. S ponosom lahko rečemo, da smo v Sloveniji planinci z velikimi napori obnovili večino planinskih postojank, ko tako v tem trenutku upravljamo že s 5700 ležišči. Pota, ki jih vzdržujemo in označujemo s planinskim kačipotom, smo vrisali tudi v karte in smo tako to pomembno gospodarsko infrastrukturo naredili uporabno za več namenov. Izkoriščajo to možnost tako občani, delovni ljudje, kot turisti in krajanji sami za potrebe svojega vsakdanjega življenja. Postale so sestavina celotne tovrstne ponudbe v Sloveniji.

Planinci pa nismo zgolj graditelji postojank, ampak iščemo tudi možnosti, kako bi želje po obisku gora, preusmerili na brezpotja, v manj znane gore v Sloveniji in v Jugoslaviji. Donačka gora povezuje hrvatske in slovenske planince. Tu že poteka več transverzal in veznih poti, po katerih so pred 43. leti hodili tudi slovenski in hrvaški partizani. Donačka gora je bedela tudi nad legendarnim pohodom XIV. divizije...

Planinska družba »Sloga« Straža-Rogatec je vzor za bratsko sodelovanje, ki povezuje med seboj tudi skupne naloge in skupne cilje. Prostovoljske aktivnosti, ki so organizirane po društvih, so slovenska posebnost, ko je še posebej dragocena zdaj, ko živimo v pogojih stabilizacije. Živimo v času, ko je potrebno mnogo samopožrtvovanja, veliko solidarnosti, da bi se kar najbolj približali ciljem, ki nam jih postavljajo naloge današnjega časa.

Planinska organizacija je integralni del SZDL in je kot kolektivni član te družbeno-politične organizacije pripravljen na vse napore, ne samo na športne, tudi na delovne. Kdor gradi v gorah planinski objekt, planinsko pot, ta ne dela zgolj zase, ampak za svojo sredino in opravlja brez dvoma pomembno splošno koristno delo. To so z kočjo na Donački gori storili tudi planinci »Sloga« Straža-Rogatec in tako se v imenu slovenskih ter jugoslovanskih planincev ter vseh, ki ljubijo gorsko naravo in domovino, za ta uspeh najlepše zahvaljujem in čestitam...«

Koča na Donački gori,
PD Sloga,
Straža-Rogatec

Foto T. Banovec

8. julij

Najprej nekaj o PD Nova Gorica:

»To društvo je sprva delovalo, ustanovili so ga leta 1949 v Solkanu, brez postojank.« Tako piše v gradivu, ki ga je društvo razposlalo uredništvom in informacijskim hišam ob otvoritvi Doma pri Krnskih jezerih, dne 8. julija letos.

»Polagoma so dogradili Stjenkovo kočjo na Trstelju, 1952, potem Gomiščkovo zavetišče na Krnu, 1951, nato Dom dr. Klementa Juga v Lepeni, 1953, Gostišče na Kekcu, 1953 — lesena baraka, 1959 — pozidava. Pri vseh teh gradnjah so planinci žrtvovali mnogo prostovoljnih delovnih ur, o tem pa, žal, nimajo ohranjenih točnih podatkov.

PD Nova Gorica šteje danes 1400 članov, 468 pionirjev in 25 cicibanov. Ob ustanovitvi so imeli 311 članov.«

Na gradnjo doma pri Krnskih jezerih so se začeli pripravljati šele leta 1978, ko je bila določena lokacija. Zato, da bi objekt čim manj spremenil podobo okolice (pa tudi zaradi nevarnosti plazov), so lokacijo večkrat spremenili. Istega leta so delavci SGG Tolmin zgradili iz Lepene do Krnskih jezer tovorno žičnico. Preden so se lotili same gradnje doma, je bilo potrebno popraviti zgornjo postajo žičnice in zgraditi cesto. Gradnja je trajala štiri leta, sodelovali pa so obrtniki, OZD, predvsem pa planinci s prostovoljnim delom in to člani PD Nova Gorica, pa tudi iz drugih društev iz Slovenije in zamejstva. Veliko je pomagala posebna skupina upokoјencev, montirala je notranjo oblogo celotnega doma, izdelala vse predelne stene, pode ter pograde za bivak. Največje probleme pri gradnji so predstavljale neustrezne vremenske razmere; malo je bilo denarja, pojavila se je tudi inflacija, predvsem pa velika oddaljenost od sedeža društva, saj so zavoljo tega bili stroški precej višji.

Iz nagovora predsednika PZS Tomaža Banovca:

»Vseskozi je med slovenskimi prijatelji gora ostajalo nekaj negotovega. Krnska jezera so potrebovala postojanko in mlado društvo je prevzelo to nalogo in to veliko breme. Lastni prispevki in pomoč družbenopolitične skupnosti, predvsem pa izredna prostovoljska energija, vse to je rodilo uspeh. Bila so leta, ko so Novogoričani delo za postojanko vzeli tako resno, da smo temu rekli — »novogoriška posebnost«! Ne samo oni, vsi smo bili povabljeni. Romali so prijatelji na delo in z dela in tako smo pridobili nov, ločen dom, ki predstavlja novo planinsko postojanko na Primorskem, ki je zdaj že odprta in namenjena planincem za počitek in zavetišče.

Planinska organizacija ima veliko tradicijo. Vsaka generacija stori svoje, PD Nova Gorica pa je to dejstvo povezovalo s svojo 35-letnico delovanja. Zgled, ki je uporaben tudi širše. Upamo, da bo obveljal tudi v ZTKOS in v samoupravni interesni skupnosti. Pripravljajo nov srednjeročni načrt, nove kriterije, skratka, veliko bo novega. Planinci smo prepričani in tudi upravičeno zahtevamo, da se primerno vrednoti tudi tako delo, ki ni tekmovalno, ki ni olimpijsko, je pa, vsaj verbalno, uspešno.

Pričakujemo in vsi se bomo zavzeli za to, da ostane in se primerno ovrednoten podaljša DD o pomoči visokogorskim postojankam in za gradnjo in obnovo potov in da se ustrezneje družbeno in materialno ovrednoti naš alpinizem, naš vrhunski šport, ki ob 100 000-glavi množici in še 300 000 Slovencev, ki zunaj organizacije hodijo v gore, pomeni resnično masovnost, na kateri temelji vrhunska nadgradnja.«

ANGLEŠKA POPOTNIKA V SLOVENSKEM ALPSKEM SVETU, II. DEL

(Za Planinski vestnik prevedel in priredil Janez Šumrada)

21. maj. Zgodaj zjutraj smo zapustili Bohinjsko Bistrico in se vračali po tisti lepi dolini, koder smo dopotovali. Sir Humphrey je spotoma ujel dovolj rib, da smo si v Bohinjski Beli spet privoščili obed, med to vasjo in Blejskim jezerom pa smo bili priče kar se da lepemu atmosferskemu fenomenu. Začelo se je z mavrico, ki se je v nekaj minutah strnila nad eno od gozdnatih gora ob dolini in se košatila z najlepšimi mogočnimi spektakularnimi barvami... Bila je to najsijajnejša mavrica, kar sem jih kdaj videl, in tudi Sir Humphry je povedal, da doslej takšne še ni videl. Vidna je bila približno pet minut, potem pa se je postopoma razblinila in pokazalo se je, da je bila predhodnica močnega dožja, ki je začel padati prav, ko smo se pripeljali na Jesenice.

22. maj. Jutro je bilo izredno oblačno, zato ob odhodu z Jesenic nismo pričakovali, da bomo deželo pred nami lahko kaj dosti opazovali, toda okrog desetih se je zjasnilo in ponudil se nam je pogled na tako lepo pokrajino kot pod Jesenicami, čeprav je zlagoma postajala vse bolj divja in romantična. Kranjska gora (Kronan) je majhen trg med Jesenicami in Korenom (Wurzen), leži ob vhodu v sotesko, ki se zdi najlepša v vsej (Zgornjesavski, op. J. Š.) dolini, čeprav gosti oblaki zastirajo vrhove okoliških gora. Srečovali smo stotine romarjev obeh spolov, ki so potovali v skupinah. Nekateri so se vračali, drugi odhajali na Višarje (Mount Lushari), visoko goro nekako šest lig (league meri 3 milje ali 4,828 km, op. J. Š.) onstran Korena, kjer je slovito svetišče device Marije. Tisti, ki so se vračali, so propevali himne radosti, ker so dobili odvezo za svoje grehe, prihajajoči so molčali, mnogi z resnimi, pogostoma žalobnimi obrazi. Podkoren (Wurzen) je bedna vasica, nekaj ducatov lesenih kolib, okrog dva tisoč čevljev (pribl. 610 metrov, op. J. Š.) nad morsko gladino, ob vznožju prelaza s Kranjskega na Koroško, podobnega Ljubelju, a nikakor ne tako visokega. Poštna postaja je znosna, z njenih oken pa se nudi tako veličasten razgled, da me je Sir Humphry prosil, naj narišem skico za lady Davy. Gostilničar je tako izjemno priljuben, da se je Sir Humphry odločil, da dan ali dva ostanemo in napravimo izlet k izviru Soče, za katerega so nam povedali, da je približno dvajset milj od Podkorena. Popoldan je odšel Sir Humphry na ribolov, sam pa sem se odpravil raziskat izvir Save Dolinke (Wurzen-Save) kakšni dve milj (nekaj nad 3 km, op. J. Š.) nad vasjo Podkoren, ki se zelo razlikuje od Savice, izvira Save Bohinjke. Reka namreč priteka iz velikega ribnika lepo na samem, sredi polja, konec posušenega vodnega korita, ki prihaja iz one od stranskih dolin. Voda v ribniku je izjemno čista, na dnu proti sredini ribnika pa lahko odkriješ številne zelo velike odprtine, iz katerih doteka z večjimi količinami zraka pomešana voda in povzroča stalno kipenje na gladini sredi ribnika (avtor dodaja v opombi pod črto: Kasneje sem

prišel do prepričanja, da ta ribnik ali jezerce ni pravi izvir Save Dolinke, kar bom povedal na naslednjih straneh). Iz ribnika se Sava Dolinka izvije kot prelepo čist gorski tok, ki teče skozi Podkoren, Jesenice in Radovljico (Radmannsdorf), kjer se zlije s Savo Bohinjko; ta priteče sem iz Bohinjskega jezera. Združeni se imenujeta Sava, ki teče po istoimenski dolini do Kranja, zatem blizu Ljubljane, kjer sprejme reko Ljubljanico in številne druge manjše pritoke...

23. maj... Odšel sem pogledat Belopeško jezero (lake of Weisenfels), kakšnih šest milj (pribl. 10 km, op. J. Š.) oddaljeno, kar je bilo zelo planinsko pohajkovanje. Jezero ni veliko, je pa prelepo čisto in zelo slikovito. Leži ob vznožju Mangarta (Mannhardt), veličastne gore, prekrite z večnim snegom. Jezero sem na hitro skiciral in se po uri ali dveh, ki sem ju preživel ob njegovih sončnih bregovih, vrnil v Podkoren...

24. maj. Zjutraj smo v majhni kočiji zapustili Podkoren in se po zelo slabi cesti odpejli po dolini navzgor do Trbiža (Tarvis), starega mesteca, skozi katerega drži glavna cesta iz Italije na Koroško in Dunaj. Zdi se, kot bi bili v mestu zaposleni samo s pridobivanjem in predelovanjem železa in jekla. Tu smo krenili levo, v Rabeljsko dolino (valley of Raibl), ob bregu penečega se gorskega hudournika, in prišli okrog dvanajstih do istoimenske vasice. Rabelj (Raibl) leži pod Kraljevsko špico (Königsberg), visoko goro, kjer so zelo produktivni svinčevi rudniki, naseljujejo pa ga sami rudarji. V vasi je majhna, a zelo dostojna gostilna. Neposredno pred njo se dviga visoka planina (Alp) prav izjemne oblike, saj je njen pusti skalnati vrh razklan v pet konic in stožcev. Medtem ko je Sir Humphry obedoval, sem kraj skiciral, nato pa smo krenili k izviru Soče, za katerega nam je podkorenski poštar, ki nas je spremljal kot vodič, zagotovil, da je nedaleč stran, cesta tja pa zelo dobra. Sir Humphry se je peljal, sam pa sem jo ubral navkreber s poštarjem in nekim njegovim prijateljem iz Rablja in zazdelo se mi je, da nobeden ne ve veliko o Soči in njenem izviru, saj sta naju po dolgi hoji pripeljala v dolino, sredi katere teče manjši potok, ki ga je poštar proglasil za Sočo.

Toda Siru Humphryju in meni se je po primerjanju položaja in smeri toka tega potoka s Sočo na najinih kartah zdelo kaj takega nemogoče. Po dolgem razgovoru s poštarjem in njegovim prijateljem, pa je slednji priznal, da gre za Koritnico (Pless, or Fletzbach), gorsko rečico, ki je priroč Soče, izvir te reke pa gre po informacijah, ki sva jih dobila, iskati v povsem drugi smeri vsaj deset milj (nekaj nad 16 km, op. J. Š.) vstran v zelo divji in pusti pokrajini. Sir Humphry je bil žalostno razočaran in zelo jezen na poštarja, ki nama je v Podkorenu zagotavljal, da izvir Soče dobro pozna. Ob cesti smo zagledali gomilo zemlje, kjer je trava rasla bogateje kot kjerkoli drugod, in izvedela sva, da je to skupni grob nekaj sto Avstrijcev, ki so hrabro branili tamkajšnjo manjšo utrdbo pred Francozi. Od posadke so le trije ali štirje ušli pokolu. Francozi so tedaj nadzorovali ves okoliški predel in so trikrat poslali k Avstrijcem predlog za premirje, češ da je njihov nadaljnji odpor nesmiseln. Prebivalci Rablja še zdaj govorijo z grozo o tem dejanju, o obupano trdovratni borbenosti Avstrijcev, ki jih je vodil njihov poveljnik major Hermann, za katerega pravijo, da je iskal smrti; če je temu tako, bi bil komajda lahko našel bolj divje romantično mesto za ločitev od tega sveta. Na povratku smo nekolikant zavili vstran, da bi si ogledali Rabeljsko jezero, majhno, divje in zelo romantično, iz katerega priteka Jezerski potok (Raibl-bach) in se usmerja zatem po Rabeljski dolini...

25. maj. Zapustili smo Rabelj in se vrnili v Podkoren in naslednje jutro nadaljevali pot v Beljak (Villach), precejšnje mesto onkraj gora. Cesta se nekaj ur vije navkreber, toda vzpon nikakor ni tako strm kot na Ljubelju. Z vrha je lep razgled na koroške gore in doline. Beljak je videti ob vznožju gora, miljo ali dve više pa leži Osojsko jezero (Ossiacher lake), precej velika vodna površina, katere bregovi so na eni strani zelo gozdmati nizki griči, na drugi pa se spuščajo k vodi žitna polja. Na levi je gora Dobrač (the mountain of Bleiberg) z največjimi in najproduktivnejšimi svinčevimi rudniki v Avstriji. Bilo je na binkoštni ponedeljek, zato je bilo v mestu veselo, iz okoliških vasi je prišlo na tamkajšnji sejem polno kmetov. Ustavili smo se toliko, da smo zamenjali konje in se zatem peljali po Dravski dolini navzgor v Paternion...

Pot so nadaljevali do Spittala, Millstattskega jezera, prek tauernskih Alp in doline Ennsa v Bad Ischl, kjer so ostali dober mesec (8. 6. do 13. 7. 1828), zatem pa potovali po Avstriji, si ogledali (predvsem naravne) znamenitosti in se 19. avgusta na Koroškem zopet pojavili na slovenskih tleh.

19. avgust. »Zgodaj zjutraj smo zapustili Breže (Friesach) in se vozili po naši stari cesti prek Šentvida (St. Veit) do Celovca (Klagenfurth), kjer smo zavili v desno in nadaljevali pot ob bregovih Vrbskega jezera (Tobin ga pomotoma imenuje Lake of Klagenfurth — op. J. Š.) v Vrbo (Velden). Jezero je dolgo nekako 15 milj, kjer je najširše pa meri tri do štiri (torej približno 24, oz. 4,8 do 5,6 km, op. J. Š.). Okoli Celovca je podoba njegovih bregov precej nezanemljiva, proti Vrbi pa postaja raznolikejša in lepa. Sir Humphry je nameraval prenočiti v Vrbi, toda stari, porušeni dvorec, ki služi za pošto postaja, je primernejši za bivališče netopirjev in sov kot za nastanitev bolehnega in občutljivega potnika. Zato je ukazal napreči in kljub bližajoči se noči nadaljevati pot do Beljaka

(Villach). Medtem ko so konje vpregali, smo uživali v lepem pogledu na jezero, ki se nam je nudil skozi obokana okna dvorane dvorca, kjer je bila po tleh namesto podov steptana zemlja. Že pred našim prihodom v Beljak se je precej znočilo, toda cesta je bila zelo dobra in popolnoma varna, tako da je Sir Humphry, kljub svojemu odporu do nočnega potovanja, dojal, da je vesel, ker je odšel v Beljak, kjer bo ostal in se poskušal v lovu.

20. avgust. Zjutraj si je premislil in šli smo naprej do Korena (Wurzen) ter prečkali prav tisto goro kot na naši poti v Ischl, le da je vzpon s te strani precej daljši kot s podkorenske. Ob vznožju gore so toplice, kamor precej zahajajo prebivalci Beljaka. Preverila sva temperaturo vode in ugotovila, da ima 85° Fahrenheita (torej 29,5° Celzija, op. J. Š.). Lastnik je povedal, da vsebuje voda pretežno žveplo in magnezijo.

21.—25. avgust. Vreme je bilo v glavnem mokro in deževno in Davy je pisal dodatke k svojemu delu Salmonija, Tobinu pa je začel narekovati novo literarno delo, »stara irsko zgodbo, pravljico ali čarobno povest, ki so ji za osnovo domnevne pustolovščine nekega norveškega junaka na Irskem«.

26. avgust. »Končno lep dan, tako da prvič po našem prihodu vidimo Alpe nezastrite. Menil sem, da bom na njihovih vrhovih ugledal le malo snega, zato nisem bil, ko so oblaki izginili, malo presenečen, saj sem opazil, da gore pokriva novozapadla, bleščeča bela plast. Mislim sem bil namreč, da je temperatura ozračja previsoka, da bi se sneg, ki pada po vrhovih, kadar v dolinah dežuje, takoj ne stopil.

S poštarjem kot vodičem sem šel popoldan na sprehod, pogledat bližnji slap, za katerega po njegovem pripovedovanju sumim, da napaja ribnik, iz katerega izvira Sava Dollinka (Wurzen-Save). Po dolgi hoji skozi gozdove v eni od manjših stranskih dolin, kjer je ob ustju ribnik — izvir Save, sva prispela do konca doline, ki jo z vseh strani zapirajo visoko, skalne gore, ki onemogočajo napredovanje; komaj da je kje kakšna stezica za najdrznejše lovce na divje koze. Sredi doline je iz drevcsnih debel narejena koč, ki jo kmetje imenujejo »alpe« (an Alpe), v njej pa je nekaj pastirjev pripravljalo sir. Visoko v skalah nasproti koči je precej velik slap, ki je brez dvoma izvir Save. Voda prihaja iz odprtine v gorskem pobočju s precejšnjim tokom, ki se, hrumeč in peneč prek skalovja, spušča v dolino. Potem prav kratko teče po strugi iz apnenčastega kamenja in nenadoma izgine, ponikne v zemljo in prav verjetno nadaljuje svojo pot podzemno skozi vso dolino do ribnika blizu Podkorena. S precejšnjim naporom sva se vzpela do vrha slapa. Ko sem preiskoval luknjo, iz katere priteka voda, sem se moral sezuti, da mi po skalah ne bi spodrsovalo. Voda priteka izjemno čista in zelo mrzla iz zbirališča v gorski notranjosti, odprtina v skalovju pa ni bila tako široka, da bi bil lahko vanjo pogledal. Varno sva se spustila v dolino, použila v koči nekaj kislega mleka in sirotke in se vrnila domov. Odločil sem se, da bom jutri, če bo lepo vreme, prečkal Alpe in odšel v Trento do izvira Soče, zaradi katerega smo ob našem prejšnjem bivanju v teh krajih zaman napravili tako dolgo potovanje.

27. avgust. Ob osmih sem odšel iz Podkorena, spremlja me vodič, ki pravi, da dobro pozna prehod prek Alp. Povedal mi je, da v Trentu ne bova našla ničesar za pod zob, zato sva vzela s seboj nekaj suhega mesa in jajc. Pri Kranjski gori (Kronan) sva zavila v čudovito sotesko, ki leži za vasjo in jo imenujejo dolina Pišnice (Valley of Pisching), po potočku, ki teče skozi njo. Ob njegovih bregovih sva jo spešila približno poldrugo uro, z vseh strani so naju pri tem obdajali veličastni skalni vrhovi. Na koncu doline sva se obrnila v desno in se pričela vzpenjati po strmi, razbrzdani poti, včasih skozi hojev gozd, drugič prek belega apnenčastega skalovja. Po utrudljivem vzponu, ki nama je vzel več kot dve uri, sva se znašla vrh prelaza med dvema gorama. Na levi je bila neka še višja gora, skozi katero je blizu vrha izvotlena odprtina, kot veliko okno, tako da sva skozi njo jasno videla sinje nebo. Vodič mi je razložil, da se pride k odprtini z ene strani gore, da pa sam še nikoli ni bil pri njej. Spust v Trento je precej težji, kot je bil najin vzpon do prelaza, saj stezo, pravzaprav le njeno sled, zdaj pa zdaj pretirajo velike apnenčaste skale in razmetane jelke.

Pogledi so lepi in divji, čeprav se zdi pokrajina nasploh zapuščena in puščobna. Prej kot v uri sva se spustila do doline in peščice koč, ki sestavljajo vasico Trento. Sredi doline pridere iz skal Soča in se peneč spušča v čudovitem slapu v žleb, vrezan v goro. Od vasi je oddaljen vsega nekaj sto jardov (jard ima 91,4 cm, op. J. Š.). Takoj sem se napotil k njemu in ugotovil, da slap sestavljajo pravzaprav trije manjši slapovi, ki se pretakajo drug v drugega in so vsi izjemno slikoviti, najbolj tisti najvišji, ki je daleč najdaljši. Vodič mi je povedal, da vode zdaj ni toliko kot običajno in da je mogoče videti mesto, od koder priteka iz gore, če se hočem povzpeti k vrhu najvišje ležečega slapa. Seveda sva splezala prek skalovja do kupa odpadlega apnenčevega drobirja, izpod katerega se je zdelo, da priteka voda, toda malo više sem prišel do velike odprtine med skalami, kamor so prodirali sončni žarki, tako da sem, ko sem pogledal vanjo, uzrl veliko, s prečisto vodo napolnjeno votlino, ki je očito zelo globoka: ko sem vrgel v vodo na mestu, kjer so se z njo polgravalili sončni žarki, velik bel kamen, sem ga lahko dolgo časa gledal, kako se potaplja. Ker je bila votlina, razen nekaj čevljev

okrog odprtine, v popolni temi, si nisem mogel ustvariti predstave o njeni velikosti in obsegu podzemnega jezera. Trentarski kmetje nazivajo ta izvir Sorga (the Sorga) in mi pripovedujejo, da priteka, kadar se sneg topi, voda tudi skozi imenovano odprtino in sicer v nadvse lepem slapu. Voda je zelo mrzla, toda star kmet mi je zagotavljal, da je včasih, kadar je pogledal skozi luknjo, videl v podzemnem jezeru ribe. To se mi vendarle zdi zelo dvomljivo, saj pravijo številni drugi, da so bili pogosto pri odprtini, pa niso nikoli opazili sledov življenja v vodi znotraj gore. Ko sem narisal skico ali dve in sva použila najino skromno kosilo, sva začela razmišljati o vrnitvi in se vzpenjati po razdrapani stezi, ki naju je bila privedla v Trento. Še pred vrhom prehoda so me začele zelo boleti noge, tako da sem moral vsake toliko počivati. Končno sva prišla na vrh in ostala tamkaj dobre četrt ure, da so se mi moči nekoliko vrnile, zatem pa sva se naglo spustila, spet prehodila romantično sotesko pri Kranjski gori in okoli sedmih sem bil doma. Vodiča sem prav osročil s peldesetimi krajcarji (1 šiling in 8 peniljev angleške veljave), večer pa sem preživel s Sirom Humphryjem in mu pripovedoval o dogodkih minulega dneva.

29. avgust. Zjutraj smo zapustili Podkoren in jo ubrali po naši stari cesti na Jesenico (Assling). Pogled na dolino je zdaj lepši kot tedaj, ko smo jo zadnjič videli, saj so drevesa vseh vrst v popolnem zelenilu: bukev, hrast, jesen, oreh, breza in, zadnji in najvišje, bor, nad katerim so le gore, rjavkaste skale, tu in tam obarvane s snegom. Tri lige (league meri tri milje, torej 14,5 km, op. J. Š.) pod Jesenicami smo zapeljali s poštne ceste v Radovljico (Radmannsdorf) in se peljali skozi svet, ki je precej podoben angleškemu parku: lepa, visoka drevesa na zeleneči trati napravijo vožnjo hkrati senčno in prijetno. Radovljica je majhno in nepomembno mesto; edino gostilno, s katero se lahko postavlja, so popravljali in v njej ni bilo mogoče stanovati, zato smo morali drugam, pa se je Sir Humphry odločil, da nadaljujemo vožnjo do Bleda (Veldes) in ostanemo dan, dva v njegovi prelepi sosesčini. Na Bled smo dospeli po enourni vožnji in s precejšnjimi težavami, ne brez nevarnosti za kočijo, po ozki in strmi poti, vrh katere stoji najboljša gostilna v kraju, ki se nam je vseeno zdela dovolj zanič. Sir Humphry me je takoj zaprosil, naj grem k ribiču onkraj jezera in pogledam, kaj ima. V njegovih posodah sem našel samo zelo veliko krape in nekaj manjših primerkov vrste Silurus glanis. To vrsto rib najdemo le v tem in še v enem ali dveh drugih avstrijskih jezerih. Ribič mi je povedal, da občasno tukaj zrastejo do precejšnje velikosti in da je lani njegov ribički sodrug ujel eno, ki je tehtala več kot dvesto funtov (funt tehta 0,45328 kg, torej nad 90 kg, op. J. Š.). Odbral sem najmanjšega krapa z nekako petimi funti in majhno Silurus, ribič pa me je zatem s čolnom prepeljal nazaj na Bled. Jezero je bilo čudovito mirno in čisto in je bilo v senci okoliških gora zaradi bližajočega se večera videti kot velika površina črnega brušenega marmorja, ki so ga rezala vesla čolna, s katerim sva se z ribičem vračala prek vode. Nekaj rib smo dali pripraviti za večerjo in ugotovili, da je krap slastnejši kot Silurus, ki ima omladno, neokusno meso.

30. avgust. Ob enih zjutraj me je prišel George klicat k Siru Humphryju, ki mi je povedal, da se počuti zelo slabo. Ob štirih me je prosil, naj dam pripraviti konje, da bi Bled čimprej zapustili, toda do sedmih se ni dalo nič narediti, pa še tedaj sem dobil le par kmečkih konjev. Medtem si je Sir Humphry stavil pijavke in mu je precej odleglo. Ob sedmih smo zapustili Bled, toda kot bi nas v tej vasi spremljala nesreča, saj je naš kmečki kočijaž zadel z vozom ob nad cesto visečo streho neke hišice; večje škode ni bilo, le luči smo zdobili na koščke. Navsezadnje smo se znebili Bleda in prišli brez novih zapetljajev v Žirovnico (Safnitz), kjer smo naleteli na poštne konje in prispeli z njimi okoli enih v Kranj (Krainburg) in okrog štirih v Ljubljano (Laibach), koder smo se nastanili v naši stari postojanki »Pri deteljici« (at Detella's Inn).

31. avgust—7. oktober. Sir Humphry se je še dva dni počutil zelo slabo, tretjega dne pa se je podal na lov, kakor je to počel pred napadom. Ljubljansko dolgočasje (the ennui of Laibach) je grozno, saj se Sir Humphry z nikomer ne videva in se cele dneve posveča lovu in ribolovu, le kadar ga dež zadrži doma, mi narekuje dodatke in po-pravke k Salmoniji ali pa nadaljuje delo na svoji irski povesti »Zadnji O'Donohoe« (The last of the O'Donohoes), ki jo je 13. septembra tudi končal. Druga izdaja Salmonije je bila pripravljena do 25. septembra; dodal sem ji šest majhnih vedut, za katere me je Sir Humphry prosil, naj mu jih narišem. Prve tri se nanašajo na njegove spise, ostale so izmed skic, ki sem jih napravil med najinim potovanjem. Ko smo Salmonijo varno poslali na angleško ambasado na Dunaj, je Sir Humphry odločil, da napravimo krajši izlet v Trst (Trieste), kjer namerava preiskovati električne fenomene torpada ali električne raže (vrsta morske ribe, op. J. Š.), zato smo 6. oktobra popoldan zapustili Ljubljano v majhni kočiji, ki sta jo vlekla dva ponija Sira Humphryja, saj je kmalu po vrnitvi v Ljubljano kupil še drugega.

Med 7. in 16. oktobrom sta se Davy in Tobin v spremstvu Davyjevega služabnika Georgea mudila na slovenskem jugozahodu. Na poti proti Postojni sta prenočila na Vrhniki in Tobin si je ogledal bližnji izvir Ljubljanice — Močilnik. Prek Planine in Postojne sta se napotila naravnost v Trst, ki je naredil na Tobina precej dober vtis in je zato napisal

o njem dokaj več kot npr. o Ljubljani. Tobin je šel na izlet v bližnjo Lokev pri Sežani in obiskal kraško jamo Vilenico. V osrčje Slovenije sta se vračala prek Krasa in Vipave, čez prelaz Preval v Postojno, kjer je Tobin videl že tedaj znano Postojnsko (Magdalensko) jamo. Ko sta se vračala po glavni cesti proti Ljubljani, sta zavila za nekaj dni v Cerknico in od tam odhajala na ogled Cerkniškega jezera, Rakovega Škocjana in Križne jame pri Ložu. V Ljubljani, ki je bila Tobinu resnično zoprna in je v njej vsako minuto trpel, sta po povratku ostala še do 30. oktobra, ko je pogled na nanovo zasnežene okoliške hribe pognal Davyja na pot prek Vipave in Gorice v Italijo. V drugi polovici novembra so prišli v Rim, kjer je Davyja konec marca naslednjega leta 1829 prizadel nov, hud napad paralize. Zdravje se mu je naglo slabšalo in na povratku v domovino je 29. maja 1829 v Ženevi umrl.

(Konec)

PLANINEC-BOTANIK NA MANGARTU

STONE WRABER

Kam pa jutri, smo začeli razmišljati, ko so nam razkošno razgledovanje motile le koprive, ki so na gosto obrasle vrh Siemenske Špice. Skromno se je ponudil Mangart. Skromno, ker njegovo široko zaokroženo temo, ki kuka izza grebena Ponca, pač ne daje slutiti, da gre za enega julijskih veljakov.

Tako je bil cilj naslednje jutro, ko smo se spet sešli v Kranjski gori, že znan. Sonce je vse tiste dolge, v dolini že kar neznosne dni, nemoteno razsipalo svoje žarke, tako da sploh niso bili več dobrotni. Zaradi vremena torej ni bilo skrbi, pač pa me je jezilo ovinek, po katerem smo morali na Mangart. Še leto dni poprej bi se odpeljali čez Rateče, Rabelj in Predel, kot je to tudi storila večina iz skupine nemških študentov, mene pa je njihov vodja Willi odpeljal čez Vršič do Kluž in po dolini Koritnice navzgor. Ni kaj, meja je učinkovito zaprta.

Na odcepu mangartske ceste smo se sešli in kar kmalu dosegli najvišjo točko ceste, na višini 2050 m. Prav blizu je škrbina Čez Jezik, na katero pride steza od Mangartskih jezer sem. Do konca prve vojne se je reklo, da si z Gorenjske prišel na Primorsko, po drugi vojni pa je Gorenjsko treba zamenjati z Italijo. V prvih letih po drugi vojni je bil Mangart s sedla dostopen le po klasični poti čez severna in vzhodna pobočja, ki so delno v Italiji, leta 1953 pa so tolimski planinci potegnili od daleč drzno, od blizu pa kar dovolj krotko Slovensko pot, ki gre ves čas tokraj meje.

Strmi Nos in Rateški Mali Mangart z Malih Špic, zadaj levo Visoka Ponca

Foto T. Wraber

Greben Malih Špic se nadaljuje v Visoko Špico in čez nižje Sedelce spet povzpne na Skalo (desno); zadaj Rombon in Kaninska skupina

Foto T. Wraber

Botanika v snegu: Jacquinov loček je pogosten na zakisanih traviščih Mangrtkega sedla

Po njej sem se namenil popeljati svoje nemške goste, ki jih je njihov akademski učitelj Willi imenoval kar nižinske Tirolce. Tistim, ki so s strahom ogledovali Mangartovo zahodno ostenje, po katerem naj bi šla »pot«, je priporočil, naj kar lepo ostanejo na sedlu, kjer je tudi dosti zanimivega. To sicer drži, a v meni se je zbudilo nekaj lastnosti, ki sem jih najbrž pridobil od Sivega Volka, pa sem zatrdil, da bomo prav vsi prišli na vrh, če bomo le dovolj previdni, zlasti pri vstopu v steno in še malo nad njim. Tako je tudi bilo. Z besedo in roko sem pomagal na prvih zračnih prehodih in na polički v žlebu, kjer je skala presekala varovalno žico, pa je bilo najhujše za nami. Šele višje, že nad polovico poševnega žleba, po katerem je speljana pot, je ono od študentk zmagalo in oblile so jo solze. Pa se je kmalu zbrala in zgodilo se je ravno tisto, kar sem predvideval: hoja po čisto novi vrsti sveta ji je postajala vedno bolj všeč in kmalu mi sploh ni bilo več treba misliti nanjo. Sicer pa se na vrhu žleba (2520 m) svet hitro položi, tako da se sprostijo tudi nevajeni, zlasti še, če jih zamotijo neštete polnocvetoče blazinice triglavske neboglasnice.

Na vrhu, prostranem in sončnem, so dosegli svoj vrh tudi naši občutki. Doživeli smo pravo v-nebo-vzetje, prehod dotedanjega fizičnega napora v občutek čiste sreče. Malo sem opisal razgled, potem pa se je povzdignjeno razpoloženje polagoma spustilo do globin — nahrbtnikov, meni pa, ki sem hodil s praznim, je preostalo le razmišljanje. Kar prizadelo me je, ko sem izračunal, da sem na vrhu zadnjič stal že pred 17 leti, skupaj z očetom in poljskim botanikom Bogumiłom Pawłowskim. Tega najboljšega poznavalca rastlinstva v Tatrah so v Alpah najbolj privlačili njihovi endemiti. Dve leti pred smrtjo, doletela ga je leta 1971 na Olimpu — tudi tam je bil lahko navdušen nad množico endemičnih rastlin — je izšla njegova obsežna razprava, v kateri pravi, da so po številu endemitov v Alpah najbogatejše Primorske Alpe na meji med Francijo in Italijo, takoj za njimi Jugovzhodne Apneniške Alpe, h katerim štejemo tudi Julijce. V teh pa velja za izredno bogato in raznovrstno ravno flora na Mangartu in bližnji okolici. Botaniki jo spoznavajo že nad 200 let, nove najdbe pa se še vedno kar vrstijo. Do ene od njih je prišlo tudi na pravkar opisani ekskurziji, ko si nisem obetal kakšnih novih spoznanj. Pa o tem pozneje.

Ekskurzija z nemškimi študenti pa me je utrdila v nameri, da zemljevidno prikažem rastlinske združbe na Mangartu in okolici. K temu me je spodbudil prijatelj Stane, ki mi je v imenu Triglavskega narodnega parka predlagal kartiranje nekaterih značilnih območij v parku. Ne da bi mnogo razmišljal, sem za začetek izbral Mangart, iz razlogov, ki sem jih že omenil, pa tudi zato, ker sem v njegovi okolici že delal.

Bo šlo pa vzvratno, sem bil trmast in pognal obrnjeno katro po gruščnati cesti, ki pripelje do sedanja planinske kočice. Pa tudi tako ne bi šlo, če ne bi obilno pomagal Andrej. Dobesedno z združenim močmi in ne brez (po osmojeni sklopki dišečega) ponosa sem vendarle pristal pred nekdanjo karavlo. Prva povojna mangartska kočica, ki je z veliko prizadevnostjo in dobre volje pa očitno ne ravno srečno roko nastajala sto metrov višje (2004 m), nam je pred dobrim desetletjem še rabila kot skromno, a dragoceno večdnevno zavetje pri botaničnem delu. Zdaj je že nekaj let zaprta in razpada, čeprav zaradi njene lege ob cesti težko razumemo, zakaj tam niso naredili primernejše stavbe. Obiska ji ni manjkalo, česar ne moremo trditi za sedanjo kočico, ki jo mnogo motoriziranih obiskovalcev — ti pa so na Mangartu v večini — kar obide.

V nekdanji karavli, ki pa je bila na srečo zgrajena skoraj kot planinska kočica, sta naju sprejela Erik in Vanda. Prav dobro smo se razumeli. V posebno nadlego pa z Andrejem tudi nisva bila: zjutraj sva odšla in se zvečer vrnila. V štiri in pol dneh sva pretaknila skoraj vse koticke obsočnega Mangartskega sedla in se povzpela tudi na vrh, popoldne petega dne pa se vrnila v Ljubljano. Popisovala sva rastlinske družbe, ki so na območju Mangarta deloma precej drugačne kot drugod v Julijskih Alpah. Vzrok je gotovo tudi v kamninski sestavi ozemlja, ki je precej pisana. Zastopane so kamnine vsega mezozoika (srednjega zemeljskega veka); poleg čisto apnenčevih je še precej drugačnih skladov, npr. takšnih z roženci, ki dajejo kislila tla, ta pa omogočajo uspevanje acidofilnim (kisloljubnim) rastlinam.

Prvi botanik na Mangartu je bil »koroški Linné« Franc Ksaver Wulfen (1728—1805), ki ga je obiskal še v 2. polovici 18. stoletja. Ni pa gotovo, ali je bil tudi na samem vrhu. Prvenstvo prvega dokumentiranega vzpona gre, seveda v spremstvu domačih vodnikov, kranjskemu plemiču Francu Hohenwartu, ki je bil na vrhu l. 1794. Znamenita sta vzpona ljubljanskega muzejskega kustosa Henrika Freyerja, ki je o botaničnih opazovanjih svojih poti tudi pisal. Njegova vzpona je v Planinskem vestniku (36: 385—390, 1936) predstavil Josip Wester. Pozneje je bilo na Mangartu še mnogo drugih botanikov, od naših do prve svetovne vojne npr. Rajko Justin in Alfonz Paulin. Tudi Julius Kugy je botaniziral na Mangartu in svoja — skromna in precej nezanesljiva — opazovanja objavil l. 1877.

Še vedno pa je precej rastlin ostalo neopaženih. Šele iz povojnega časa so npr. najdbe nežnega sviščevca (*Gentianella tenella*), skalne črvinke (*Minuartia rupestris*), mrzlega šaša (*Carex frigida*), bleščečega pelina (*Artemisia nitida*), belega kosmatinca (*Pulsatilla alba*), živorodne bilnice (*Festuca vivipara*) in prileglega grahorja (*Astragalus depressus*), v Julijskih Alpah redkih ali celo samo na Mangartu omejenih rastlin. Že precej več časa pa med takšne štejemo še južni grahor (*Astragalus australis*), ki ga je odkril že Wulfen, pa plazečo sreteno (*Geum reptans*), to je prvi opazil Freyer, in rastline, značilne za združbe snežnih dolinic (zveza *Salicion herbaceae*), visokogorskih resav (zveza *Loiseleurio-Vaccinion*) ter vetrovnih grebenov (asociacija *Elynetum*). Ali lahko po vsem tem na Mangartu sploh še pričakujemo kaj novega, doslej neznanega? Ali je Mangart lahko botanično še zanimivejši kot to že vemo?

Je! Do prve najdbe je prišlo že kar na ekskurziji z nemškimi študenti. Nedaleč od vrha in tako rekoč še vedno na Mangartovem temenu sem ves presenečen naletel na črni pelin (*Artemisia genipi*), enega od v ljudski medicini znanih »žlahtnih pelinov«. Več vrst jih je in končno za eno od njih vemo, da raste tudi v slovenskih Alpah.

Druge novosti so med manj opaznimi, a botaniku nič manj zanimivimi rastlinami. Kar ob velikem cestnem okljuku pod Malim vrhom je pogostna Thalova detelja (*Trifolium thalii*), na vlažnem skalovju ob Slovenski poti je nahajališče klasnatega ovsenca (*Trisetum spicatum* subsp. *ovatipaniculatum*), čisto posebno rastišče pa si je izbrala islandska potočarka (*Rorippa islandica*), ki so jo dolgo imeli za identično z močvirsko potočarko (*R. palustris*), a je drugačna po obliki in življenjskem okolju. Raste v visokogorskem pasu na peščenih ali muljastih mokrih tleh in takó smo jo našli tudi na Mangartu. Na dnu Prodov, kotanje, ki jo zasipavajo grušč in skale z Mangarta, Malega Mangarta in Jarečice, občasno zastane voda in nastane majhno jezerce (takšnih očesov je tam še nekaj). Ko to odteče, se na peščenih tleh bogato razraste islandska potočarka in pokrije tla v skoraj čistem sestoju. Njeni cvetovi so čisto majhni in komaj opazni, toliko večje pa je veselje nad njenim odkritjem.

Tako so bile l. 1983 na Mangartu prvič v Sloveniji in Jugoslaviji odkrite kar 4 rastline. Z naštevanjem teh florističnih odkritij, ki so zanimiva predvsem za botanika, bi moral že končati, a mimo še enega vendarle ne morem. V mislih imam upognjeni šaš (*Carex curvula*), za katerega šele od l. 1966 vemo, da raste tudi v Julijskih Alpah. Tedaj smo ga našli na južni strani kote Vrh Križa vzhodno od zgornjega roba Križke stene. To nahajališče pa je revno in me je zato zelo razveselilo, ko sem na Jarečici stopil na travnike, na katerih je upognjeni šaš zelo pogost, tako da lahko govorimo kar o združbi, o upognjenem šašju (*Caricetum curvulae*). V Julijskih Alpah smo jo lahko sicer opazovali že doslej, če smo se namreč ozrli proti severu, na svetlorjava pobočja Visokih Tur, kjer je upognjeni šaš izredno razširjen. V apnenčastih slovenskih Alpah dobimo namesto njega čvrsti šaš (*Carex firma*) in njegovo združbo čvrsto šašje (*Gentiano terglouensis-Caricetum firmac*).

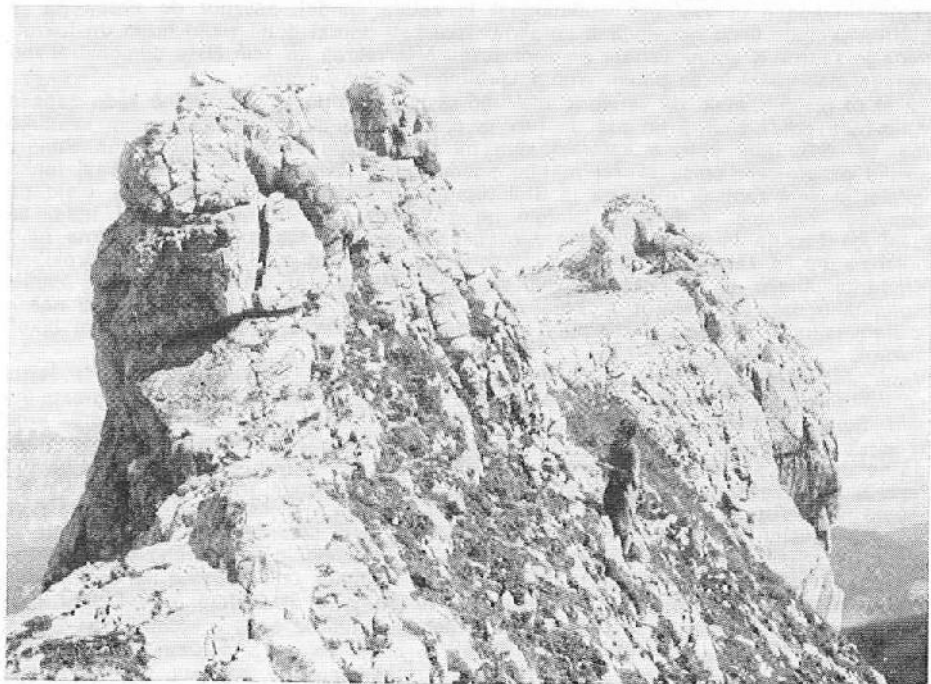
Vse kaže, da pred tem na Jarečico sploh še ni stopila botanikova noga, čeprav je lahko dostopna in tudi zelo očitna, že zaradi značilno obarvane Rdeče skale na njenem južnem koncu in temnih vodoravnih skladov na vzhod od mangartske kotanje Na Jami. Njeno zahodno pobočje, ki se proti vzhodu položno dviga proti vršnemu grebenu — ta kulminira pri 2249 m — je izrazito travnato, resnično nasprotje svetlopečnati glavi Mangarta, ki se od vzhoda sem naslanja na ta značilni podstavek. Pa je njegovo ime res Jarečica? Kot Jarečica je označeno na Temeljnem topografskem načrtu SR Slovenije v merilu 1 : 10 000 (list Bovec-2), vendar pa je isto ime Tuma v svoji karti Loško gorovje (Plan, vestnik 17, 1911) zapisal drugje. Po njegovem naj bi se tako imenovali pašniki v predelu Na Jami in tam okrog. Podobno kot pri Tumi je Jarečica označena tudi na pred prvo vojno najboljšem (Lechnerjevem) zemljevidu Julijskih Alp (1907). Šele tako postane smiselno ime Vrh Jarečice za koto 1981 m. Ta imenoslovni vrinek je morda pust in marsikomu odveč, kaže pa, kako se imena prenašajo, kar pa točnemu označevanju seveda ni v prid.

Vprašajmo se, zakaj do lani na Jarečici še ni bilo botanika. Lahko si predstavljamo, da je bil Mangart od izgradnje ceste kar dolga in naporna ekskurzija, tako da po vzponu nanj, ki je že sam po sebi postregel z množico redkih rastlin, ni ostalo moči in volje za manjše cilje v okolici mogočnega vrha.

Eden takšnih so poleg Jarečice tudi vrhovi v grebenu med Skalo in Malimi Špicami. Z Andrejem sva se odpravila na enega od njih, na 2159 m visoki travnato-skalni stožec, ki nosi ime Visoka Špica. Sprva udobna stopničastotravnata strmina je postajala vse manj prijetna. »Sestopila bova pa na drugo stran?«, je zaskrbelo Andreja, vendar ga nisem mogel razveseliti z obljubo o lažjem svetu, saj druge strani nisem poznal. Na vrhu, s katerega se udobno razgleduješ po Mangartu in njegovem severozahodnem sosedstvu, sva uvidela, da bo še najlažji sestop v škrbino, s katere sva prišla, vendar sva si izbrala nekoliko drugačno smer, ki pa je bila še vedno neprijetno izpostavljena. Skoraj za korajžo sva poprej še popisovala v lažjem vršnem predelu; lepi so npr. sestoji modrikavega vednozelenega šašja (*Seslerio-Caricetum sempervirentis*), zlasti še, ker so vsaj navidez povsem nedotaknjeni. Takšno mnenje pa je zelo relativno, kajti v septembru so se tam zgoraj pasle ovce, ki po svoje močno vplivajo na rastlinstvo. Ovce se vračajo, o tem ne moremo več dvomiti. Ko je postala premajhna Mangartska planina, so se pastirji spomnili že dalj časa opuščene Koritniške in tako se pripasejo zdaj ovce na Mangartsko sedlo z dveh strani, če ne kar s treh, kajti tudi rateške ovce se še vedno pasajo kot nekoč pred prvo vojno. Tiste septembrske so pač bile rateške.

Botaniziranje v strminah Malih Špic

Foto C. Šilič

Ko se takšna čreda približuje, slišiš značilna šuma, premikanje nog in grizenje. Melišče je bilo ravnokar še rumeno od cvetočega jajčarja, pa so ga prešle ovce in rumenila koškov ni več. Kaže, da se bomo botaniki, ki smo se po drugi vojni skoraj edini pasli po gorah Posočja, morali spet sprijazniti s štirinožno konkurenco, pa ne samo ovčjo, temveč tudi kozjo.

Na Mangartu pa so se poleg ovc razmnožili tudi svizci. Predirljiv žvižg — in če si dovolj učen, ravno še vidiš svizca, ki išče zavetje v luknji. Ponekod so svizci z izkopanim gradivom že skazili poprej gladka travišča. Popisoval sem v kotanji nad opuščeno planinsko kočjo, pa mi je zvezek skoraj padel iz rok, ko je ostro zažvižgalo skoraj pod mojimi nogami, tako rekoč iz podzemlja.

Pa se vrnimo na Visoko Špico! Na njej in po vsem grebenu so rastlinske združbe takšne kot drugod v Julijcih: vednozeleno šašje, čvrsto šašje ipd. Drugod na Mangartskem sedlu pa so rastlinske združbe bolj svojevrstne in se jih moraš šele »navaditi«, se pravi, da jih moraš raziskati in opisati. Največ površja poraščajo travišča, na katerih je mnogo temnocvetnih Jacquinovega (*Juncus jacquinii*) in trikrepca ločka (*J. trifidus*), pogostna pa je tudi rumenocvetna gorska sretena (*Geum montanum*). Lepo razviti so tudi sestoji snežnih dolinic, značilnih rastišč, ki jih dolgo pokriva sneg in še daleč v rastno sezono zamaka snežnica. Mednje štejemo npr. združbo zelatega vrbovja (*Salicetum herbaceae*), ki ga je največ na severni (rateški) strani Strmega nosa, pa tudi na pobočju Jarečice, ki se spušča na Prode. V njih je največ zelnate vrbe (*Salix herbacea*), lepotno prvenstvo pa zanesljivo gre nizkemu alpskemu zvončku (*Soldanella pusilla*).

Raznovrstnosti mangartskih rastlinskih združb sem se komaj dotaknil in navedel le nekatere, samo za vzorec.

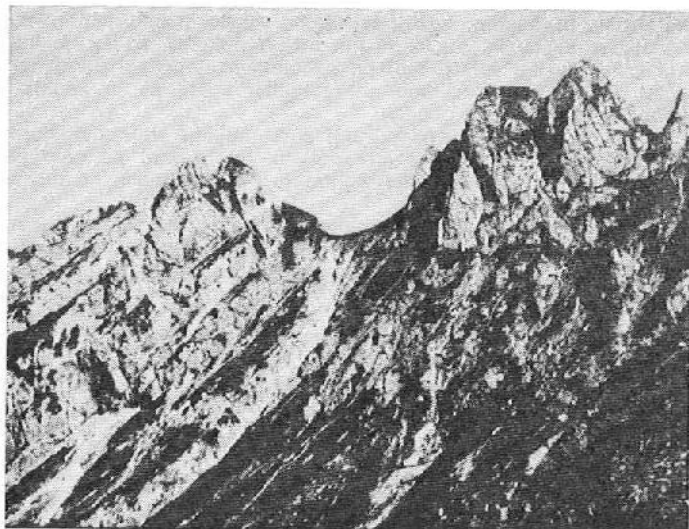
Popisoval sem na Malem vrhu. Nenadoma se mi je zazdelo, da mi nekdo čez ramo gleda v zvezek, pa sem se ozrl in zagledal — Jalovec. Pa mi je pogled zdrsil po razgibanem obzorju: Mali Ozebnik, Plešivec, Morež, Jerebica, Prestreljenik, Kanin, Strma peč, Koštrunove Špice, Montaž, Viš... Se še spomniš tistega oktobrskega četrтка, ko si zjutraj odpeljal iz Ljubljane, že visoko nad Pecolom predrl megleno gladino in potem na vrhu Strme počli presenečeno odkril živordečo škatlo, bivak, ki bi po napisu sodeč moral stati onkraj doline, na severni strani Kanina? Ne, nisi se zmotil, na Strmo peč si prišel in imel dan, po katerem si se domov vračal ne čisto priseben, skoraj bi dejal pijan. Saj, kaj pa je drugo kot čista opojnost, opitost od sonca in daljnih razgledov ter barv, od katere se ne strezniš kar takoj, četudi si se že vrnil v dolinski mrak in čad. Tako je bilo tudi na Višu ali — še veš? — na Montažu. Eno samo jasno okence se je še kazalo nad Forco dei Disteis, potem pa le vlažna megla, megla na razgledni polici, s katere sicer gledaš v Dunjo in na Karnilce, megla okrog Suringarjevega bivaka, megla še visoko v Findonegovem kaminu. Potem pa je nenadoma zavrelo, na skalah je zaplesalo sonce in vsa siva vsakdanost je ostala spodaj, navzgor do zvona pa je bilo le še malo čisto neresničnih korakov. Tudi tisti dan si dobil svojo mero. In tokrat: meja je zaprta. K vragu, vendar pa sem zaklel šele takrat, ko sem čisto demonstrativno zapeljal na Predel in se potem vrnil v Ljubljano — čez Bovec.

Pa ni to pisanje znak, da vendarle nisi več čisto mlad, da te kar preveč rado zanese v »minule dni«? Najbrž bo tudi to. Ko je pred skoraj 30 leti v Planinskem vestniku (55: 84—86), izšel spis, v katerem sem bil opisal izlet s Sivim volkom na Stol, v šolsko preprostem spisu skoraj ni bilo zgodovinske zavesti. Pa bi jo že tedaj lahko vpletel, a sem zapisal le to, da je Stol rojstna gora slovenskega planinstva, čisto pa zamočil, da sem malo pred izletom obiskal Ivana Korenčana, zadnjega tedaj še živečega Piparja in soustanovitelja Slovenskega planinskega društva. Bil je na smrt bolan, a mi je, tako se spominjam, živahno pripovedoval o Piparjih, svoji poroki na Kredarici, Aljažu, in mi pokazal uveli, že skoraj 60 let stari poročni šopek iz planik. Korenčanu sem obljubil rož s Stola, a obljube nisem izpolnil. Le tri dni pred našim izletom je umrl, jaz pa na srečanje s pričo naše planinske zgodovine ne bom nikoli pozabil.

Vrnili smo se na Mangart, v septembru. Tokrat sta z menoj dva Andreja. Na Kredarici so tistega dne odpirali prenovljeni Triglavski dom, vreme pa ni bilo prijazno ne tu ne tam. Šele popoldne se je uneslo, da me je sin Andrej, ki se je malo poprej vrnil iz vojske, pregovoril, da gremo na vrh. Sedlo je bilo sicer čisto belo, Mangartova glava pa ne preveč, in tako smo ob petih popoldne res odšli. Slovenski žleb je bil ponekod lepo leden, vseeno pa smo ob sedmih stali na zasneženem vrhu. Skozi trgajoče se megle nas je obsijalo zahajajoče sonce, ker pa se nam ni dalo na led Slovenske poti, smo se spustili na vzhodno stran. Že takoj pod vrhom smo zagazili v sveži sneg, ki ga je na vzhodni rebri sicer spihalo, zato pa je bilo pobočje vse ledeno. Za nameček se je, kadar se je megla zgostila, skoraj povsem stemnilo, tako da smo kar težko našli pravi zavoje na levo pa potem prave police in prehode na severni strani, kjer smo Mangartove jezerske prepade le stili. Oddahnili smo se šele v kotanji pod Malim Mangartom. Presneto, dvakrat sem odbil, da bi peljal na vrh v svežem snegu, enkrat prijatelja, drugič celo skupino, tretjič pa sem lahkomišelnost popustil. Še dobro, da

Skala in Visoka Špica
z Malega vrha, med
njima Sedelce, prek
katerega se pride
v Remšendol

Foto T. Wraber

sem pred kratkim dvakrat sestopal po isti poti, sicer ros ne vem, kako bi se lahko končalo.

Mangart. Nekoč so bila le brezpotja, pozneje so prišle steze, še pozneje mulatiere in končno prava cesta. Dve planinski zgradbi sta v razvalinah, k tretji drži cestni odcep. Obiskovalcev ne manjka, največ se jih kar pripelje in marsikdo odide tudi na vrh. Vsem od srca privoščim doživetje, žal pa mi je, da so nekatere trate že močno oguljene in ponekod tudi prepojene z maščobo, ki jo puščajo od višine razigrani piknikarji. Tudi tako je na Mangartu, mogočnem severozahodnem mejniku Triglavskega narodnega parka.

PRIMORSKA SMER* HUAYNA POTOSI, 6090 m

JANKO HUMAR

Sobota 2. 7. 83. — Sedimo na lesenih tleh hotelske sobe, cvremo jajca in kuhamo kavo. Če v Boliviji naročiš kavo, jo dobiš najmanj polno čajno skodelico. Poceni je, dobiš jo na vsakem koraku; vroča kava in kruh, podoben našim žemljam, je prvo, kar ti v hladnem jutru ponudijo Indijanke na cesti. Tudi mi smo se navadili nanjo in sedaj jo pijemo v kratkih, uživajočih požirkih. Nahrbtniki z najnujnejšo opremo in hrano so že pripravljeni, ostalo pa smo že včeraj deponirali v prostoru, ki ga nam je pokazal receptor. Šli bomo na juriš, v najbolj čistem alpskem stilu. Nobene baze, nobenih šotorov, samo tisto, kar lahko nosimo v nahrbtnikih, pa še tisto omejeno na minimum. Laznik se je sam ponudil, da nas odpelje pod steno. Čez nekaj ur bomo tam, upam, da ledenik ne bo preveč razbit in da nam dostop ne bo vzel preveč časa. Danes bomo vstopili, končali pa takrat, ko bo zadnji meter stene pod nami.

Laznik je točen, že nekaj minut pred domenjeno uro nas čaka pred hotelom. Še zadnje malenkosti, ki jih ne nameravamo vzeti s seboj, pustimo krmežljivemu in zaspanemu portirju. Odpre nam vrata in sprejme nas širok nasmeh našega šoferja. Tudi Mirč, vodja radovljjskih alpinistov, ki jutri odidejo v Peru in čez nekaj dni naprej domov, je vstal in nam zaželel srečo. Pri avtomobilu se poslovimo. Potem pridežemo nahrbtnike

* Sestavek se nanaša na enega izmed najtežjih jugoslovanskih prvenstvenih vzponov v ledu, in sicer na Primorsko smer v šestisočaku Huayna Potosi (Bolivija — Cordillera Real), ocena VI, skalna stopnja IV+, ostalo 80° (60°, 1300 m); v izjemnih vremenskih razmerah so ga opravili — Stanko Svetičič—Milan Črnilogar (oba AO Idrija) in Janko Humar—Zare Trušnovc (oba SAO Tolmin), 3. in 4. julija 1983.

na streho, pritegnemo vez, poskačemo v avto in oddirjamo. Spotoma pobremo še dva Laznikova prijatelja, toliko da mu ne bo dolgčas, ko se bo vračal. Laznik divja. Tako kot vsi bolivijski šoferji tudi on ne zna voziti počasi in klanci La Paza so kmalu za nami. Na El Altu zavijemo na makadam, dani se in zadnji pasji potepuhi utrujeni odhajajo k dnevnemu počitku.

Na Milluniju smo, ko prvi jutranji žarki oblijejo vrh naše gore. Čudovita je: je eden najlepših hribov, kar sem jih kdajkoli videl, videl pa sem jih že veliko. Pozlačene ledene vesine z vrha padajo v jutranji mrak, zahodna stena, naš cilj, pa se še vedno skriva za grebenom.

Cesta se zvija med za silo zbitimi barakami rudarskega naselja, poišče prehod med kupi jalovine in se na drugi strani znova zagriže v hrib. Pravzaprav bi naš izraz »kolovoz« dosti bolje označeval bolivijski pojem za cesto, vendar smo se mi nanj kar navadili in se ob grabnih, čez katere vozimo, nič več ne čudimo. Vedno bolj pa nam je jasno, zakaj večino avtomobilov, kar smo jih videli, tvorijo terenska vozila.

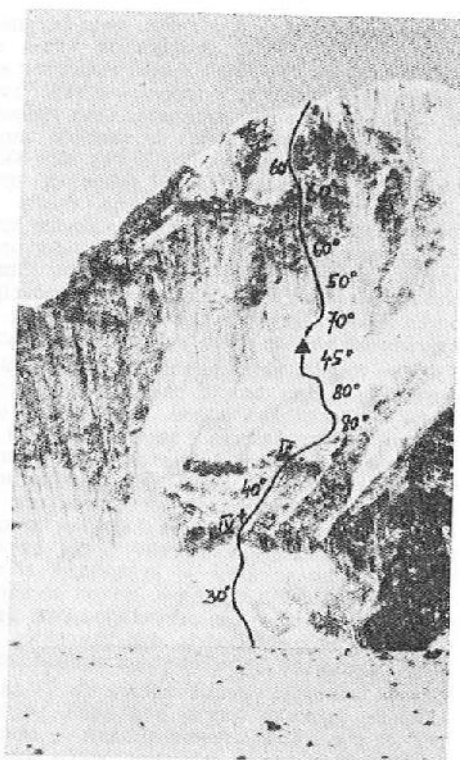
Tu in tam si še utiramo pot skozi ostanke zametov, ki jih je pustil zadnji snežni metež. Šofer, ki je šel iskat Radovljčanco, ko so le-ti končali svoje delo v Huayni Potosi, sploh ni mogel do njih po poti, po kateri jih je peljal pod hrib in na kateri smo sedaj mi. Vrniti se je moral skoraj v La Paz in poskusiti po sosednji dolini.

Vedno višje smo. Altiplano leži pod nami kot na dlani in v ozadju nad njim plava beli privid Sajame, najvišje gore Bolivije. Ko bo sonce više na nebu, se bo izgubil v trepetu dneva. Laznik za hip ustavi avto, obrne in zapelejo naravnost navzgor po strmem poščenem grebenu. Po 50 m se greben položi in pred nami se v vsej svoji grozljivi mogočnosti prikaže stena. Prvič jo vidimo zares. Prej smo jo lahko le za nekaj trenutkov opazovali s poti po Altiplanu. Vsa nedostopna, na pogled popolnoma navpična in zabrisana v trepetajočem zraku polpuščave je čisto nerealno kraljevala na obzorju. Sedaj pa je tu, pred nami. Navadno vsaka stena, ki je iz daljave podobna divjemu nepristopnemu zidu, izkušenemu očesu od blizu pokaže prijaznejši obraz; lice, prepredeno s stebri, počmi in zajedami, ki obljublajo prehod. Tale pa nasprotno, še bolj mogočna je postala. Seraki vise kot Damoklejev meč sredi stene, nad njimi pa belo barvo snega kmalu zamenja črn, koščen led in tam, kjer se v ozebniku zvije med skalnimi stebri do grebena, tam naj bi poskusili. Po vzhodnem grebenu poteka Italijanska smer, desno od visečega ledenika naj bi bili Francoska in Ameriška, ledišče na njegovi levi sta pred štirinajstimi dnevi preplezala Mirč in Blaž, osrčje stene, najbolj strm in najbolj nevaren del, pa je ostalo nedotaknjeno. V La Pazu je bilo rešitev problema lahko vrisati na fotografijo, sedaj pa imamo pred seboj realnost in vedno bolj me stiska v grlu.

Mrzel veter, ki v sunkih pometa po grebenu, nas hitro zdrami. Zlezem na streho in zmečem nahrbtnike v naročja prijateljev. Laznik pa spet dokaže, da je človek, ki vedno misli na vse in izpod sedeža privleče termovko z vročim, okrepilnim čajem. Čudovito se nam prilože. Stene sploh ne pogledamo več, preveč smo negotovi in toplo zavetje Laznikovega landroverja nas vse preveč mamljivo vabi nazaj v La Paz. Pokaže nam zapuščen akvadukt, ki teče prav do ledenika. Stisnemo si roke, pograbimo nahrbtnike in odhitimo navzdol. Avtomobil in prijatelji na grebenu so vedno manjši, veter pa skoraj sproti zasipava sledi, ki jih puščamo v pesku.

Nekje na višini 4500 m moramo biti. Akvadukt se enakomerno in zlagoma dviguje, vode v njem že davno ni več. Aklimatizirani smo in hitro napredujemo. Na izpostavljenih mestih nam zarjavele cevi in v živo skalo vsekani žlebovi olajšajo prehod. Kar prehitro smo na začetku mrzlega, razbitega jezika ledu, ki se vije izpod stene. Vzpenjamo se po moreni na njegovi desni, skačemo čez podirajoče se balvane, potem pa se ledenik položi in razlije v raven, le tu in tam z razpokami prekinjen plato, ki sega vse do stene. Na koncu platoja se ustavimo. Hodili smo slabi dve uri. Laznikov avto je že davno izginil proti Altiplanu. Sami smo v tej ledeni puščavi in stena visi nad nami. Na silo stlačimo nekaj malega v nemirne želodce, oblečemo vse, razen puhaste opreme, navežemo dereze in razvrstimo opremo. Korak za korakom se zagrizemo v strmino. Prvih tristo metrov je lahkih in drug za drugim, nenavazani, hitimo navzgor. Potem se začne zares. Poldne je, ko se Slavc zagriže v steno, v zajed s tanko, skoraj nevidno plastjo ledu. Kako neki je brez varovanja upal tu čez? Kolnem za njim in se lovim po spolzkih in dvomljivih oprimkih. Na srečo je težavno mesto kratko. Po desetih metrih zabijem klin in pritrdim vrvi za Žareta in Milana, ki čakata spodaj, sam pa odhitim naprej. Seraki, sto metrov visoki in po vsej svoji višini previsni ledeni odlomi, nam visijo tik nad glavami in šele tam daleč na desni se za hip zravna in pokažejo šibko točko. Nikoli se mi ni še nobena točka zdela tako oddaljena. Mirč in Blaž, ki sta videla viseči ledenik z zgornje strani, sta nam dejala, da na prvi pogled ni tako zelo nevaren, da ni preveč nalomljen in da bi bilo z malo sreče vredno tvegati. Verjamem jima, dovolj sta izkušena in jaz bi na njunem mestu verjetno ugotovil isto. Vendar, ocenjevati možnosti in pa zares poskusiti, to sta dve popolnoma različni zadevi.

Sonce se že iskri v velikih ledenih svečah, ki vise z velikanskega ledenega previsa. Že ona izmed njih bi bila dovolj, da nas za vedno zbrise iz stene. Kot da bi imeli glavo pod giljotino, ki se lahko vsak trenutek sproži. Hlastam za zrakom in hitim navzgor,

živci so napeti, dereze grizejo v led, nagonsko iščem prehode in velikanski kamen se mi odvali od srca, ko se čez gladko, granitno ploščo spraskam do Slavca, ki koplje poličko v ledeno steno. Nad nama je edino mesto v seraku, ki ne visi čez vertikalo in zato je možnosti, da bi se kaj odlomilo, veliko manj. Tudi Žare in Milan sta srečno za nama, popoldansko sonce pa se je pripeljalo nad steno in uprlo svoje božajoče žarke v nas.

Slavc preklinja nokje na desni, jaz pa sem jo ubral kar naravnost navzgor. Saj sem vendar že plezal povsem navpične ledene sveče, pa tega ne bi zmogel! Led je čudovit na pogled, gladek in čist, kakor steklo, pa prav tako krhek. Bolj kot se postavlja v vertikalo, v večjih kosih mi leti izpod konic kladiva in cepina; najmanj trije udarci so potrebni, da stroj zagrabí. Kako bi se oddahnil v toplem, trdem granitu! Tam ti prsti in vsaka mišica v telesu pripovedujejo, koliko si še lahko privoščiš, tu pa je vse odvisno od nosilnosti in plastičnosti ledu. In na tako slabega kot je tale, še nisem naltel. V celih ploščah se kolje in vse leti na Žareta, ki me varuje natančno v vpadnici. Še sreča, da imam tako potrpežljivega soplezalca. Še z vijaki poskušam. Dva srečno zlezeta v led, pri tretjem pa zelena globina zacveti po vsej njegovi dolžini, čeprav sem odbil vrhno plast. Vse skupaj bo padlo ven. »Žare pazil!« Dovolj imam, zid je pretrd za mojo glavo. S pomočjo vijakov splezam nazaj na stojišče in jo lepo previdno uberem za Slavcem in Milanom. Saj ni dosti lažje, le prvi navpični odstavek konec strme ledene prečnice je krajši in je zato tveganje manjše. Tik pod njim se zadeve lotim in opazujem Žareta, kako pleše za mano, kakor muha na šipi. Sonce se odbija od tisočerih zrcal in pogled navzgor v serak, kjer visi Milan, sploh ni mogoč. Potem Žare spet prevzame varovanje in jaz napredujem, z vso težo na jeklenih konicah le nekaj milimetrov zabiti v led in z živci na pecljih. Led je tako slab, da ne dopušča nikakršne samozavesti. Prijatelj, ki me varuje, je edina stvar v tem seraku, na katero se zanesem. Varovalni klin je vedno bolj oddaljen, sonce neusmiljeno pritiska in izsušeno grlo hlasta za zrakom. Za spoznanje se strmina položi, zato pa je led le še slabši in komajda verjamem, da se ni vse podrlo, ko mi uspe zlesti kritično mesto. Kratka razčlemba, skorajda polica, me pod previsi pripelje levo v kot, do koder sonce ne seže več. V trenutku me zmrazi, zato pa je led boljši. Zavrtam klin. Orodje zagriže, kot je treba, in nekaj čudovitih navpičnih metrov me privede v dno razpoke, ki se steguje vse do vrha seraka. Šklepetam z zobmi in varujem Žareta, potem grem po razpoki navzgor, spočetka kar v kaminski tehniki, splazim se čez nekaj majavih blokov

ledu, ki skorajda vise v zraku, nato pa me prečnica okrog roba pripelje v čudovito, s snegom napolnjeno špranjo, po kateri se čisto zlagoma povzpnem tik pod rob. Tokrat smo pa res imeli srečo. Razpoka, ki smo jo našli, nam je prihranila najmanj 20 m garanja in živcev v ledeni vertikali. Previs, ki vodi iz nje, nama ne dela težav. Led je odličan, cepin kar zadrgeta, tako dobro prime. Za hip vsa teža telesa obvisi na levici, vendar samo toliko, da desnica zapiči kladivo malo višje, dereze zagrižejo in v dveh prestopih se prekobaljš čez rob. Kakor da bi splezal na odskočišče gigantske skakalnice: stometrski ledeni odlom je ostal pod nami, naprej pa se bela snežna vesina vedno bolj strmo vzpenja, dokler se odrezavo ne konča v krajni počti, ki ločuje viseči ledenik od zgornje polovice stene. Poči sledi nekaj črnih, navpičnih odlomov, potem pa spet enakomerna, vendar obupno strma ledišča, ki se v svojem mrzlem kovinskozelenem lesku pno proti vrhu. Slavc in Milan sedita v snegu, pol razležaja nad nama, in se režita. Lahko smo zadovoljni, serak je pod nami in naš današnji zelo optimistično zastavljen načrt je izpolnjen. Sonce je še vedno prijetno toplo in brez kakršnekoli naglice plava proti zahodu. Kako je lepo, če te ne priganja čas.

Drug za drugim napredujemo po vedno bolj strmi vesini navzgor proti počti. Preden jo dosežemo, ledno orodje spet poje svojo pesem. Zadnji dosežem čudovito, več kot meter široko snežno teraso, morda edino v vsej steni. Kot da bi se nam gora hotela oddolžiti za vse garanje v seraku: poč pod nami je zabasana s snegom, njene previsne stene pa nam bodo dajale skoraj tako dobro zavetje kakor votlina. Zgornji rob razpoke visi kakor vodoravna stena nad spodnjim in karkoli bi se v steni odtrgalo, bo odletelo čez nas. Boljšega prostora za bivač res ne bi mogli najti. Pa še v nečem imamo srečo. Od trenutka, ko smo zagledali to razpoko, nas je vse na tihem stiskalo — jo bomo sploh lahko preplezali? Sedaj pa smo na njenem najožjem delu; s Slavcem stojiva na terasi. Žare, ki je najlažji, si sname dereze in nama spleza na ramena, midva ga še malo dvigneva, on pa zapiči orodje v zgornji rob velike ledene strehe, malo pobrca v zraku in se potegne čez. Spleza polovico raztežaja, do tam, kjer snega dokončno zmanjka, zavrti dva zanesljiva klina v led in se spusti nazaj. Problem je rešen. Zjutraj bo treba samo še splezati po pritrjeni vrvi.

Čudovit večer je. Sonce zahaja za Titicaco, ki je v tem trenutku kot rdeče morje. Altiplano, globoko spodaj pod nami, se utaplja v mraku, iz katerega žari vedno več luči. Za silo smo si zravnali prostor — sneg je tako suh, mrzel in sipek, da se sploh ne da stepati — zaviti v spalne vreče ležimo drug poleg drugega, kuhamo in jemo, nadomeščamo vse, za kar čez dan ni bilo časa. Trdi, prezeblji prsti z užitek iščejo tople stene posode, ki kroži od ust do ust. Vroča tekočina se prijetno razliva po telesu.

Ničesar več ne potrebujemo, lepo nam je. Počasi srebramo zadnje požirke in si želimo, da bi trenutke trajal kar najdalj, kajti noč bo dolga. Spočetka bo še toplo, morda dovolj, da bomo zaspali, potem pa se bo mraz prigrizel tudi v zavetje puhastih spalnih vreč in sekunde se bodo le počasi iztekale proti jutru.

Nedelja 3. 7. 83. Zdnilo se je že. Le počasi in mukoma se izvijamo iz zavetja spalnih vreč. Gorilnik na pol crknjeno brni svojo pesem in celo večnost traja, da je v posodi nekaj toplega. Potem ni več izgovorov, treba je na mraz in naša luknja mrzlično zaživi.

Čevlji, gamaše, dereze — koliko dela je samo z nogami. Najprej je treba zatisniti notranji čevlji, potem obuti zunanega in preden so vezalke zavezane, so dlani že nekajkrat poskušale iskati toploto v mednožju. Dobro, da imamo plastične čevlje, usnjeni bi bili že davno trdi kot kamen. Nato je potrebno pritrditi gamaše — če jih čez noč nisi pozabil zunaj vreče. V tem primeru je ves trud zaman. In končno pride tisto najhujše — pritrdjevanje derez. Prsti postajajo vedno bolj trdi in neobčutljivi, kakor kavli zatiskajo trakove, vedno bolj beli so in velik kamen se ti odvali od srca, ko je vse, kakor je treba. Malomarnosti si tu ne smemo privoščiti. Spalne vreče spravimo v nahrbtnike, razporedimo opremo — to se da že v rokavicah — potem pa se Slavc obesi na »žimarje« in zabinglja pod previsom. Drug za drugim mu sledimo in ko se kot zadnji poslovim od našega bivaka, je ura že deset. Spet se začne zares in stroji stečejo.

Dva strma, skoraj navpična ledena preloma nam ne delata velikih preglavic in kmalu se nad nami razširi ledišče; drži v ozebnik, ki smo si ga izbrali že v dolini. Naklonina se ustavi pri 60°. Led je mestoma tako zdelan, da nudi oporo polovici stopala, le toliko, da se meča vsaj za trenutek sprostijo. Žal, samo nekaj raztežajev. V ozebniku nas spet sprejme zelena, steklena in obupno gladka ploskev, kjer ni oddiha. Konica cepina, konica kladiva in prednji zobje derez, vse le nekaj milimetrov v ledu, to je edino, kar nas veže na steno. Kakor pajki, vendar tisti bolj »cagave« sorte, lezemo navzgor. Višina že krepko dodaja svoje in še tako premišljen ritem te brez postanka spravi le nekaj metrov naprej. Ozebnik je strm in ozek, varujemo lahko ob robu v skali, zato pa je led spet obupno slab in vsak kos, ki se ti pod stroji odlomi, leti točno na prijatelja. Tu ne gre drugače, če hočeš naprej, moraš zapičiti orodje, in ker je led slab, se ti bodo pri prvem udarcu odkrhnile cele sklade in vse bo letelo navzdol. Niti »Pazil«, se ne deremo več. Nima smisla, preveč je izstrelkov.

Ledna streha nad bivačkom

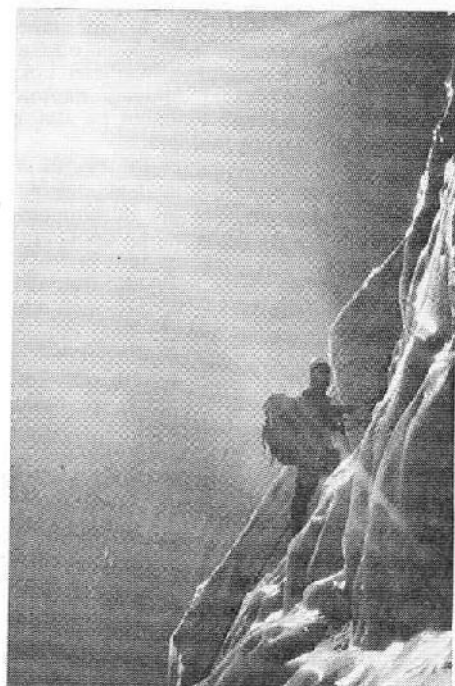
Foto I. Humar

Sonce je spet posijalo v steno in veston mora v nahrbtnik. Ozebnik se še vedno kakor kača vije med granitnimi stebri navzgor. Skoraj na vsakem stojišču si mažem ustnice, izkušnja z Illampuja je bila dovolj poučna. Raztežaji se nabirajo: neskončnih 50 m vrvi se izteče, zaviješ vijak in se vpneš, izkoplješ dva mala stopa v led, toliko da imaš oporo za noge, potem zavrtaš še drugi vijak in varuješ prijatelja. Preden pride do tebe, te spet pošteno trese in kar vesel si, ko prevzame varovanje in greš lahko naprej. Prvih deset metrov gre, potem pa te spet zaustavi prekratka sapa, oglasi se bolečina v mečih in v mislih šteješ, kolikokrat se boš moral ustaviti, preden se bo izteklo naslednjih 50 m. Tam boš izsekal novo stojišče, zavaroval se boš in oddahnil in noge, ki so ves raztežaj vztrajale samo na sprednjih dveh konicah derez, se bodo odpočile. Potem bo prišel prijatelj in vse se bo ponovilo. Raztežaj za raztežajem. Drobne, skoraj neopazne milimetrске raze jeklenih konic pa so edina sled, ki ostaja za teboj v ledu.

Varovališče v seraku

Foto I. Humar

Proti vrhu ... (izstop iz vršnega ozebnika)

Foto I. Humar

Vršni del je za spoznanje lažji. Sonce je zmeščalo led, tako da previden in ne premočan udarec zadošča, da okel zagrabí in zdrži telesno težo. Usta so izsušena in hlatajo za zrakom, sonce pa pritiska in po ledu brzijo potčki, vendar tako majhni, da sploh ne moremo nastaviti čutar. V skali zraven najdem razpoko, iz katere curlja. Tekočina se počasi nabira, potem pa priplava oblak, zakrije sonce in v trenutku je vse okamnelo, kaplje so se ustavile in zobje pričnejo šklopepati. Svinjsko mrlo mora biti. Do polovice napolnjeno čutaro spravim v nahrbtnik in sledim Žaretu, ki je medtem že splezal naslednji raztežaj. Greben je že čisto blizu, na dosegu roke, sonce spet sije in zadnji metri so moj. Cepin, kladivo, prednji zobje derez in spet cepin, kladivo... Stena se konča naenkrat, brez kakršnegakoli položnejšega mesta, kakor da bi jo odrezal in pogled, namesto v tisti meter mrzlega in neizprosno gladkega ledu nad mano, seže v neskončnost. Še malo nadaljujem po grebenu, ustavim se v luknji, ki vodi na drugo stran. Varujem prijatelja in počasi dojemam, da smo zlezli. Vseh 1350 pregaranih metrov modrozeleno globine, ki v enem samem, neizprosnem sunku pada navzdol, je ostalo pod nami. Na drugi strani črte pa se zložna pobočja razbitih ledenih platojev počasi spuščajo proti prelazu Zongo. Danes moramo priti še dol! Žare se utrujeno prireži okoli roba in stisneva si roke.

Milan in Slave že sestopata. Razveževa se in jima slediva. Pobočje je strmo, a na gosto posejano s penitentesi — snežnimi stožci fantastičnih oblik, in med njimi sestopamo kot po stopnicah. Na malem platuju se ustavimo, toliko da zmečemo železje v nahrbtnik. Sonce se je že nagnilo proti zahodu in Kraljevska cordillera pred nami je ena sama zmešnjava silhuet, zabrisanih vrhov, senc in žareče svetlobe. Pričenja se dirka s časom. Zabrisane sledi kažejo smer, kjer poteka normalni pristop. Vsaj z orientacijo ne bo problemov. Drug za drugim jo pobiramo navzdol, skačemo čez razpoke in iščemo gaz. Nahrbtniki so težki in vrvi se kot kače zvijajo za nami. Lažje jih je vleči za sabo, kot pa nositi na hrbtu. Samo eno mesto je tako zahtevno, da nas prisili k plezariji, potem pa spet hitimo. Vse predobro poznamo: užitek bivakov na 6000 m. Vrh naše gore rdi in njena senca se je podaljšala čez ves Altiplano. V temni kotlini, tam na robu, se skriva La Paz. V najnižjih hišah verjetno že prižigajo luči. Triglavi Illimani kraljuje na obzorju in za njim se rojevajo prve zvezde. Ravno tam, kjer smer z ledenika zavije v grušč, nas ujame noč. Vsaj led je za nami. Sozuvamo dereze in zvijemo vrvi, nahrtniki bodo spet težji in kolena bolj klecajoča. Nekaj časa še lahko sledimo slabo uhojeni stezi, potem se dokončno zmračí in kljub čelnim svetilkam zgrešimo pot. Vedno bolj strmo postaja in okrog nas se vlačí megla. Kaj če bi bivakirali? Ne! Rajši vso noč išem pot, kot da bi spet prezebal! Vemo, da v jezero na Zongu teče akvadukt, ki pobira vode vsega vzhodnega pobočja gore. Iz Tiquimanijske smo ga dobro videli. Torej moramo samo navzdol, pa bomo gotovo zadeli obenj. Samo da ne bi naleteli na kakšen neprehoden skok. Spuščam se v meglo, plezam po grapi in se vozim po snegu na njenem dnu. Napet sem kot mačka, ki se mora vsak trenutek odriniti, pa brez potrebe. Strmo je in zmrzlo, skoka pa ni in olajšan zlezem na vrh morene. Upam, da mi nad glavo ne visijo soraki. Megle se počasi razkadijo, nikjer ni nikakršnega grozečega obrisa in zvezde mirno svetijo z neba. Stožec svetilke na desni otipa položen in zlizan bok ledenika, torej ni nevarnosti. Prijatelji so kmalu za mano in skupaj odidemo naprej. Konec stranske morene je tudi konec ledenika. Na koncu vsakega ledenika pa izvira potok in potok teče do akvadukta, ta pa v jezero. Samo navzdol moramo.

Končno zraste pred nami betonska pregrada in skoraj hkrati nekje na desni zažarijo luči prelaza. Ne moremo več zgrešiti. Sledimo akvaduktu okrog pobočij, dokler se ne razlije v mirni gladini jezera. Drug za drugim korakamo čez jez, tik nad dvestometrskim prepadom in potem... Potem je samo še dvajset metrov do ceste, mi pa onemoglo stiskamo zobe in zbiram zadnje končke energije. Spet je treba navzgor, spet je treba dvigniti nogo, pa nahrtnik in telesno težo, pa drugo nogo, korak za korakom. Petnajst čisto navadnih stopnic je eden mojih najhujših vzponov. Le s težavo se premagujem, da se ne ustavim, odvržem nahrtnik in sedem na tla. Še pet, še dve, še ena; mišice so se razbolele, napete so in neubogljive, samo še korak in kot pijanci se opotečemo po cesti. Zanikrna kočja elektro družbe se nam zdi lepša kot vsak grad iz pravljice in širok in prijazen indijanski obraz uslužbenca, ki nas sprejme, je kot obraz sv. Petra pred nebeškimi vrati. »Huayna Potosí?« je vprašal. Še nikoli nisem bil tako vesel čestitke kot njegove.

Gostoljubno nam je odstopil polovico svoje tople, zakurjene sobe. Poležemo po lesenem podu, pivo kar samo teče po razbolelem grlu. Kuhamo ostanke, ki smo jih še našli v nahrbtnikih, in lepo je. Iz tranzistorja hreščijo neke čudne popevke, meni pa se vztrajno mota po glavi Dylanova melodija: Knocking on the Heavens door.

Ponedeljek 4. 7. 83. Jutro je mrzlo, čisto in umito. Prvi kamion, ki pripelje čez prelaz, nas pobere. Zaviti v puhovke stojimo na odprtem vozilu. Šofer divja kot pač vsi domačini. Za kamionom se dvigujejo oblaki prahu, ki še dolgo vztrajajo nad cesto in se vlečejo za nami kot kometov rep. Nad pokrajino pa kraljuje naša gora, nezemeljsko lepa v jutranjem soncu.

KALLISTE

FRANČEK VOGELNIK

Ne moremo biti ravnodušni, če po dolgi, utrudljivi nočni vožnji stojimo na visokem krovu velikega trajekta in pod jasnim nebom v toplem soncu neustavljivo hitimo po čisti modri gladini nekam proti praznemu obzorju, kjer se po nekaj urah v bleščavi prikažejo prosojni, valoviti obrisi gorskih hrbtov. Prvo srečanje s Korziko je podobno prividu. Že stari Grki, doma v vsem Sredozemlju, si niso mogli kaj, da ne bi bili vzklikali: »Kalliste! (Najlepša!)« Maupassant jo je opazoval navsezgodaj: »V medli svetlobi prebujajočega se dne se v daljavi na površju prikaže siva lisa. Rase, kakor da bi vstajala iz valov, dobiva razločnejše obrise in se v porajajoči se nebesni modrini nenavadno krasi. Naposled razločimo niz strmih, divjih, hladnih gora drznih oblik z ostrimi grebeni in vitkimi vršaci.«

Danes se Korzika vse naokrog ogleduje v morju. A nekoč, v pradavnini, se je tod širila prostrana gorata celina, legendarna Tirenida, ki je segala čez Apeninski in Pirenejski polotok do Severne Afrike. Potem se je počasi večidel pogreznila v globine, zalilo jo je morje, pozneje pa so se posamezni doli spet prikazali na površju, se vnovič potopili in spet vstali iz valov. Korzika je ostanek te celine. Skozi milijone let so se vode glasno in tiho zajedale v njeno prastaro površje, razgajale njene barvite kamenine od zelenih skrilavcev Capa, belega granita pri Vicu in Olmetu, sivega pri Ajacciu, rumeno rjavega pri L'ille Roussu, vijoličastega na Monte Cintu, rdečega, iz katerega so zgrajene čudovite Calanche, do slepeče belih miocenskih apnenčastih skladov pri Bonifaciu. Sonce in veter sta polagoma izbrusila krhke tafone, oblike, kakršne bi pričakovali kvečjemu globoko v podzemlju. Gorski vrhovi so dobivali posebna obličja: ponekod so zaobljeni (Ospedale), drugod se gnetejo vrtooglave ostrice (Bavella), vmes pa se grezijo mračne neprehodne debri. Tudi ledena doba jim je vtisnila svoj pečat.

In ves ta začarani skalnati svet je zgneten na majhnem prostoru, ki meri komaj tretjino naše male Slovenije. Obdaja ga tisoč kilometrov obale, večinoma skalnate, toda od tega je tretjina peščenih zalivov in silno dolgih peščin.

Najvišji in obenem najstarejši gorati del Korzike je nesomerni hercinski masiv, ki se kakor dolg, nasršen zmajski hrbet zvija po dolgem čez otok od Balagne na severozahodu do Cagne na jugu; 120 km zračne črte. Vzhodna stran tega razrezanega hrbta se strmo spušča v nižino, zahodna pa bolj položno, zato so pobočja veliko daljša. Številne reke, ki so posebno vodnate v zimskih mesecih, bogatih s padavinami, so tako razbrazdale ta svet, da ni v gorah mogla nastati nobena prostrana planota in v znožju nobena širna dolina. Njihova površja so se zajedla daleč navzgor v glavni hrbet in se močno približala vrhovom. Tako so nastale težko prehodne soteske s strmimi, prepadnimi pobočji, posebna mikavnost Korzike, ločujejo pa jih visoki odrastki glavnega grebena, ki se iztezajo proti jugozahodu in severovzhodu.

Gorski svet Korzike: osrednji greben, glavne gorske skupine, nekaj znanih vrhov

Narisal Jože Vogelnik

Medtem ko so se vode neutrudno zažirale v gore, odnašale prod in ga odlagale ob morju, pa so ves čas omogočale razvoj bujne vegetacije. Človek je sicer že davno, v prazgodovini, začel posegati v prvobitno rastlinstvo, tako v nižini kakor v gorah, in v tisočletjih naredil nepopravljivo škodo, vendar je Korzika še zmerom zelen olok. Najbolj pestro je rastlinstvo v nižinskem priobalnem pasu, kjer so izginili prvotni mediteranski gozdovi (nanje spominjata le še črnika in plutovec) in se spremenili v kulturno pokrajino z vrtovi, vinogradi, plantažami, polji, pašniki, eksotičnim drevjem. Vmes se stiskajo manjše in večje zaplate grmovja, ki v višjih legah in v odmaknjeni notranjosti otoka prevladujejo. To je makija, težko prehoden pa tudi neprehoden preplet sredozemskega rastlinstva (jagodnica, mirta, drevesasta resa, pistacija, bršlin, rožmarin, košeničica, opuncija, agava, mleček, brin itd.), v katerem najdemo varno zatočišče živali, zlasti ptice. Približno polovico Korzike prerašča makija. Kadar spomladi zacveti — prišteti je treba še mnogo pritlikavih rastlin — se hribovita pokrajina spremeni v morje pisanega, dehtečega cvetja.

Nad 500 m nadmorske višine se makija, ki dosega višino do 4 m in jo mestoma prerašča posamezne črnike, začne spreminjati v svetel gozd, kjer črnika prevladuje, vmes pa rasejo tudi posamezne bukve. Najlepši gozdovi, kjer so pač ohranjeni, so na višini 600—1100 m. Veliko je pravega kostanja, kar 40 000 ha, v obliki gajev in velikih sestojev. K njegovi razširjenosti so pripomogli domačini: kostanjeva moka je bila včasih poglavitna hrana. Botaniki še niso dognali, ali gre za avtohtono rastlino ali pa za prišleka iz Male Azije.

V montanskem pasu kraljuje korziški črni bor (*Pinus nigra* ssp. *laricio*). V strnjenih gozdnih sestojih se ravno deblo poganja tudi do 50 m visoko (zato so ga v ladjedelništvu cenili že od antičnih časov); šele pri vrhu se razrašča krošnja, ki je značilno sploščena. Prav zaradi izredne višine se zdijo bolj vitki, kot so v resnici; ker nismo vajeni tolikšnih razsežnosti, nas šele v bližini prevzame njihova mogočnost. Veliki primerki so stari okrog 500 let. V najbolj odročnih dolinah je ohranjenih le še nekaj velikih borovih gozdov: Tartagine 3000 ha, Valdo-Niello 4500 ha, Aitone 1800 ha, Vizzavona 1500 ha, Barocaggio-Zonza 4500 ha itd. Še konec minulega stoletja, ko je bilo na Korziki dvakrat več gozdov, so se tam košatili najbolj mogočni borovi v vsej Evropi: v obsegu so merili tudi po deset metrov, učkali pa so več kot tisoč let. Drug za drugim so odtlej popadali kot žrtev nesmiselnega človekovega uničevalnega besa in pohlepa. Dandanes so borovi gozdovi — najlepši gorski okras Korzike — sicer zavarovani s trdimi paragrafi, zanje skrbi gozdna uprava, a kaj, ko se po njih razpredajo zmerom nove ceste, z njimi pa poleg množic turistov prihaja tudi nevarnost, da se bodo iz kakšnega »tehtnega« razloga zredčili (les ni dandanes nič manj cenjen). Upravičeno se je bati ognja, tudi podtaknjene, ki neusmiljeno pustoši po vsej Korziki. — V družbi *laricia* rase podoben sredozemski bor. Najlažje ju razločujemo kar po storžih, ki ležijo na tleh: pri *lariciu* merijo do 8 cm, pri sredozemskem pa 8—12 cm. Ker se borovi držijo suhih tal, je drugih drevesnih vrst malo: omeniti je brezo in smreko. V zanimivi podrasti bomo brez truda odkrili endemično posebnost: korziški teloh (*Helleborus lividus* ssp. *corsicus*); razvil se je iz prednika, ki ga ni več. — V višjih legah se pridružuje bukev; tod mrgoli polhov. — Dostop do teh zadnjih ostankov veličastne korziške gorske divjine je za ljubitelja prvobitne narave precej mučen: kamor so segli sekira, ogenj in drobnica, so se gozdovi izrodili v kaotično trnato goščavje.

Nad drevesno mejo, kjer samevajo tršati viharniki, začne na zunaj prevladovati skalnato površje, dotlej prikrito pod drevjem. Bujnih gorskih trat, kakršnih smo vajeni v Alpah, kjer je poleti dovolj padavin, ne smemo pričakovati, vendar je prehodni subalpski pas vsaj deloma navzoč: v vlažnih osojah in senčnih grapah uspeva združba dišeče jelše (*Alnus viridis* ssp. *suaveolens*), na toplih prisojnih pobočjih se je razvila pohlevnejša gariga (grmovje do 0,5 m). Dišeča jelša doseže višino do 3 m, marsikje se razbohoti v nepredirno goščavo (*bassu*), zato ni varno zaiti z uhojene poti. Pozimi je jelševje globoko pod snežno odejo, ki je v gorah debela tudi po več metrov, toda spomladi se ne more dolgo upirati toplemu soncu in druga za drugo se prikažejo cvetlice. Največja znamenitost gorske cvetane je planiki nekoliko podoben smilj (*Helichrysum frigidum*). Poseben svet so mokrotna tla ledeniških jezer (pozizine), porasla s šopi šašja, ločja, latovke, vmes pa najdemo prostor tudi brhke cvetlice.

Nad tem rastlinskim pasom se poganjajo kvišku goli vršaci, izpostavljeni viharjem in neurjem. Vendar tudi tod v zavetnih legah uspevajo posamezne cvetlice, ki poživljajo samoto.

Korzika je floristično zelo bogata, saj rase na njej okrog 2000 vrst cvetnic. Kakšnih sto je priseljenc iz Francije, Sardinije, Španije, Grčije, Afrike in Male Azije. Endemitov je 78, večinoma pripadajo cvetani višjih pasov, v gorah jih je kar 40 %.

Korzika ni enoličen gorat otok, ki ga okrog in okrog obliva čisto in toplo Sredozemsko morje, temveč raznolik gorski svet, poln presenetljivih nasprotij. Planinci so se razmeroma pozno odpravili v to težko prehodno divjino, saj so se jim vendar ob poti prav do riviere bleščale in jih vabile mnogo višje, veličastne zahodne Alpe. Nazadnje pa jih je drugega za drugim le zamikala njena tihotnost in odmaknjenost. Med prvimi, ki so se odpravili v to »gorato deželo, ki jo obdaja morje, kjer se smehlja modro italijansko nebo, kjer z višin bleščoč se sneg pozdravlja lovor, oljko in mirto v nižavah«, je bil nemški zdravnik dr. Felix von Cube. Avgusta 1899 se je s prijateljem L. L. Kleintjem prvič napotil v neznano notranjost Korzike: »V pripovedih opisujejo notranjost otoka kot brezpotno, nerodovito višavje, poraslo z neprehodnim goščavjem in gostimi gozdovi. Le prav malo jih ve, da obstajajo resnično

Kraški črni bor (*Pinus nigra* ssp. *laricio*) v Haut-Ascoju (1400 m)

Foto F. Vogelnik

visoke gore. Pozno v pomlad leži sneg na njihovih vršacih in grebenih, v samotnih krnicah in divjih grapah, in pogosto južno sonce šele junija prebije zimski oklep. Košati gozdovi mogočnih laricijev se z visokimi debli poganjajo kvišku iz dna dolin proti pisanemu, čudovitemu granitu, ki kipi v mogočnih stenah in raztrganih grebenih.« Valovito hribovje na severovzhodnem koncu otoka, zgrajeno pretežno iz mezozojskih in terciarnih kristalastih skrilavcev, ima obliko črke Y; za planince sicer ni tako mikavno kakor višje osrednje gore, vendar se ponaša s številnimi imenitnimi razgledišči, ki so razmeroma lahko dostopna. Gorski hrbet na polotoku Cap Corse, ki se na severu izteza daleč v morje, dosega višino sredogorja (Monte Stello 1307 m), nekoliko višji so vrhovi v stranskem hrbtu južno od St. Florenta (Monte Asto 1535 m). Izleti na te vrhove so priporočljivi zlasti spomladi in jeseni, ko daljav ne zagrinja čad. V to slemenje spada tudi slovita Castagniccia, pokrajina z največjimi kostanjevimi gozdovi in gaji, zibelka korziške kulture in zgodovine, žarišče odpora proti nadležnim tujcem. Ko se odene v jesenske barve, jo upravičeno štejejo za najlepšo na vsem otoku. Na najvišji vrh Monte San Petrone (1767 m) je najlažji dostop od severa, s sedla. Trud je poplačan z edinstvenim pogledom na ves gorski svet Korzike, zlasti spomladi, ko so nižave vse v cvetju in zelenju, gore pa še pokrite z debelo snežno odejo.

Osrednji gorski svet, zgrajen iz granita, granulita, porfirja, diorita itd., lahko začnemo spoznavati kar v bližini obale. Na severozahodu leži slikovita Balagne, ki jo imenujejo vrt Korzike. Številne možnosti za izlete na razgledišča se ponujajo iz Algajole, Calvija (Capo alla Veta 703 m), seveda pa tudi s ceste nad strmo obalo, ki se vije prek dokaj visokih prevarov. Najlepši kraj v Balagni je Speluncato (550 m), od koder se lahko povzpemo na Monte Tolo (1332 m). Glavni hrbet se proti jugozahodu dviguje zmerom višje: San Partéo 1680 m, Cima Gazelle 1611 m, Monte Grosso 1938 m, Capo a Dente 2032 m, Monte Corona 2143 m. Le dobrih 20 km je po cesti od Calvija do Bonifata (536 m), globoke gozdnate kotline, po kateri lahko nadaljujemo pot do planšarij in naprej na vrhove, med katerimi je najlažje dostopna La Mufrella (2148 m).

Nasproti Bonifata in Calenzane leži na severovzhodni strani gorskega hrbta pod Tartaginskim sedlom v soteski Tartaginski gozd, eden od najlepših na Korziki. Od Monte Corone se proti severovzhodu odcepi visok stranski greben; srodi njega se košati mogočni Monte Padro (2390 m). Najlažji dostop nanj drži po severovzhodnem grebenu. Nepozaben pogled na ves masiv Monte Cinta na jugu (zgrajen iz rdečkastega porfirja) in gore vse naokrog.

Komaj 60 km je od Bastie oddaljen najlepši konec doline na Korziki, »Korziški Zermatt«: Haut-Asco (1422 m). Skraja se cesta sicer drži nižine ob morju z neskončnimi peščinami, nato pa zavije v gore in se vije skozi divjo Ascojsko sotesko, v zgornjem koncu pa po Carroziškem gozdu do prostornega hotela, ki je odprt čez vse leto; v bližini je smučarska vlečnica.

Ni treba daleč, le na kratek sprehod, da se nagledamo bližnjih in odmaknjenih gora. V glavnem grebenu se vrste: Punta Gialba 2085 m, Punta Mezzagno 2085 m, Capo al Carozzo 2139 m, Capo di Marcia 2055 m, La Mufrella 2148 m, Punta alla Calaja 2034 m, Punta Stranciaccone 2151 m, Punta Missodio 2171 m, Punta il Portello 2025 m, Pic von Cube 2247 m.

Punta Minuta (2556 m) je vogelna piramida, najvišja gora v vsem glavnem hrbtu, ki tod ostro zavije od jugozahoda proti jugovzhodu. Obenem pa se prav tukaj odcepi od njega najmogočnejši greben na vsej Korziiki. V njem se proti severovzhodu vrste: stolpasti Capo Larghia (2520 m), najtežje dostopni Monte Falo (2549 m), najvišji vrh Korziike Monte Cinto (2706 m), Capo al Berdato (2583 m, istoimensko jezero v krnici na jugovzhodu), Capo Bianco (2562 m), v nadaljevanju pa še Traunatski masiv (Cima a Mori 2180 m). Na severni strani se na Monte Cinto naslanja Capo al Borba (2305 m); njegov severovzhodni greben oklepa romantično stransko dolino Manica s pragozdniimi sestoji korziškega črnega bora.

Prisojne strmine Monte Cinto se grezijo v dolino roke Golo, ki skraja teče na vzhodni strani glavnega grebena, nato pa zavije proti severovzhodu. V gornjem koncu te doline je Valdonielski gozd (onstran glavnega grebena na jugozahodni strani pa ob reki Aitone istoimenski gozd). V Golski dolini je Calacuccia, izhodišče za vzpon na Monte Cinto. Razgled z Monte Cinto je prelep, tako proti morju, ki se na vseh straneh širi proti obzorju, kakor po nešteti vršaci in grebenih, ki jih povezujejo. Najlepša gora med vsemi je koničasta Paglia Orba, najbolj divja Punta Minuta s svojim stolpastim grebenom, mogočno je Niolsko višavje, v daljavi pa Rotondska gorska skupina.

Z vrsto dvatisočakov se glavni greben nadaljuje proti jugovzhodu: Capo Tighieto (2273 m), Capo Uccello (2182 m); proti nebu se poganja ponosna »kraljica korziških gora«¹ Paglia Orba (2525 m), »korziški Matterhorn«² (najlepši pogled nanjo je od vzhoda, z Monte Albana (2018 m); naslednji vrhovi se znižujejo: Capo Tafonato (2335 m), Pointe de Tula (2142 m), trapezasta Le Forcelle (2061). Col de Vergio (1464 m) je najvišji cestni prelaz na otoku. Onstran njega se greben zopet dviguje (Capo di Vergio 1593 m, Capo à Rughia 1712 m), zavije skoraj proti vzhodu (zelo razgleden vrh Monte Tozzu 2007 m, v znožju pravilčno jezero Nino). Tudi naslednji vrhovi le neznatno presegajo 2000 m (Cima Sella 2099 m).

Od Punte alle Porte (2313 m) se proti severovzhodu odcepi mogočna gorska skupina, ki je dobila ime po Monte Rolondo (2622 m). Med stranskimi grebeni in njihovimi odrastki so globoke koritaste doline nekdanjih ledenikov, v znožjih vrhov pa velikanske krnice, ki v svojih granitnih naročjih pestujejo zala jezera. »S tega vrha se mi je odprl pogled na večino otoka in na morje ob njegovem znožju ter na obe strani, neizrekljivo veličastna podoba, ki je ne pozabi do zadnjega dne, komur jo je dano doživeti. Razgled, ki se odpira z Rotonda, je daleč bolj veličasten in lepši kot z Mont Blanca. Daleč čez otok sega pogled v morska prostranstva, naprej čez toskanske otoke in kopnino Italije in ob čistem ozračju je videti bele Jezerske Alpe in ves lok obale od Nizze do Rima. Na drugi strani se dvigujejo toulonske gore in tako lahko oko objame čudovito in veliko panoramo, ki zajema v svoj čarovni krog gore in morje, otoke, Alpe, Apenine in Sardinijo.«³ Tako je opisal razgled kulturni zgodovinar Ferdinand Gregorovius v svoji knjigi Corsica (1854).

V nadaljevanju osrednjega grebena se tudi od Punte Migliarello (2254 m) odcepi proti severovzhodu stranski greben, ki drži do bližnje gorske skupine z najvišjim vrhom Monte d'Oro (2389 m). Tudi njo so preoblikovali ledeniki in pustili za seboj globoka korita, krnice in jezera. Na jugovzhodu je naselje Vizzavona z znamenitim gozdom, v grebenu istoimensko sedlo (1161 m), čez katero je speljana cesta, edina železnica pa smukne skozi predor.

Najpomembnejša vzpetina v nadaljevanju glavnega grebena je Monte Renoso (2352 m); tudi tukaj je ledeno dilet pustilo vidne sledove kakor v sosesčini, ohranjen je Marmanski gozd.

Onstran Col de Verde (1289 m) smo že v južni Korziiki. V glavnem hrbtu se le še nekaj vrhov dviguje nad 2000 m (Punta di a Cappella 2042 m), a jih kljub lahki dostopnosti planinci le poredkoma obiskujejo, ker so to le neznatne vzpetine v širokih, umirjenih slemenih.

Zadnji dvatisočak je Monte Incudine (2134 m), ki je nekoliko odmaknjen od glavnega hrbta proti jugozahodu. Ob ugodni vidljivosti sega pogled do Sardinije, oko pa nehoče obstane na bližnjih Bavelskih ostricah (1596 m). V njihovo bližino drži cesta čez prelaz (1243 m), granitni stolpi pa so le za večje plezalce.

Široka gorska slemena se iztezajo še precej daleč proti jugu (Montagne de Cagna). Vanje zahajajo občudovalci nenavadno oblikovanega površja, v njihovi odmaknjenosti uživajo ljubitelji gozdne samote, bujne prvobitne korziške divjine.

Korziške gore, ki so tukaj na kratko in nepopolno označene in le deloma naštete, kar kličejo po transverzali. Za planince, ki ljubijo dolga popotovanja, so pred leti speljali 173 km dolgo GR 20 (Sentier de Grande Randonnée de la Corse). Začenja se v Calenzani pri Calviju na severozahodu, končuje pa pri Ste Lucie de Porto Vecchio na jugovzhodu. Skromno je označena z rdeče-belimi markacijami. Pretežno se drži razvod-

nice, precej časa poteka na višini nad 2000 m. Priključki oz. odcepi so redki, zato nikakor ni lahka, terja dober orientacijski čut; ob slabem vremenu je treba pot prekiniti. Doslej so ob koncu dnevnih etap (6—8 ur hoje) postavili kakih deset skromnih neoskrbovanih zavetišč; vse je potemtakem treba nositi s seboj. Ugoden čas za obisk gora je od srede junija (dnevi so dolgi, a v osojah in grapah je sneg) do začetka novembra (krajši dnevi, pogostnejša poslabšanja vremena).

LITERATURA:

Michel Fabrikant: Guide de Montagnes Corses. Samozaložba. (Naslov: Villa «Roscan», Caramonino F-20216 Ste-Lucie-de-Porto-Vecchio.)
Michel Fabrikant: Topo-guide du G. R. 20. Comité National des Sentiers de Grande Randonnée 92 rue de Clignancourt, Paris 18 e.
Hans Schymik: Bergwelt Korsika. Stuttgart, J. Fink 1973.
Hans Schymik: Korsika für Bergsteiger. Samozaložba. (Naslov: D-7080 Aalen, Württemberg, Steigerweg 5.)
Schymikovi članki: Alpinismus 1971/8, Der Bergsteiger 1967/3, 4, 5, 1972/4, Der Bergkamerad 1966/3, 1967/12, Winter-Bergkamerad 1973.
B. et L. Brun, M. Conrad, J. Gamisans: La nature en France: Corse. Paris, Horizons de France 1975.
Leta 1963 sta H. Schymik in M. Fabrikant prek DAV in Mednarodne alpske komisije sprožila postopek za ohranitev prvobitne narave v notranjosti Korzike. 1969 je bil ustanovljen korziški narodni krajinski park, 1970 določen njegov namen: varstvo narave in naselij, obnova podeželskega gospodarstva, razvoj povezave med morjem in gorami. Sedaj meri 200 000 ha (četrtina otoka), prelezo gorskega sveta; od tega je 80 000 ha gozdov.
Bati se je, da se bo prizadevanje turističnih delavcev končalo z ekološko katastrofo: v načrtu je namreč, da bi Korzika postala evropsko letovišče (samo v Ajacciu naj bi zgradili 200 000 postelj). Gospodarska kriza je izvedbo začasno zavrla.

GORE ZBLIŽUJEJO

(Nepozabno srečanje planincev treh dežel v Bilčovsu)

MILAN CILENŠEK

Dva tisoč planincev iz vseh koncev Slovenije, iz avstrijske Koroške in iz Furlanije-Julijske krajine se je zbralo v nedolgo, 10. junija 1984, v najlepšem sončnem vremenu v Bilčovsu, majhni vasi v Gurah na Koroškem, na tradicionalnem vsakoletnem srečanju planincev treh dežel; letošnje sročanje je priredilo Slovensko planinsko društvo Celovec. Trg pred gostilno Miklavž, sredi Bilčovsa, je bil poln ljudi, saj Bilčovs, ki sam šteje 195 prebivalcev, celotna občina pa 1500 ljudi, take množice še ni doživel; ta prikupni kraj je za nekaj ur postal mesto, število njegovih »prebivalcev« se je podesteterilo. Znanec je srečal znanca, prijatelj prijatelja, planinec iz Devina pri Trstju se je objemal s planinskim prijateljem iz Ljubljane, Bohinjka je prisrčno poljubila dolgoletno znanko iz Maribora, Ptujčan je že od daleč zaklical svoj »živio« Begunjanu. In sklepala so se številna nova znanstva in prijateljstva... Kar 38 avtobusov je pripeljalo planince v Bilčovs.

Planinci so zapustili avtobuse na Gori, kraju blizu Bilčovsa, odkoder se razgrne enkratni razgled na Rož, nad katerim kot nemi čuvarji bdijo Vrtača, Stol, Kozjak, Golica, Rožca in Kepa; tisti vrhovi, ki so vidni tudi z gorenjske strani, ponujajo s koroške povsem drugačno podobo. Vsa ta množica je nato šla peš čez visoko planoto Turje in po slabih dveh urah hoje prišla na cilj — Bilčovs, kjer se je ob enajstih začelo osrednje slavlje.

Nepozaben je bil pogled na valujočo množico, ozračje pa so pobile koračnice, polke in valčki. Ko se je postrojilo enajst praporščakov, vsak s svojim planinskim praporom, je zbranim izrekel dobrodošlico v slovenščini, nemščini in italijanščini bilčovski župan Janko Ogris, ki je predvsem poudaril, da nas, planince, združujeta skupna ideala — mir in svoboda. Viharnega aplavza je bil deležen predsednik Slovenskega planinskega društva Celovec Franci Kropivnik, ki je dejal: »Če bi politiki posnemali nas planince, kako vztrajni, čvrsti in neomajni smo, bi bil marsikateri problem rešen prej ali ga sploh ne bi bilo.«

Predsednik izvršnega odbora Planinske zveze Slovenije Marjan Oblak je predvsem naglašal troje dejavnikov, posredno ali neposredno povezanih s srečanjem v Bilčovsu: pot po Turju, saj so udeleženci hodili po svetu, ki je večini neznan, a prav tako skriva celo vrsto mikavnosti; zatem veliko pričakovanje planincev, da bi bil kmalu dosežen sporazum med Zveznim izvršnim svetom in avstrijsko zvezno vlado o nadaljnji sprostilvi planinskoturističnega prometa čez obmejno gore, in končno, skupno zgodovino in kulturo slovenskih planincev vseh treh dežel, ne glede na to, kje žive — v Jugoslaviji, Avstriji ali Italiji.

Zatem so se zvrstili pozdravni govori predstavnikov društev in območij, odkoder so se bili v Bilčovs napotili planinci. Govore je dopolnjeval imeniten in domiselno sestavljen kulturni spored, v katerem so nastopili pihalna godba jeseniških železarjev, ženski pevski trio Danice Uršič in moški pevski zbor Jepa z Baškega jezera ter folklorna skupina iz Srednje vasi v Bohinju.

Koroški planinci so se tudi sicer izkazali z izjemno gostoljubnostjo, za množico svojih gostov pa pripravili tudi veliko dobrot. Te slednje so prišle predvsem »do veljavc« po uradnem delu slavlja, ko so se planinci sproščeno povsneli tja do poznih popoldanskih ur.

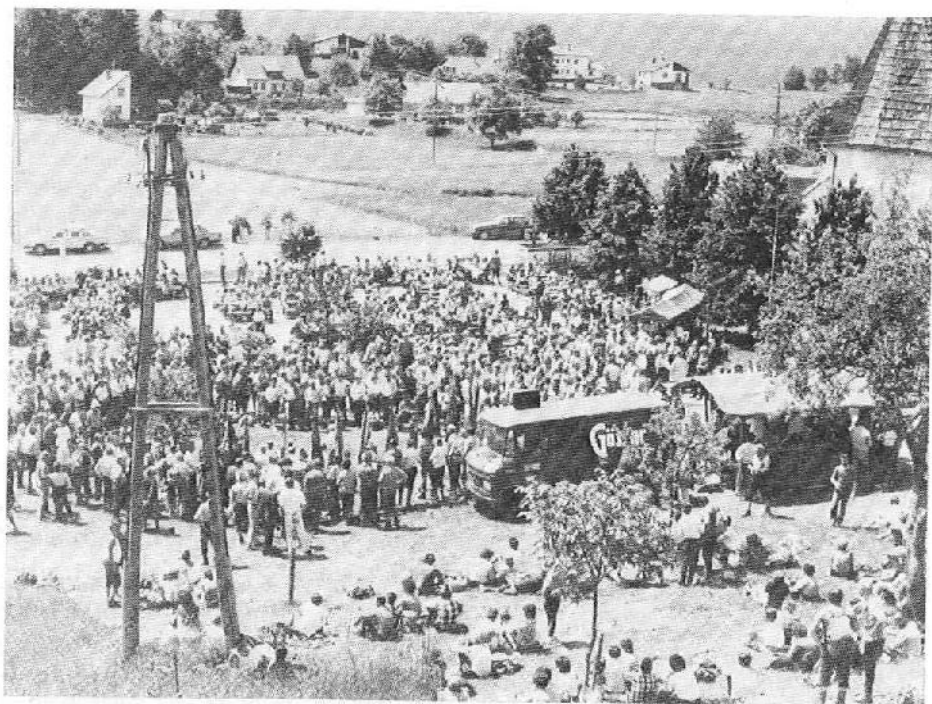
Pobudniki srečanja planincev treh dežel so bili jeseniški planinci, cilji takih množičnih shodov pa so predvsem že tisti topli človeški dejavnik in želja po zblizanju, zatem izmenjava mnenj in izkušenj, pa tudi skupno spoznavanje novih gora, krajev, ljudi in običajev. Planinske organizacije vseh treh dežel so se dogovorile, da bodo srečanja vsako leto drugo nedeljo v juniju, izmenoma pa jih bodo prirejala slovenska planinska društva v Trstu, Gorici, Čedadu in Celovcu ter na Jesenicah.

Prvo srečanje planincev treh dežel so priredili jeseniški planinci leta 1972, shod pa je bil na Golici. Leta 1973 je srečanje priredilo Slovensko planinsko društvo Trst, udeleženci pa so se zbrali v Ukvah in priredili turo na Ojstirnik. SPD Celovec je na Bleščeči planini priredilo srečanje leta 1974, leto kasneje — 1975 — pa SPD Gorica, in sicer v Sovodnju. Srečanje planincev treh dežel bi moralo leta 1976 prirediti SPD Čedad, a ker so društvo tedaj šele ustanavljali, je bilo prireditelj PD Jesenice, planinci pa so se zbrali na Vršiču. Zato pa so čedadski planinci priredili shod leta 1977, in to na Matajurju. V Bazovici so priredili srečanje leta 1978 tržaški planinci, leta 1979 pa celovski planinci v Zapodnju pod Stolom. Goričani so znova pripravili srečanje leta 1980

Janko Ogris, bilčovski župan: »Združujeta nas skupna ideala — mir in svoboda!« — Franci Kroplivnik, predsednik SPD Celovec: »Politički naj se zgledujejo po nas planincih!« — Marjan Oblak, predsednik izvršnega odbora PZS: »Slovenski planinci imamo skupno zgodovino in kulturo, ne glede na to, kje živimo — v Jugoslaviji, Avstriji ali Italiji!«

Foto Milan Cilenšek

Trinajstega srečanja planincev treh dežel v Bličovsu na avstrijskem Koroškem se je udeležilo dva tisoč planincev iz Slovenije, Furlanije-Juljske krajine in Koroške. Trg pred gostilno Miklavž in okoliške trate so bile polne ljudi, mali Bličovs pa se je v nedeljo, 10. junija, podeseteril in je za nekaj ur postal mesto

Foto Milan Cilenšek

— tedaj v Števerjanu, medtem ko so se v organizaciji SPD Čedad zbrali planinci treh dežel leta 1981 na Brdu nad Čedadom. Namesto PD Jesenice prireja od leta 1982 dalje srečanja koordinacijski odbor planinskih društev občine Jesenice — in tega leta so se planinci sešli v Pristavi v Javorniškem Rovtu. Tržaški planinci so priredili shod lani v Nabrežini, letošnje srečanje pa so v Bličovsu spet priredili Celovčani. Prihodnje štirinajsto srečanje planincev treh dežel bo 9. junija 1985, priredilo pa ga bo Slovensko planinsko društvo Gorica. Še drobna zanimivost: prav na vseh srečanjih doslej je sodelovala pihalna godba jeseniških železarjev.

O SLOVENSKI ENOTNI KULTURNI DEDIŠČINI

MIRAN MIHELIC

Letošnja deževna pomlad je gotovo nadomestila lansko dolgo poletje.

»Mogoče se bo vendarle obrnilo!« smo po planinskem občutku za vreme upali, ko sem se z družino v začetku junija s kobariškimi planinci udeležil pohoda po koroških Gurah. Zgodaj jutraj je kar dobro pel kombi, do zadnjega kotička zaseden (tudi na rezervnih sedežih — zabojih piva in kokte).

Po toliko dneh nepretrganega dežja smo se kar zamaknili v jasno nebo in vrhove Jerebice, Rombona, Loških sten, Jalovca in Mangarta, kot da to čudo gledamo zopet po dolgih letih hrepenenja.

Na Predelu me je malo zamoril pogled na zapuščeni planinski dom. Ni vredno pisati zakaj, saj tega problema ne bi rešila niti alpinistična odprava. Pa kaj moremo, planinci mislimo, da delamo za družbo, spet drugi pa mislijo, da so poosebljena družba.

Kmalu smo lahko uživali ob pogledu na tiho dolino Rabeljskega jezera. Še lepši pogled nanj je z vrha Jerebice in Črnjel. Rudarski Rabelj je bil včasih pravi rabelj

pa tudi krušni oče obenem, saj je nahranil in pobral življenje mnogim mladim fantom iz Bovškega pa tudi iz Ziljske doline.

Rudnik je nastajal nekako tedaj, ko je propadel rudnik železa v Trenti.

Zaradi tega so se mnogi Trentarji in Sočani zaposlili in kasneje tudi stalno naselili kar v Rabilju. Tudi iz Bovca so dobesedno hodili delat v ta rudnik. Pred prvo svetovno vojno je mladina hodila tja še v coklah ali pa kar bosa. Seveda, ne vsak dan, ampak so po več dni spali kar tam, v zato pripravljenih barakah, na slamnatih ležiščih.

Mnogo pa jih je hodilo delat ali trgovat naprej na Koroško, kjer so pomagali na bogatejših kmetijah. Tako je imela bovška v starih časih od vseh pokrajin največ stika s Koroško. Celo več kot s tolimsko. Glavno rudarsko naselje je bil poleg Rabilja seveda Log pod Mangartom, iz te vasi so se vozili skozi predor rudarji na vagonih naravnost v rudnik.

Brez dvoma je bil zaslužek boren v primerjavi z velikim številom gostlin od rudnika do številne družine doma.

Pripovedovali so, da moj ded, ki je bil v mladih letih rudar, ni »fajfe« nikoli kadil tako po colingi*, ko so imeli vsi dovolj tobaka, ampak šele nekaj dni kasneje, da mu ga ob mesecu ni zmanjkalo. Tako mu na poti domov ni bilo treba (ob koncu) pred plačo iti skozi Log s prazno pipo v ustih. Tako se je ognil obvezni zadregi pa še za varčnega je veljal.

Razen nekaj »Tajčarjev in Lahov« je tabrat v Rabilju in Trbižu govorilo še vse slovensko.

Potem je prišla doba političnih vrenj in pritiskov in na koncu še strahu in propagande. Ljudje so si nadeli maske in začeli govoriti tuj jezik. To pa je trajalo tako dolgo, da je to okolje postalo domače njihovim lastnim otrokom.

Predramil sem so iz razmišljanja, saj se je kombi ustavil že v srcu Koroške, ko nas je pozdravil prijazen glas mladega fanta: »Dober dan!« je veselo pozdravil s koroškim naglasom.

Bil je eden izmed domačih organizatorjev pohoda po Gurah. Povedal nam je, da smo prvi in svetloval, kje naj se ustavimo, da bi pomalicali. Med kratkim klopnetom nismo mogli, da ne bi pohvalili prijetnega prvega vltisa, saj smo takoj začutili domačnost — kajti ob poti, ki je bila lepo označena s kačipoti »Pohod Gure 1984«, so bile tudi domačije okrašene z zelenimi brezovimi in lipovimi vejami, celo na gospodarskih poslopjih. Nekaj hiš je imelo zelene vejice po vseh oknih in pred vhodnimi vrati. Lepše dobrodošlice si nismo mogli želeli.

Kakšen dan! Zdelo se mi je, da so danes vasi okoli Bilčovsa svetlejšje od sonca in osvetljujejo s svojim žarom vso Koroško.

Pot pohoda čez Gure je držala skozi lepo urejene gozdove in na nekaterih mestih je bil razgled lep, kot s Karavank, ki so precej višje. Hoja je bila primerna tudi za starejše in mlajše, tako da je bilo razpoloženje na višini. Obstal sem na razgledni točki. Ob pogledu na okoliške »gure« sem se spomnil župančičevih bosed, spomladi 45. leta v Ljubljani: »In glej, gore so visoke kakor praj!«

Ko smo prišli v Bilčovs, je bilo že vse pripravljeno. Sveda so nekateri tudi tukaj »goljufali« in so prišli z evtobusi naravnost na prireditiv.

Pred kulturnim programom smo imeli še dovolj časa za ogled samega kraja.

Tudi tokrat ni šlo brez incidenta, ki pa ni bil tako opazen. Ponoči je nekdo premazal in vrgel v travo skromno tablico s slovenskim napisom, ki je vabila na prireditev s folklornim nastopom. To pa je bilo vse, kar je bilo videti do našega množičnega prihoda na tleh nepospravljenega. Ni bilo papirčkov, ugaslih čikov. Dvorišča okoli hiš in ceste, vse je bilo tako počiščeno in na mestu, kot lepo urejena soba. Pokopališče ne daje le vltisa spomina na pokojne, ampak odseva iz vsebine na slovensko izpisanih nagrob-nih kamnih svetljo v hvaležnosti, da so potomcem s krvavim potom ubranili in izročili slovenstvo.

Vse je negovano z izredno ljubeznijo in občutek sem imel, da dan na dan vsako rožico posebej, kamen ob grobu in izpisane stihe, nežno boža in budno pazi ljubeča roka in oko.

Priletna planinka je mlade fante pohvalila, da so lahko ponosni na svoj kraj. In res so ponosno odgovorili: »Mi smo ja koroški fantje!«

Poleg tako čudovitega starega pokopališča je sveda cerkvena prijetnega videza. Notranjost pa ni le nenavadno bogata, ampak vzbuja resnično neko spoštljivost, pobožnost, vero, ki v tukajšnjem okolju nima le klasičnega pomena. Vsa berila za vodenje maše so v slovenščini. Prav tako tudi napisi na starih slikah križevega pota, ki pravzaprav simbolizira kar precejšen del slovenske zgodovine.

Zunaj na trgu so naznanili pričetek prireditve. Zaigrala je godba na pihala in program se je pričel s kratkimi pozdravnimi govori predstavnikov društev, ki so se udeležila sre-

čanja. Vse misli pa so največkrat poudarjale to, da imamo slovenski planinci, ne glede na državne meje, isto narodno, planinsko kulturno dediščino.

Ko sem opazoval ljudi, ni bilo težko spoznati domačina. Posebno starejšim sem med predvajanjem slovenskih folklornih plesovbral s sijočih prikimajočih obrazov, da jim je to priklicalo v spomin mladost, živo povezanost in zraščeno s to kulturo.

Po prireditvi se je začela zabava, jedača, pijača... In slika je postajala vedno bolj podobna navadam, ki smo se jih navzeli z novo generacijo, ki je precej dovzeta za brezbriznost in potrošništvo, ki zastruplja duha.

Jutranja podoba pa se je vedno bolj maličila.

Koroški planinci, ki so postregli s tem in onim, so pobirali papirje, škatlice in steklenice, ki smo jih puščali, kakor je naneslo. Toda zgled ni bil dovolj, tako da niso utegnili sproti pospravljati. Na koncu je bil prostor očiščen, vse mize in klopi pospravljene v zelo kratkem času, kot da se ni zjutraj tukaj gnetlo čez tisoč ljudi. Trava, po kateri so nekateri posedali, pa bo ostala poteptana še drugi dan, pa čeprav je bilo dovolj nalašč za to priložnost pokošenega prostora. Tako bo obvisela tudi marsikatera slovenska beseda, pa čeprav govornik ni šel sedet v travo!

Vse skupaj se mi je zataknilo neke v grlu. Čudovito pripravljena vas, sprejem, pohod in besede o isti kulturi, ki so se potem pomešale v tem nerodu. Šel sem še malo na ogled vasi. Ko sem se vračal po cesti, sem opazil sveže kolesnice avtobusov v negovanih gredicah. Mimogrede povedano, vas nima turistov, da bi to delali zaradi njih.

Pri nas to ne pade več v oči, ker smo se navadili na takšen odnos do vseh stvari, toda razbite steklenice ob glavni cesti, to menim, da bi si upal kdo kritizirati celo doma. Dve sem pobral, nekaj pa sem jih za siro umaknil očem, kajti če že na bodo užaljeni gostoljubni domačini, pa bodo z veseljem kazali nanje tisti, ki so ponoči razbili tablo, ki je opozarjala na slovensko kulturno prireditev.

Saj tisti, ki boremo Planinski vestnik, morda ne mečemo vsi papirjev po tleh, razmišljam, toda potem pa premo vplivamo na druge. Tukaj se mora nekaj premakniti že do naslednjega srečanja!

Brez zamere! Pa ne zaradi zamere, temveč zato, ker tisti, ki zameri meni, da je storil prav in se ga ne bo nič prišlo.

No, na svidenje drugo leto pri Gorici, na poti, okrašeni z zelenimi vejicami. Zelene vejice so čudovita simbolika in bi jo kazalo ohraniti na srečanjih v vseh treh deželah, saj oznanjajo vsako leto znova našo skupno pomlad.

ALI SO ŽERJAVČKI V TRZINU?

ALEKSANDER ČIČEROV

V aprilu zacveto na poplavnih travnikih — biotopu, ki prispeva k ekološki in krajinski raznovrsnosti,¹ značilna zelena trajnica z izrazito vijoličasto ali rjavkasto-belimi ornamentom v cvetu, ki spominja na šahovsko polje ali na ptičjo grahavost. V literaturi se pogosto omenja, da je ta rastlina doma na močvirnih travnikih Ljubljanskega barja, v porečju Poljskave, Pesnice, Ledave, na Notranjskem in na Dolenjskem, pa verjetno še kje. Na rastišču se pojavlja množično.²

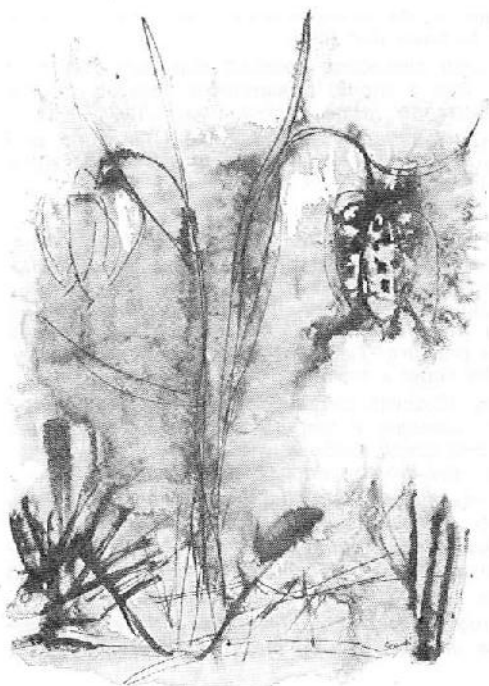
Verjetno ste že uganili, da gre za močvirsko logarico, »značilno spomladansko cvetico pomurskih travniških močvirij«, ki ji strokovno pravimo tudi *Fritillaria meleagris*, zaščiteni pa je že od leta 1949.

Po opravljenih izpitih za GS in VN³ smo se odločili, da začnemo člani sokcije za GS in VN v PD Onger, Trzin, čimprej raziskovati bližnjo okolico Ongra in še posebej sam Onger. Veliko smo slišali o žerjavčkih, in ker se je bližal april, ko močvirski tulipan cveto, smo poskušali ugotoviti, ali žerjavčki oziroma pirhki, kot jim pravijo v Trzinu,

¹ Glej P. Skoberne, Članek, Logarica ali žito, Moj mali svet, št. 4, 1984, št. 42-43.

² Uporabili smo podatke iz knjige Zakladi Slovenije, CZ, 1979, Narava v gorskem svetu, PZS, 2. dopl. izd., 1982, ter Zavarovane rastline avt. P. Skoberneta, ki jih je izdalo in založilo PD Škofja Loka.

³ Lanskoletni seminar na Rašici je pustil sledi tudi v Trzinu. Se bolj kot seminar pa nam je v ušesih ostala kisa pripomba o našem »kuciju«, zato smo sklenili, da bomo, če ne prej, pa ob 5. obletnici društva pripravili skromen vodnik o flori in fauni našega Ongra.

niso prav močvirske logarice. Da imamo v bližini močvirja, ni treba posebej poudarjati. Trzinci so vedeli povedati, da je bilo žerjavčkov na stotine ob progi Ljubljana—Kamnik, tam kjer je danes plinska postaja, na travniku, kjer stoji novi Trzin, ob Pšati, v Depali vasi in v Pimperku. Nabirali so jih za šopke, presajali in se jim čudili. Veliko jih je bilo še 1981. in 1982. leta. Vsi so tudi približno enako opisovali rastišča.

10. aprila sem šel na ogled. Podoba te resnično lepe rastline me je spodbujala, da jo čimprej odkrijem. Razočaran sem se vračal in vedno bolj sem bil prepričan, da je ne najdem več. Novo upanje mi je vtil Ivan Mušič, ko mi je pripovedoval, da jih letos ne bo pred 20. aprilom. Prehladno je bilo in sneg se je dolgo obdržal. No, iskal sem še, toda meliorirana polja, regulirana Pšata in novogradnje so mi vtilvale kaj malo upanja na uspeh.

Toda 13. aprila so me naši najmlajši člani društva Polona, Marjana, Janez in Irena povabili na kraj, kjer so našli žerjavčke. Rastišče je bilo prav šolsko, tako kot se ga spominjam z diapozitivov, ki smo jih gledali na Rašici. Veselili smo se vsi skupaj in preštevali kimajoče cvetove. Nekateri so bili že odprti, večina pa je bila še zaprta in nekako zelene barve z belimi lisami. Ugotovili smo, da je na rastišču 35 cvetov. Pri nadaljnjih ogledih sem ugotovil, da je na skromni površini, med suho močvirsko travo, nizkim grmovjem in pravkar odpirajočimi se cvetovi živo rumenih kalužnic, na katere se sklanjajo jelše in sem ter tja kakšen hrast, kar 62 cvetov. V trenutku navdušenja nad najdbo pa me je prešinilo boleče spoznanje. Morda že drugo leto teh rastlin ne bo več. Ostal bo sicer dokument, Jožetov diapozitiv, tu pa bodo stale nove hiše, nekoristno močvirje bo postalo koristna površina. Čebulice tulipanov bodo ostale zakopane pod plastjo kamenja in betona. Gledal sem in gledal te kimajoče cvetove, ki za vedno odhajajo. Le kako dolgo še? Odhajajo pa zagotovo. To je le še vprašanje časa.

Kadar sem le utegnil, sem jih hodil gledat. Pa tudi člani naše sekcije. Vse do 26. aprila, ko so se zaprli še zadnji cvetovi. Konec je bilo strahu, da se bo našel kdo, ki bi jih rad imel kar doma, na vrtu. Odkrili smo še nekaj drugih rastišč. So pa precej daleč od Ongra in ne sodijo v ta opis. Povsod pa smo se lahko prepričali o »ekološkem razdiralnem učinku kmetijstva« in ugotavljali, da se sodobno kmetijstvo »že lahko meri z industrijo v uničevanju narave«. Tudi v Trzinu! Saj ni težko opravičiti izrabe močvirja za intenzivno predelavo hrane. Močvirska logarica vendar ni žito!

Jugoslovanski »planinski vrh« na Popovi Šapki, 2. 6. 1984 (glej članek na str. 421 — Rodna konferenca PZJ)

Foto T. Banovec

društvene novice

LOJZETU ČIŽMANU V SPOMIN!

Sončnega popoldneva, v ponedeljek 25. junija 1984, so se na Titovi cesti v Ljubljani, v bližini pokopališča na Stožicah, zbirali planinci ljubljanskih, zasavskih in pobratenih planinskih društev, da bi se poslovili od Lojzeta Čižmana, predsednika Planinskega društva Rašica, nosilca številnih državnih odlikovanj, med drugim tudi reda zaslug za narod III. stopnje in reda dela s srebrnim vencem in nosilca zlatih znakov Planinske zveze Slovenije in Hrvaške.

Lojze Čižman je bil rojen 28. 10. 1917 v Savljah. Mati mu je umrla, ko je bil star 4 leta, oče pa, ko je bil star 15 let, tako mu je že v rani mladosti življenje obrnilo svojo temno stran. Morda je prav zato že zgodaj vzljubil gore. Osnovno šolo je končal na Ježici, nato pa je odšel v uk za kamnoseka k svojemu stricu v Dravlje in ostal pri njem na delu vse do vpoklica k vojakom. Kot mladenič brez domačega ognjišča se je vključil v Prosvetno društvo na Ježici, pri katerem je bil aktiven v dramskem krožku, rad je telovadil in

planinaril — na pot se je navadno odpravljaval s kolesom in peš in s svojim prvim mentorjem prof. Hvasitjo. Večkrat je ponosno dejal: »Ja, tistikrat smo se z bicikli prignali do podnožja vrhov.« Leta 1936 je bil prvič na Triglavu, tega leta se je tudi včlanil v Planinsko društvo. Neštetočrat je obhodil vse Slovenske gore, bil je vodnik številnih izletov, jubilejnih pohodov, bil je smučar, predvsem dober v turnem smuku.

Po vojaščini se je Lojze vključil v delo pri Državni železnici, najprej na Rakeku kot takratni obmejni tranziter; služboval je tudi v Karlovcu. Žeja po strokovnem izpopolnjevanju je bila tako močna, da je opravil pri železnici več strokovnih izpitov.

Okupacija aprila 1941 ga je našla v službi na Bubnarcih pri Metliki, kjer je delal kot sprevodnik. Takoj se je vključil v OF železniške organizacije, se povezal z OF na terenu; zbiral, posredoval in prenašal je informacije, orožje, hrano, obleko in sanitetni material za prve borce NOV. Njegova posebna naloga je bila, spremljati zaupane mu ljudi in ilegalce do določene-

Lojze Čizman v njemu
najljubšem okolju —
med planinci
(v sredini
s planinskim znakom
na prsih)

ga mesta. Po kapitulaciji Italije se je vključil v novo ustanovljeno železniško brigado. Bil je pogumen borec, politično zaveden in prepričljiv. Sprejeli so ga v komunistično partijo in ga aprila 1944 poslali na IV. radiotelegrafski tečaj pri oficirski šoli Glavnega štaba v Črnomlju. Kot radiotelegrafist je sprejel novo samostojno dolžnost v V. SNOUB Ivan Cankar. Tu je pokazal visoko sposobnost, spretnost in so ga bili že po nekaj tednih premestili v štab XVIII. divizije; tu je bil tri mesece vodja divizijske radio postaje, nato pa so ga premestili v štab VII. korpusa, kjer je bil vse do osvoboditve vodja radijske postaje. Po osvoboditvi je bil vključen v VDV, kjer je bil vse do leta 1952, ko se je zaposlil v sekretariatu za notranje zadeve mesta Ljubljana in je tam ostal vse do upokojitve, čeprav je s skrajšanim delovnim časom delal še pri Partizanski knjigi vse do 30. 6. 1983; bil je tudi njen ustanovni član. Za vojaške zasluge v NOB in v JA je bil napredoval do čina rezervnega majorja.

Lojze Čizman je vse življenje aktivno delal v družbenopolitičnih organizacijah in društvih; v Krajevni skupnosti je bil aktivni član mnogih odborov. V planinskem društvu Rašica, ustanovljeno je bilo 1958. leta, je bil gospodar in tajnik, v obdobju 1968 do 1972 je bil prvič izvoljen za predsednika, drugič pa 1974. leta in je to funkcijo opravljal vse do svoje smrti. Dal je pobudo za gradnjo planinskega doma, v letu 1970 so gradnjo pričeli, trajala pa je skoraj osem let, ker so vse delo opravili člani prostovoljno, s prispevki delovnih organizacij pa so plačali gradbeni material, opremo in prevoze. Lojze je storil vse, da je društvo v letu 1978 praznovalo 20-letnico ustanovitve delovno, in to z otvoritvijo novega doma, razvitjem društvenega prapora in pobratenjem s Planinskim društvom Dol pri Hrastniku in Planinskim društvom »Sutjeska« iz Zagreba. Poleg

lega pa je osebno sprejel zadolžitev za izvedbo VII. tabora Ljubljanskih planinskih društev na Rašici. Tako zadolžitev zmoro samo osebnost, ki ve, kaj hoče in kaj je potrebno za uspeh akcije. Umel je premagati ovire, spopadal se je z ozkostjo v ljudeh, s svojim zgledom in dejanji pa je bil prepričljiv in mnogim za vzor. Nobenega pohoda na Stol ni zamudil — letošnji, zimski, je bil njegov zadnji. Planinci smo izgubili planinskega prijatelja, društvenega delavca, požrtvovalnega organizatorja, človeka, ki je sicer umrl, ostaja pa z nami s svojimi delovnimi zgledi in s svojo plemenitostjo.

Ljubljana, 18. 7. 1984. Marjan Oblak

OB PRVI OBLETNICI SMRTI PROF. DR. RAJKA JAMNIKA

Življenje. Drobne in velike človeške usode ga spremljajo po svoji naravni zakonitosti in tako je minilo leto dni, odkar se je na poti na Kepo ustavil korak prof. dr. Rajko Jamnika. Prof. dr. Rajko Jamnik je bil izredni in redni profesor za analizo, verjetnostni račun in matematično statistiko na fakulteti za naravoslovje in tehnologijo in 3. stopnji visoke šole za telesno kulturo, biokemični fakulteti in na ekonomski fakulteti v Ljubljani.

Od 32 važnejših knjižnih in znanstvenih del s področja matematike, statistike (za agronome in gozdarje), verjetnostnih računov, relativnih frekvenc, slučajnih spremenljivk je pet del prevedenih v evropske jezike. V gorah, na samotnih poteh, je snoval in razmišljal. Često je dejal: »V gorah in naravi urejsem svoja razmišljanja, jih potem napišem za naš mladi rod, za bodoče naravoslovce — matematike — športnike.«

Rajko Jamnik se je rodil 17. avgusta 1924 v Podreči na Sorškem polju, po osnovni šoli v Mavčicah je obiskoval gimnazijo

v Kranju in Ljubljani. V NOB se je vključil 1944 in se vrnil iz JLA 3. 9. 1946. leta. Diplomiral je 1950. leta, bil sedem let profesor na gimnaziji v Trbovljah, potem pa na biotehnični fakulteti v Ljubljani. Leta 1961 je doktoriral in je potem prešel na fakulteto za naravoslovje in tehnologijo; tu je bil od leta 1978 redni profesor.

Na številnih področjih dela in ljubiteljstva je bil Jamnik mož s širokim razgledom, mnogim vzornik in učitelj v življenju, v planinstvu pa tihi popotnik po transversalnih poteh v gorah Slovenije. Mnoge od njih je prehodil večkrat, nekatere med njimi pa z vso družino. Gore so mu nadomestile knjigo — knjiga mu je bila narava — ob tem pa je bil dober poznavalec jugoslovanske in svetovne književnosti. Najbolj pri srcu so mu bili Kranjski vrhovi, potem Bohinjska pot s plezalnimi delom in Loška planinska pot. Povzpel se je na več kot 200 slovenskih dvatisočakov in to tudi po brezpotju, npr. na Kotovo špico, Oltar, Veliko Martuljsko Ponco, Frdamane police, na vrhove v Loški steni, Dovški križ, Škrnatarico, Kukovo špico, Vernar, Skednjovec, Palec, prehodil je Mišelski greben, greben Rateških Ponc, greben Kočen, Planjskih špic in Celovške špice. Dr. Rajko Jamnik je rad dejal: »Le v gorah je tak mir, da je duhovna sprostitev naravna!« Sebi in prijateljem je večkrat ponovil Dežmanov vzklík: »Moje veselje je na gorah!« Tako je hodil v gore z odprtimi očmi, spoznaval in občudoval je vedno znova naravo.

Tak je bil Rajko Jamnik, strokovnjak, strog in čustven, hkrati nežen in razumevajoč v besedi, v delu in življenju. Vse to je tudi združeval s svojim velikim veseljem

do zemljevidov, vodnikov in druge planinske literature, ko je dajal številne predloge za dopolnitev vodnika po Julijskih Alpah in je svoja potovanja v gore natančno spremljal. Njegova osebna opredelitev je bila: »Hoja je način bivanja!« Njegov Dnevnik pripoveduje, da je v zadnjih 10. letih opravil na leto povprečno 83 tur! V tem času se je vsako leto povzpel na blizu 250 vrhov. Najlepši mu je bil Osovnik; imel ga je za »svojega«. Jesen je prihajala v deželo, ko smo se 28. sept. lani na pokopališču v Sori od njega poslavljal. Vrnila nam ga je Kepa, za njim pa je ostala bogata zapuščina del in znanstvenih spoznanj, ki jih bomo koristno uporabljali tudi v planinstvu.

Marjan Oblak

REDNA KONFERENCA PZJ

Na Popovi Šapki na Šar planini je bila 2. junija letos redna konferenca PZJ. Slovenske planince so zastopali Tomaž Banovec, Tone Bučer, Jože Dobnik, Bojan Pollak in Franci Savenc. Ob tej priložnosti je dosedanji predsednik PZJ Dragan Pejčinović podelil najvišja planinska odličja — plaketo PZJ in sicer dr. Marjanu Breclju, Kiru Nikolovskemu, Božidarju Škerlju in vsem republiškim in pokrajinskima planinskima zvezama. Konferenca je ugotovila, da je planinska organizacija s svojimi 221 189 člani najbolj množična družbena organizacija na področju telesne kulture. V Jugoslaviji je 640 planinskih društev, največ organiziranih planincev pa je v Sloveniji, kar 47 % ali 104 059. Pionirjev je 55 058, mladincev pa 48 520!

Veliko pozornost je konferenca namenila vzgoji in izobraževanju planincev in strokovnim kadrom. Na tem področju je še največ storjenega v Sloveniji, predvsem v šolanju kadrov v GRS in alpinistov. Dosti je bilo govora tudi o alpinizmu in speleologiji, ko so ugotovili velike rezultate na obeh teh dveh področjih, zlasti pa uspehe alpinistov v tujih gorstvih.

Delovna je bila tudi koordinacijska komisija za varstvo okolja. Ekološki odnosi v gorskem svetu so postali izredno aktualni in podvrženi velikim onesnaževalnim vplivom. Kritično so ocenili tudi delo na področju propagande in informiranja. Ob tem so ugotovili, da vse premalo vemo o delu in problemih v PZJ pa tudi o delu planinskih organizacij po drugih republikah in v pokrajinah. Tako na primer: o odprtih planinskih domovih, o planinskih poteh, ni pregleda vodniškega kadra in tako naprej. Informativni mediji bi morali posvečati večjo pozornost prav planinskemu delovanju, ne pa včasih tudi manj pomembnim športnim dogodkom.

PZJ je članica mednarodne planinske organizacije UIAA in njenih organov.

25. avgusta 1976, Mišelj vrh

Glede na materialne možnosti bo v prihodnje treba ugotoviti, za katere organe v tej mednarodni organizaciji je največje zanimanje. Samoupravni sporazum o združitvi republiških in pokrajinskih planinskih zvez v PZJ bodo republiške in pokrajinske zveze uresničile v skladu s svojimi statuti. Konferenca je tudi ratificirala člane predsedstva PZJ in sicer — Mira Frankovića iz BiH, Vlada Vukmirovića iz Črne gore, Božidarja Škerlija iz SRH, Dragana Pečinić iz Kosova, dr. Vlada Stamenkova iz SRM, Tomaža Banovca iz SRS in Bata Grujića iz Vojvodine. PZ Srbije bo člana predsedstva predlagala pozneje. Za predsednika konference PZJ je bil z enoletnim mandatom izvoljen dr. Vlado Stamenkov iz SR Makedonije. V tričlanski odbor samoupravne družbene kontrole PZJ bodo po enega člana delegirale PZ Hrvatske, PZ Slovenije in PZ Srbije.

M. K.

XVII. ZBOR PLANINCEV PTT SLOVENIJE

V nedeljo 10. junija se je na Kureščku zbralo okrog 800 planincev iz vseh slovenskih ptt kolektivov na XVII. zboru planincev PTT Slovenije. V svoji sredi so pozdravili predsednika PZS Tomaža Banovca, predstavnike družbenopolitičnih organizacij občin Ljubljana-Vič-Rudnik in Ljubljana-Center ter KS Golo-Zapotok, predstavnike PTT organizacij Slovenije in pobratenih PD PTT Sljeme Zagreb ter Poštar Novi Sad. Prireditelj zbora je bilo PD PTT Ljubljana, pokrovitelj pa Podjetje za ptt promet Ljubljana.

V slavnostnem govoru je predsednik PD PTT Ljubljana Stanko Jaki orisal pomen planinstva v ptt kolektivih in tradicionalnih vsakoletnih zborov za rast planinske organizacije in medsebojno sodelovanje. Predsednica delavskega sveta Podjetja za ptt promet Ljubljana Barbara Tomšič je

v imenu pokrovitelja izrekla priznanje planinskim društvom v ptt kolektivih, ki s svojim delom in akcijami ne izvajajo samo športno-rekreativnih dejavnosti, temveč prispevajo tudi k boljšemu opravljanju delovnih nalog. Delavci, ki se med seboj poznajo in jih veže prijateljstvo, veliko lažje rešujejo mnoga odprta vprašanja. PTT organizacije bodo tudi v prihodnje pomagale planinskim društvom in vzpodbujale rast planinstva, je obljubila predsednica delavskega sveta. Lep in prikopen kulturni program so izvajali mešani pevski zbor, folklorna skupina in godba na pihala KUD Poštar Ljubljana in dijaki Srednješolskega ptt centra Ljubljana, povezovala pa ga je televizijska voditeljica Danica Simšič.

Na seji meddruštvenega odbora planinskih društev PTT Slovenije so spregovorili o organizacijskih vprašanjih in ustanavljanju novih planinskih društev v ptt kolektivih, o izboljšanju propagande in informativno dejavnosti ter o neustreznih finančnih sredstvih, ki jih prejema od občinskih ZTKO. Dogovorili so se tudi, da bo XVIII. zbor priredilo prihodnje leto PD PTT Maribor.

Jože Dobnik

PD GORENJA VAS — 10 LET

To planinsko društvo v osrčju Škofjeloških hribov odpira široke organizirane možnosti za planinsko udejstvovanje. V svojem desetletnem delu se je posvetilo predvsem markiranju, skrbi za varstvo planinskega okolja, pa tudi aktivni prisotnosti na prireditvah s planinsko in družbeno politično vsebino. Vezni člen bogate planinske zgodovine predstavljajo tudi taka planinska društva, ki sicer po letih še niso »stara«, dejavnosti pa so razvile do take mere, da že prehajajo meje zgolj krajevnih pomembnosti, saj so pobude, ki prihajajo prav iz takih planinskih društev, družbeno potr-

Kurešček je še vedno priljubljena planinska izletniška točka in prilazno shodišče planincev ob njihovih jubilejnih ali tradicionalnih srečanjih

Foto: Janez Mežan

jene in so vedno povezane z razvojem množičnega planinstva. Prav s povezanim delom in odprtostjo bomo lahko sodelovali v reševanju ključnih planinskih vprašanj, kot so oduševanje planinske lastnine, iskanje mesta v telesni kulturi, vprašanje obstoja in razvoja vrhunškega alpinizma. Planinstvo je dandanes široko zasnovana množična organizacija, ko hkrati z njenim razvojem spremljamo tudi kritične pojave nekaterih obiskovalcev, ko prinašajo v naš, torej planinski prostor, v naše gore, navade, ki so »udomačene« predvsem za »šanki« v zakotnih dolinskih »oštarjih«. Temu pojavu bo potrebno posvetiti kar največjo pozornost, saj smo planinci tudi v tem pogledu dovolj trdno zasnovana organizacija, s tradicijo in s svojim veljavnim kodeksom obnašanja.

Franc Ekar, ob 10-letnici
PD Gorenja vas, 26. 5. 1984

**NOVA PLANINSKA POT: BREŽICE—
—VELIKI CIRNIK—STOJDRAGA—
—BREŽICE**

PD Brežice je v maju 1984 odprlo krožno planinsko pot Brežice—Veliki Cirnik (630 m)—Stojdraga (519 m)—Brežice. Pot je markirana od konca starega mostu čez Krko, kjer je tudi tabla s skico poti. Pot je primerna za enodnevne izlete. Večji del poti poteka skozi gozd. Hoje je 4—5 ur. Od 20. julija 1984 jo na voljo tudi dnevnik poti, ki ga bo mogoče kupiti v recepciji motela »Petrol« na Čatežu ali pa pri tov. Ivanu Kostanjšku (frizerski salon), Brežice, Čermelčeva 1, cena je 40 din.

Na poti so tri kontrolne točke. Motel, Veliki Cirnik in Stojdraga; na voljo so tudi žigi. V recepciji na Motelu in v gostilni na Stojdragi pa si morajo udeleženci pohoda pridobiti tudi podpis skrbnika žiga.

Udeleženec prejme za enkrat prehojeno pot značko »Brežiška planinska pot«, za petkrat prehojeno pa še posebno priznanje.

Značke in priznanja bodo udeleženci dobili v recepciji Motela »Petrol« na Čatežu ali pri tov. Ivanu Kostanjšku, kjer morajo predložiti pravilno izpolnjen dnevnik poti.

UO PD Brežice

**NOVA PLANINSKA POT —
PO SLEDEH GORANOVE MLADOSTI**

Tako so imenovali planinsko pot, ki so jo odprli 10. junija in povezuje Severin na Kolpi in izvir Kolpe. Pot so odprli v Lukov dolu, rojstnem kraju Ivana Gorana Kovačiča, partizana in pesnika.

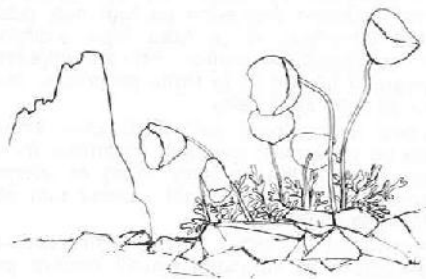
Pot ima tele kontrolne točke: Severin na Kolpi, Lukov dol, Orlovo stene, Okrugljak, Leveš vrh, Špičasti vrh, Skradski vrh, Vražji prolaz (Zeleni vir), izvir Kupice, Veliki Drgomaj, Hajdova hiža, Praprot in izvir Kolpe. Dostop — z avtomobilske ceste Zagreb—Reka in z železniških postaj Brod Moravice, Skrad in Delnice. Pot gre skozi prelepe kraje Gorskega kotarja, dnevnik pa ima na voljo PD Zagreb-Matica, Zagreb, Bogovičeva 7/III. Za prehojeno pot dobi pohodnik lično značko.

**POMURSKO PLANINSKO POT JE
DOSLEJ PREHODILO ŽE 146 PLANINCEV**

PD Pomurja so občine v Pomurju med seboj povezala s Pomursko planinsko potjo, ki povezuje turistično zanimive vasi in zgodovinsko pomembne kraje. Pot je markirana, pohodniki pa prehojene etape potrjujejo v posebnem dnevniku. Vsak udeleženec, ki zbere vse potrebne žige in podpise, prejme v trajno last posebno značko.

Podatki kažejo (od 1977 — 15. 4. 1984), da je pot prehodilo že 146 planincev in to vseh starosti in obeh spolov. Najstarejši udeleženec je rojen 1909. leta, najmlajši pa 1970. leta. Udeleženci so iz skoraj vse Slovenije, med njimi pa najdemo tudi planince iz sosednje Hrvaške.

Z. A.

Nevenka Jesenik

»POVEJ MI, KJE ŠE ROŽICE CVETO...«

S kolikšno radostjo smo otroci v naši gorski vasi hiteli na višinske travnike in dneve dolgo nabirali cvetje. Že zvončke je bilo mogoče kar dobro prodati dopustnikom, dandanašnji pa je takšno početje seveda sramota, če že ne zločin, zlasti kadar gre za prodajo.

V gorah je še zdaj dovolj travniških pobočij z razkošno lepoto rastlinskega sveta. Toda nevarnost grozi: odpiranje Alp za turizem, neštete smuške proge, gradnja cest in poti do najbolj odmaknjenih planšarij ali še bolje — lovskih koč — vsi ti nasilni posegi v naravo so povzročili erozijo, ki jo že uničila nešteta in nekoč bujno cvetoča pobočja. Še hujša po svojih posledicah je »plazeča se inflacija«: sodobno kmetijstvo se ne ustavlja niti pred gorami. Umelna gnojila in kemična zaščitna sredstva osvajajo zdaj že tudi vrhove in počasi, a vztrajno spreminjajo floro. Trave se vse bolj bohotijo, zelišča pa izginjajo. In vendar so prav gorski kmetje s svojim stoletnim garanjem ustvarili travnike s čudovitim gorskim cvetjem. Kar smo nekoč občudovali ali tu in tam še lahko uživamo, ni izvirna narava, ampak simbol dolgotrajne skladnosti med človekom in naravo. In zdaj je ta narava uničena. Gospodarjenje gorskih kmetov se je radikalno spremenilo: namesto krav pitajo mlado živino, hleve pa preurejajo v turistične penzione, kosijo vse manj pobočij, namesto tega pa se lam pase vse preveč subvencioniranih govedi. Če pa več ne kosijo, pašnike pa dodatno oskrbujejo z umetnimi gnojili, potem to pomeni smrt za visokogorsko travniško cvetje. Gorski kmet seveda zares ne more drugače. Garaško spravljane sene na strminah se že dolgo ne splača več. Živina na paši pa ne zahteva skoraj nobenega truda.

Gradnja smučišč — kot je to marsikdaj hudo — ostaja zgolj krajevni poseg v naravo. Ker so vse te naprave na daleč vidno, vzbujajo seveda ogorčenje in proteste. Toda spreminjanje kmetijstva je veliko bolj zahrbtno. Njegove posledice postajajo le počasi opazne. Neobremenjeni popotnik po gorah se še navdušuje nad čudovito pokrajino pa tudi nad pisanim govedom, ki je tako lepo ovešeno s cingljajočimi zvoncei. Pri zaljubljenem pogledu na vse to je trdno prepričan, vsaj tu je svet še v redu...

Toda kako dolgo še? Kajti prav kmalu ne bo nikjer več cvetočih travnikov. In ko bo alpska idila uničena, tedaj se utegne zgoditi, da bo prek noči usahlnil tudi dotok dopustnikov.

Nostalgija kot tržno blago — turizem kot argument za varstvo narave? Gotovo po-

memben vidik. Vendar še zdaleč ne edini. Gorsko cvetje namreč ni samo lepo, ampak tudi koristno. Njegova raznovrstnost skrbi za zdrave krave. In njihovo mleko je bolj okusno kot v dolini. Sir iz takšnega mleka pa je sploh enkraten. Razen tega premore večina gorskih rož tudi zdravilne moči za živali in ljudi.

V tej smeri razmišlja in razpravlja tudi biolog, vrtnar in prijatelj cvetja Karl Partsch, ki ga poznam že zelo dolgo in ga s tem predstavljam tudi kot aktivnega zaščitnika narave. Kljub svojim 62 letom je Partsch poln življenjskih moči, ko nam razkazuje zelišča, ki so postala že hudo redka. Njegove prispevke nam posreduje docela svojsko in izvirno govorico. In pri tem ga vedno zasleduje misel: samo tisto, kar poznamo, lahko ljubimo. In kar ljubimo, smo pripravljeni tudi obvarovati! (Povzetek po uvodniku, ki ga je napisal Rudi Holzberger za revijo ALPIN, 6/1984.)

M. A.

SMUČARSKI CIRKUS NA ZGINEVAJOČIH TLEH

Naposled je prišlo tako daleč. Koroška deželna vlada je nedavno tega prižgala zeleno luč za še en sporen projekt — za ureditev smučišč na ledeniku Wurtenkees. Potem ko je pred dvema letoma spodletel poskus, da bi 3122 m visoki Schareck v gorski skupini Goldberg odprli za smučarje s severne strani, je zdaj prišel napad od juga. Pri vsem tem odgovorne veljake očitno prav malo moti, da je narava tega visokogorskega prostora v največji možni meri neprimerna za ureditev poletnega smučišča — zato bo zanesljivo sledil naslednji stečaj.

Ledenik Wurtenkees je namreč vse od prejšnjega stoletja izdatno utrpel na svoji površini, nekoč največji ledenik v tem prostoru je zdaj najmanjši. Razen tega tudi ni bil prav nič soudeležen pri zadnji ledeniški rasti, ki je postala očitna po letu 1965. Površina, debelina in prostornina ledenih gmat na Wurtenkeesu dobesedno kopnijo. Tako je od tega ledeniškega lepote do oktobra 1983 preostalo le nekaj snežnih zaplat, povsod pa je na njegovih površini vse več proda. Močno taljenje ledu in snega sicer veseli tamkajšnje elektrogospodarstvo, toda poletnemu smučarskemu športu s tem zginjajo še zadnji ostanki belih temeljev. Tudi v tem primeru velja, da lahko stvarnost prekosi še tako duhovito satiro. Kajti Wurtenkees ponuja s svojo višinsko razliko boriš 300 metrov za smučarski šport zanesljivo le »smuk za palčke«.

(Alpin, 7/1984.)

M. A.

**GORSKI GOZDOVI V NEVARNOSTI —
KISEL DEŽ, PREVEČ DIVJADI,
MONOKULTURA SMREK**

Dejstvo je, da je gozd veliko več kot zgolj množica dreves: ne samo v nemških deželah je gozd tudi del ljudskih mitov in hkrati simbol, neločljivo povezan z zgodovino in miselnostjo, z delom in prostim časom. Vsekakor sodi k idiličnosti gorskega sveta tudi gozd, ki se drzno vzpenja po strmih pobočjih ter jih hkrati odeva in varuje.

Porazna poročila o stanju gozdov nam počasi legajo na želodec, saj ne mine dan brez novic o umiranju gozdov. Očitno se je naš bogati industrijski svet znašel pred odločilno prelomnico: »Z naravo bo treba skleniti premirje!«

Povzročitelji umiranja gozdov so medtem znani; to so industrija, avtomobili in kurljava. Kakorkoli smo vsi udeleženci v tem rlsu, očitki proti hudobnim onesnaževalcem narave zadevajo tudi nas same.

Tragično je le to, da so tehnične rešitve proti onesnaževanju pripravljene, primanjkuje pa potrebnega političnega pritiska za njihovo uveljavitev.

Toda čas priganja: Za jelkami in smrekami zdaj umirajo že tudi odpornejša listnata drevesa. Prav ta pa so v gorah redka. Gorski gozd je sam po sebi naravnan k prostranim sestojem iglavcev, lastniki pa imajo pri tem tudi svoje račune, smreke pač rastejo najhitreje. Posebno hudo nevarnost pomeni ob vsem drugem tudi previsok stalež divjadi. Srne in jeleni s posebno slastjo obžre vse mlade drevesne poganjke, samo smreka jim ne tekne posebno dobro.

Tako je bil gorski gozd pod hudim pritiskom, ko dež še sploh ni bil kisel. Znanstvene raziskave so tak položaj opisale z vso nazornostjo že pred leti in terjale

takojšnjo pomoč. Toda besede kaj malo premorejo proti denarju ali globoko zakoreninjeno lovski sli.

Še leta 1850 je v bavarskem nacionalnem parku Bavarski gozd prevladoval mešani gozd (24 % jelk, 41 % smrek, 35 % listavcev), ki je premogel bujno podrast, zdaj pa je tudi v njem prevladala enolična monokultura smreke. Divjadi pa se je v tem času pridružil še veliko nevarnejši sovražnik: kisel dež. In če ne bomo umiranja gozdov že kmalu vsaj ustavili, grozi alpskemu svetu katastrofa, ki si je v celoti sploh ni mogoče zamisliti. Kajti gozdovi imajo v gorah veliko pomembnejšo vlogo kot v nižinah. Koreninski sistem gozdov lahko zadrži velike količine vode, gorskim potokom pa jo oddaja le po kapljicah in tako preprečuje razdiralnost hudournikov. Pozimi varuje gozdovi doline pred uničujočimi snežnimi plazovi. Domala vse alpske vasi so nastale v zaščiti gostih gozdov. Če ta naravni ščit preveč oslabimo, morajo prebivalci nenehno računati s pustošenjem in uničenjem po snežnih plazovih.

Stara razprava postaja počasi odveč: koliko narave in koliko turističnih naprav in kako lahko tujski promet razreši spor? Če bodo gozdovi odmrli — do polovice so že resno bolni — potem bodo postale Alpe puste in prazne. Na Bavarskem so že uvrstili 960 km² gozdov v nedotakljivo zaščito pred plazovi, še znatno večji pa so varovalni gozdovi v Švici in Avstriji. Ali bo tudi tu prišlo tako daleč, da bodo smučarji lahko vozili slalom med mrtvimi drevesi? Za del gorskih gozdov je že pet minut po dvanajsti uri, za preostanek pa le še nekaj sekund pred tem. Za veliko pametnih besed vsekakor ni več dovolj časa.

(»Alpin«, 7/1984.)

M. A.

iz planinske literature

SPORTNI LEKSIKON

Februarja, če se ne motim, je bilo to prav tedaj, ko so se začele ZOI, smo na TV zaslonih lahko gledali reklame za novo edicijo Jugoslovanskega leksikografskega zavoda iz Zagreba — SPORTNI LEKSIKON. Po naših knjigarnah pa sem po tem leksikonu zaman spraševal, saj niso niti vedeli, da je naša TV predvajala reklamo zanj. Šele v prvi polovici maja smo knjigo lahko videli tudi v izložbah.

Ko sem v drugi polovici maja izpisoval podatke, še nisem vedel, da je prva »planinska« ocena že v tisku. Izšla je v glasilu hrvaških planincev Naše planine 3—4/84, napisal pa jo je mag. Srečko Božičević,

znanstveni asistent Geološkega zavoda iz Zagreba (le-ta je v ediciji obdelal jamarstvo). Njega bi, poleg dr. Željka Poljaka, urednika NP, ki je prispeval, se zdi pretežni delež, lahko še edinega šteli za »svojega«, čeprav je pregled naštel kar 93 sodelavcev. (Večina so iz Zagreba, od naših strokovnjakov sem med njimi zasledil le D. Ulago, M. Prešerna in T. Boljkovića.) Ker pa področje speleologije premalo poznam, ga v nadaljnji pregled nisem vključil.

Ob predstavitvi Sportnega leksikona je direktor JLZ dr. Ivo Celić edicijo predstavil tudi statistično (povzemam po NP): 640 strani, 120 000 vrstic in 11 000 gesel, med njimi 3600 biografskih, 1825 ilustracij

(1040 barvnih) itd. Glavni urednik prof. Marjan Flander pa je menda dodal: »Sportni leksikon je na moderen način koncipiran besednjak strokovnih izrazov z najkrajšo možno besedno razlago.«

Poleg dveh knjig Enciklopedije fizične kulture (prav tako JLZ, A-O leta 1975 in P-Z 1977), ki pa sta mnogo obsežnejši, je tudi najnovejše delo izrednega pomena za vse nas, tudi za planinsko organizacijo, in je zato prav, da ga kar najbolj natančno ocenimo. To sta za zdaj naši edini deli, ki omogočata (tudi) valorizacijo planinstva v okviru telesne kulture, oziroma alpinizma in športa.

Seznam obsega po moji evidenci 375 »planinskih« gesel, če pridružim tudi tiste (predvsem biografske), pri katerih je planinstvo le omenjeno, pa 390 (po NP 340). Veliko ali malo?

Podrobnejši pregled pove, da je največ biografskih gesel, čeprav ta podatek ob uvodoma omenjeni usmeritvi preseneča. Kar 150 jih je in še 18 obrobni. Za področje »planinske organizacije in revije« sem jih našel 45, geografskih gesel (gorstva, gore in kraji) je nekako 70, jih je pa večkrat težko ločiti od gesel, ki obravnavajo akcije (poti itd.), in jih je 16; gesel s področja geomorfologije in podobnega izrazja je 21, ostalih pa še 35. Ob tem pa najdemo še 22 ilustracij, največ fotografij (polovico od njih je barvnih in — ena kratka v seznamu le-teh, PD je lahko planinsko ali plavalno društvo).

H gornjim podatkom bi rad dodal še nekaj primerjav. Biografski geslovnik zajema 61 imen slovenskih planincev (ob Willomitzerju, Kugyju in Frischauferju, ki sem jih vključil med 20 imen v koloni »ostali«), 48 je hrvaških in 21 iz ostalih delov Jugoslavije (11 iz širše Srbije, 6 iz BiH in po dva iz Makedonije in Črne gore). Med njimi so le štiri ženske. Tudi fotografije oseb so samo štiri (Zdravko Ceraj, najbrž bolj za atletske zasluge), Branimir Gušić in Marjana ter Vladimir Horvat.

Med Slovenci bi, po moji oceni, lahko šteli med tiste, ki so uvrščeni, predvsem kot »alpiniste« le Ivana Berginca, Komac-Pavra in Valentina Staniča (vse navajam po abecednem redu) in morda še dr. H. Tumo iz prvih obdobj, Miho Ariha, Franceta Avčina, Bogumila Brinška, Mirana Cizlja, Joža Čopa, M. M. Debelakovo, Matevža Freliča, Pavlo Jesihovo, Bogdana Jordana, dr. Klementa Juga, Mirka Kajzelja, dr. Miha Potočnika, Borisa Režka, Toneta Škrajnarja in Stanka Tominška iz »srednje« generacije, in Staneta Belaka, Aleša Kunaverja, Barbko Lipovšek-Sčeti-nin, Toneta Škarjo, Andreja Štremilja in Nejca Zaplotnika iz mlajše generacije.

Ali bi bila potrebnejša še natančnejša analiza s primerjavami po republikah in s primerjavami z drugimi aktivnostmi? Verjetno bi to bilo potrebno, ne da bi ob tem komu želel kaj očitati. Izbor je — menda zelo strogo — opravila v zadnji

fazi posebna komisija. Potrebno bi bilo to pač zato, da bi bilo v prihodnje tako delo lažje. Upam pa tudi, da bom doživel čas, ko bomo tudi planinci dobili podobno delo.

Naj k temu razmišljanju dodam še tole — ne bi tudi Nadja Fajdiga z njeno afirmacijo v svetu sodila v ta seznam? Špih pa pogrešam predstavnike prvih povojnih generacij: Igorja Levstka, Ljuba Juvana ali pa Anteja Mahkota in še druge. Ob vsem tem, ko že pišemo leto 1984, bi morda spadal sem še kdo od zdaj najbolj zagnanih, pri čemer mislim predvsem na Frančka Kneza. Primerjav v drugih republikah pa se raje ne bi loteval, še posebej ne, ker se mi zdi, da je bil športni vidik pri izboru najbrž nekoliko zanemarjen. Težko si namreč sicer predstavljam, da bi od vseh povojnih hrvaških alpinistov spadali v SL le Stipe Božić, Nenad Čulić in Dolfi Rotovnik, pa morda še Milan Matovina ali že nekoliko starejši Ivo Grapuzzo. Saj so še nekateri vidni plezalci že na drugih področjih (npr. Zlatko Smerke, Stanislav Gilić).

Ugotavljati, kaj manjka in kaj bi v takem obsegu še lahko obdelali s planinskega področja, je mnogo težje. Veliko je namreč tudi pojmov, ki bi za slovensko jezikovno področje sodili v SL, v »jugoslovanski« koncept pa morda res ne. Tu mislim predvsem na izraze, ki jih zadnje čase pogosteje slišimo (tudi v javnih občilih, kadar poročajo le-ta o planinstvu in alpinizmu).

O napakah, ki so ob tako obsežnem delu za prvo izdajo seveda skoraj neizbežne, tudi ne bi veljalo izgubljati besed, saj jih ni veliko. Pa vendarle, na str. 358 najdemo vse kaj drugega kot fotografijo prusikovega vozla; »slobodno penjanje« ni brez tehničnih sredstev kot so klini, vponke in podobno itd. Bolj bi se veljalo ustaviti ob različnih nesorazmerjih, ki izhajajo iz koncepta edicije. Ob tem pa bi rad opozoril, da moje ocene te edicije ne zadevajo posameznikov, ki so sodelovali pri ediciji, še manj pa bi želel s tem zapisom izpostaviti moj odnos do aktivnosti, ki jih SL obravnava! Kaj našim ljudem pomeni prikaz (barvne sheme) vseh mogočih stez za avtomobilske in motociklistične dirke? Koliko informacij lahko dobimo iz takih shem? Ne bi tega zapisal, če bi se naši tekmovalci pogosto kosali na takih prizoriščih, toda vemo, da se ne. Vključeni so, se mi zdi, kar vsi astronomi. Naših (še) nimamo in je ta aktivnost v vse večjem razmahu, zato verjetno to mnoge zanima, če pa ima astronomika res tesno zvezo s športom, pa ne vem!? Učitelj ev sabljanja nisem štel, pa se mi vseeno dozdeva, da sem jih zasledil nesorazmerno veliko. Najbrž so navedeni tudi vsi tisti, ki so doslej ubranili

* Nadjo Fajdiga najdemo na primer v Habelerjevem Alpском leksikonu na strani 147 (s fotografijo)! (Opomba ured.)

doktorske dizertacije o športu, športnikih v najširšem smislu; zelo veliko je oficirjev JLA, športnih novinarjev in tako naprej. Ne nazadnje pa me moti zapis v uvodu, ko izvedemo, da so v Dodatku naštetji tudi svetovni rekordi v alpinizmu (itd.)! Doslej še nisem slišal o teh rekordih, sem pa vesel Poljakove preglednice »Alpinizem«, v kateri je nanizal vse, ki so se do spomladi 1983 povzpeli na Mt. Everest in so opravili vzpone na preostale osemstisočake. Uradništvo, ki je to knjigo pripravljalo, bi moglo poiskati primernejši izraz namesto »svetovnega rekorda« v alpinizmu, saj so mejniki v alpinizmu znani še kje drugje, ne le na himalajskih vrhovih.

Za knjigo, kakršna je Sportni leksikon, s ceno 3000 din in kar obsežno naklado (10 000 izvodov), bi bili lahko izbrali boljše tisk. Vsaj v mojem izvodu preglednost moti na nekaterih strahih različna jakost odstisov.

Franci Savenc

TURISTIČNE OBJAVE, ŠT. 2

Pred nami je druga letošnja številka Turističnih objav, ki jih izdaja Celjska turistična zveza. Že v uvodniku »Ob 30-letnici Celjske turistične zveze« beremo: »... Močna je bila (v turizmu) tendenca zaprtosti v posamezne kraje, Celje je poznalo samo Celje, Ljubljana Ljubljano in podobno. Prvo je bilo celjsko planinsko društvo, ki je pod vodstvom svojega takratnega aglnega in razgledanega predsednika prof. Tineta Orla že vedelo, kaj pomeni turizem za nas in kaj bi se dalo napraviti na našem območju. Začetna povojna turistična gibanja na našem območju velja zagotovo in brez kakršnihkoli pridržkov pripisati celjskim planincem in predvsem prof. Tinetu Orlu, ki se je povsem zavedal, da Celje samo ne pomeni v turizmu ničesar, območje kot celota pa je za turizem zanesljivo pomembno in zanimivo, saj sega na severozahodu nad planine Logarske doline, na severu do Po-

horja, na vzhodu do hrvaške meje in na jugu do Save...«

Laskava ocena, ki potrjuje znano resnico, da moramo planinci in turistični delavci delati iz rok v roke, saj turizem in planinsko gospodarstvo ni samo komercialna dejavnost, temveč tudi del naše socialistične stvarnosti.

Ustavimo se še ob prispevku »Poročilo komisije o varstvu okolja na Celjskem turističnem območju«. Komisija ugotavlja: »Vode na širšem celjskem območju so onesnažene, o onesnaženem ozračju ne kaže izgubljati besed, onesnažena so obrežja vodnih tokov, opozoriti je potrebno na neustrezno arhitekturo, na propadanje gradov, na nevzdrževana zgodovinska in verska znamenja itd. Nasploh so naši kraji umazani.«

V uvodnem sestavku je zapisano, da sta planinstvo in turizem po II. svetovni vojni delala v Celju skupaj. Enako ugotavlja tudi avtor prispevka »Turistično društvo Žalec in njegovi predhodniki — ob devetdesetletnici društva«, ko so leta 1894 v Žalcu ustanovili Društvo za olepšavo trga Žalec, že leta 1899 pa so Žalski planinci odprli Kočo na Mrzlici.

V sestavku »Planinci še vedno agilni« najdemo med drugim tudi podatek, da je izšel Vodnik in Dnevnik Planinske poti XIV. divizije.

Franc Ježovnik

NAŠE PLANINE 3-4/84

Prinašajo štiri članke, ki segajo v slovenski gorski prostor. Ivo Slavič opisuje tesen Mostnico—Hudičev most — v Bohinju. Kaj je pravzaprav alpinizem — to je prevod zapisa Bojana Pollaka iz Kamnika (oskrbel ga je zagrebški alpinist Branko Ognančević), ki je izšel v 11. št. Alpinističnih razgledov (in v PV 1983/173 pod naslovom Nekaj kar tako). Dva članka pa sta s Snežnika, oba doživljajsko povzemata X. zimski vzpon na to goro.

alpinistične novice

NOVA IMENA — STARI VRHOVI ZMEDO V HIMALAJI POVZROČA TURISTIČNO MINISTRSTVO V KATMANDUJU

Po neuradnih vesteh so nepalske oblasti na novo poimenovali ali preimenovali 34 himalajskih vršacev. Vendar so zdi, da uradniki pri tem početju niso imeli najbolj srečne roke, ali pa so bili skrajno slabo informirani.

Tako naj bi se v prihodnje Peak 38 (7589 m) imenoval »Shar Tse II«, čeprav

sploh ne gre za samostojen vrh, marveč za greben. V vzhodnem Nepalju je dobil ponosni Jannu (7710 m) ime Kumbakarna, kot je to bilo zapisano na zemljevidu že pred desetletji. Nadalje je dobil Outlier (7090 m) v skupini Jongsang doslej docela neznano ime Janak Chuli. V neposredni bližini stoječi Tent Peak (7365 m), na katerega se je prvi povzpел Švicar Ernst Grob že leta 1939, pa naj bi se poslej imenoval Kirat Chuli.

V Jugal Himalaji so Big White Peak (7083 m) preimenovali v Lönpo Gang, to

ime pa je znano vsaj od leta 1963 sem, ko je izšel zemljevid o tem področju. Nadaljnja pomembnejša preimenovanja zadevajo različne vrhove v Gurka Himalaji in v skupini Anapurna. Peak 29 (7835 m) zdaj imenujejo Ngadi Chuli in ne z doslej znanim alternativnim imenom Dakura Peak. Za Fang (7647 m) je določeno ime Varaha Shikhar, medtem ko so Rock Noir (7485 m) prekrstili v Kangsar Kang. Sicer pa je ta vrh le grebenska vzpetina, prav tako kot Glacier Dome (7193 m) z novim imenom Tarke Kang na 7 km dolgem vzhodnem grebenu Anapurne I (8091 m). Proti pričakovanju pa ostaja Anapurna South (7219 m) pri svojem dosedanjem imenu. K temu najnovejšemu nepalskemu seznamu je še dodati, da smo doslej poznali dva različna Piramid Peaka, kot tudi dva Wedge Peaka in dva Tent Peaka. Vse te vrhove so zdaj poimenovali tako, da imajo vsak svoje ime. Slej ko prej nejasno pa ostaja poimenovanje različnih Junction Peakov. Seznam se nadalje sploh ne nanaša na zahodni Nepal ob indijski meji, prav tako pa tudi ne na skupino Nalkankar v Takpu Himalaji ob meji s Tibetom. (Povzetek iz švicarske revije »Les Alpes«, 5/1984.)

M. A.

SPOROČILO PREDSEDNIKA UIAA PIERRA BOSSUSA

Izvršni komite UIAA je na zasedanju v Pragi sklenil ustanoviti komisijo za alpinizem z nalogo, da bo proučila vprašanja, ki zadevajo športni vidik vseh planinskih dejavnosti, razen odprav. To prizadevanje podpiram, vendar se sprašujem, koliko različnih dejavnosti je danes razumeti pod pojmom »alpinizem«. Seveda je splošno znano, da se planinci v sedanjem času posvečajo vse različnejšim dejavnostim.

Ne da bi upoštevali ljubitelja na odpravi ali športnega plezalca, se je mogoče vprašati, kakšne so stične točke med specialistom za prosto plezanje, ki se omejuje na skalne stene v nižinah, in specialistom za ledeniško plezanje, ki premaguje ledne prelome zgolj s pomočjo rafinirane opreme. In kaj imata skupnega navaden član, ki se zadovoljuje z nadelanimi potmi, in specialist za smuk z Matterhorna.

Pojem reliefa ne zadošča za povezovanje ljudi, toda ali planinci sedanjega časa še pojmujejo gore kot celoto?

Naše navdušenje za višine ima za posledico zasičenost naših dosedanjih prizadevanj (in tudi zasičenost naših dosedanjih poti). Specializacija ne vključuje samo nasprotujočih si interesov, marveč tudi docela novo etiko; voljo po osvojitvi določenega vrha nadomešča potreba po zmagi nad samim seboj.

Ne bilo bi prav, če bi trdili, da so naša današnja dejanja v nasprotju s prizadevanji naših prednikov. Gornštvo ostaja za vse čudovita pustolovščina, ki nam vsem omogoča, da se lahko umaknemo vsakdanjosti. Kljub osebnim pogledom tvorijo gore zvezo med odločitvijo človeka in reakcijo narave.

Očitna raznovrstnost bo postala izvir bogastva, če bo vsakogar spodbujala k razkrivanju skritih sposobnosti in razlogov, zaradi katerih zasledujemo sled v snegu (ki se nenehno obnavlja). Ali ni to v vsakem primeru ustvarjalno dejanje?

Čeprav je globlji pomen truda in tveganja pri vsakem gorniku različen, kljub temu zrcali skupno hotenje: potrebo, da se svobodno izrazimo v pokrajini.

UIAA se bo morala prilagoditi in tolikšni meri, da se bo vsak planinec čutil soodgovornega za dejanja svojega sosa. («BULLETIN» št. 106 UIAA, 6/1984.)

M. A.

razgled po svetu

NA LEDENIK IN V STENO SAMO PRAVILNO NAVEZAN!

Plezanje v stenah, ki zahteva pravilno varovanje, in v letni sezoni tudi številni vzponi planincev pod vodstvom vodnikov na najvišje vrhove Alp, nič manj pa trekingi v Ande in Himalaji, zahtevajo spoštovanje osnovnih pravil o varnem plezanju.

Ena od nevarnosti je padec v praznino, ko padli obvisi na vrvi v steni ali v ledeniški razpoki. Če je navezan samo okrog pasu oziroma prsi, mu že po 10 do 15 minutah odrevene roke, tako da si sam sploh ne more več pomagati, tudi če mu soplezalec ali reševalci žele priskočiti na

pomoč od zgoraj z dodatno vrvjo, zankami in podobnim.

Zaradi visenja se kri nabira v spodnjem delu telesa, zmanjkuje pa je v glavi in prsnem košu, ledvicah in v jetrih. Srce je neprekravljeno, zaradi pomanjkanja kisika neučinkovito in deformirano. Po dveh urah takega visenja ni več možnosti za rešitev. Ponesrečenci, ki so reševalci dobili v roke še žive, si praviloma niti v najboljši kliniki ne morejo več opomoči, saj utrpe nepopravljivo škodo še jetra in ledvice. In kako si lahko pomagamo? Nujno je, da se navežemo na dvodelni plezalni pas, s katerim razbremenimo gornji del telesa. Za silo pomagajo

zanke iz vrvi, ki pa so manj priporočljive, saj se razmeroma ozka vrv hudo zajeda v tkivo. Kakšna je taka improvizacija, vidimo v priročnikih, uče pa o tem tudi v planinskih in plezalnih šolah. Resen kandidat za plezanje in hojo v ledeniških gorah si bo pač nabavil soliden plezalni pas in oprti in vse, kar sodi k njemu. Alpinisti in vodniki, ki vodijo varovanje, bodo morali poskrbeti, da bo vsakdo, ki je v njihovi navezi, zadostil pravilom varnega navezovanja. Polog tega pa bodo morali:

1. tudi na »nedolžnih« ledenikih in strminah paziti, da ne bo nihče hodil nena vezan. Razpoke so globoke, padci vanje pa praviloma smrtno nevarni.
2. Oddaljenost med navezanimi ne sme biti premajhna. Omogoča naj izvajanje varovanja in uspešno manevriranje, če kdo pade v globino.
3. Uporabljamo vrvi 10 ali 11 mm, pomožna vrv 5 ali 6 mm v te namene ni uporabna.

Pavle Šegula
Po informaciji IKAR, 1984/5
(Študija P. Schubert)

MARIO LONZAR — IN MEMORIAM

Na tržaškem pokopališču, kjer od leta 1944 počivajo zemeljski ostanki dr. Juliusa Kugyja, so v ponedeljek 25. junija

Z leve: Karl Kuchar (Beljak), Mario Lonzar (CAI, Gorica) † 23. 6. 1984, dr. Miha Potočnik na vrhu Dovške Babe (Rožce) ob srečanju planincev treh dežel v Mojstrani, jesen 1992

številni planinski prijatelji in znanci pospremili k zadnjemu počitku nekdanjega dolgoletnega predsednika sekcije CAI v stari Gorici in znanega gornika Maria Lonzarja.

Med pogrebci so bili zastopani tudi planinci iz Slovenije in avstrijske Koroške. Pokojnik je bil eden od pionirskih pobudnikov in ustanoviteljev zdaj že tradicionalnih vsakoletnih »Srečanj planincev treh dežel« — Slovenije, Furlanije-Juljske Krajine in Koroške. Bil je velik pobornik in zagovornik ter propagator sosedskega sodelovanja v miru in prijateljstvu. Slovenski planinci se klanjamo njegovemu spominu.

dr. M. P.

PLANINSTVO — NAJBOLJ PRIMERNA VZTRAJNOSTNA ŠPORTNA PANOGA ZA STAREJŠE

Vsak starejši človek se mora tako ali drugače sprijazniti s težavami in pojavi staranja. Športna medicina, ki se prvenstveno ukvarja z medsebojno odvisnostjo med gibanjem in zdravjem, zato opozarja, da so številne posledice pomanjkljivega gibanja enake ali vsaj podobne starostnim pojavom. Pomanjkanje gibanja seveda najboljše izravnavajo vztrajnostni športi, pri katerih trajajo obremenitve več kot pol ure.

Najbolj naravna oblika gibanja je hoja in s tem seveda tudi hoja v gore ali po gorah. Z njo je mogoče doseči poljubno obremenitve. Začetnik ali oslabele starejši človek lahko poljubno izbira med zanj primernimi turami, pač v skladu s svojimi telesnimi sposobnostmi in potrebnimi obremenitvami.

Tovrstna razmišljanja so bila izhodišče za športno-medicinske raziskave, ki jih je izvedel inštitut za športno travmatologijo tehnične univerze v Münchnu s skupino starejših planincev. Ugotovitve teh raziskav so nedvoumno pokazale, da je planinstvo daleč najbolj primeren vztrajnostni šport, saj ga je mogoče najbolje usklajevati s sposobnostmi in zmogljivostjo vsakega posameznika. Pri vseh tistih starejših letnikih, ki se redno ukvarjajo s planinstvom, so ugotovili nadpovprečno splošno telesno zmogljivost in še posebej zmogljivost srca, krvnega obtoka in pljuč. Pri vseh je bilo opaziti izboljšano delovanje vseh organov. Ker z nobenim vztrajnostnim športom ni mogoče preprečiti morebitne bolezni in ker hkrati, čeprav počasneje, potekajo tudi pojavi staranja, je treba ob posebno visokih obremenitvah zavestno vaditi tudi zmernost. V celoti gledano je planinstvo za zdravje ne glede na starostno dobo izjemno koristna športna zvrst. (Povzetele iz revije Obvestila nemškega alpskega združenja, 2/1984.)

Srečanje na Golici,
3. 6. 1984 (otvoritev
koče na Golici).
Z leve proti desni so:
Jože Čop, mlajši,
dr. Miha Potočnik,
Tone Bole,
Janez Žerjav,
Srečko Mlinarič,
Viktor Avbelj,
Stane Dougan
in Franc Ekar

Foto E. Herlec

TAM POMAGA PLANINCEM

Mariborski kolektiv TAM je v minulih letih že večkrat pomagal planincem. Tudi 20. junija so predali alpinistom ljubljanskega akademskega kluba svoj kombibus. S tem vozilom je sedem alpinistov-študentov odpotovalo v Gharwalsko Himalajo, kjer bodo na gori Thelay Saghar (6904 m) preplezali 1600 m visoko steno, ki sodi med eno najzahtevnejših.

PD MARTULJEK NA SNIGU

4. julija so planinci iz Gozd Martuljka organizirali pod Špičkom planinsko smučarsko meddruštveno tekmovanje — šesti Slavčev memorial. Planinci-smučarji so se zbrali pri bivaku pod Špičkom in tam je bila tudi krajša slovesnost v spomin na pokojnega gornika — domačina, po katerem tudi imenujejo tekmovanje.

PRODAJNA RAZSTAVA PLANINSKE LITERATURE!

PD Zabukovica je za planince uredilo društvene prostore pri Društvu upokojencev v Grižah. V teh prostorih so uredili prodajo različne planinske literature. Vsak petek med 17. in 19. uro lahko vsakdo kupi vodnike, dnevnike, planinske karte in drugo. Tako lahko planinci spoznajo v neposredni bližini več transverzali, ki so zelo priljubljene.

O ŽENSKI ODPRAVI V PAMIR JE GOVORILA IRENÁ MARKUŠ!

Planinci SGP Slovenija ceste tehnika obnove so povabili na pogovor Ireno Markuš, udeleženko prve ženske jugoslovanske

odprave na visoki Pamir, in to na najvišji vrh v Sovjetski zvezi, na 7495 m visoki Pik Komunizma.

V prijetnem vzdušju je udeleženka te odprave pokazala diapozitive s celotne poti od Ljubljane prek Beograda, Moskve, do kampa pod Pikom Komunizma, vzpon nanj in sestop.

FERRALITOVİ PLANINCI NA GOLICI

Po triletnem premoru so Ferralitovi planinci skupaj s PD Žalec spet organizirali priljubljeni izlet na Golico. Zanimanje za ta planinski izlet je bilo tolikšno, da so morali mnogi ostati doma, ker ni bilo dodatnega avtobusa.

PD MEDICINSKA FAKULTETA — DELAVNO!

Lani — 17. novembra so na Medicinski fakulteti v Ljubljani ustanovili Planinsko društvo dr. Gorazd Zavrnik. Torej je društvo med najmlajšimi, vendar po delavnosti izstopajo na marsikaterem področju. Izdali so tudi prvo številko internega glasila.

ČLANI PD SCT NE POPUŠČAJO!

Planinci »Slovenija ceste tehnika obnove« v hoji na gore ne popuščajo. Izkoristili so mesec maj in obiskali Kalško goro, čeprav je bil planinski vzpon izredno težaven. Nad 70 se jih je udeležilo pohoda na Golico, in čeprav jim je vreme ponagajalo, je bilo zadovoljstvo na višini. Omeniti je treba tudi plezalni vzpon štirih udeležencev v Zeleniške Špice. Štirje pla-

ninci tega kolektiva pa so se vzpeli na Triglav.
 Julijski pohodi članov pa so bili usmerjeni na Mojstrovko, Ojstrico in na Mangart.

PLEZALNI VODNIK RADUHA, PECA, URŠLJA GORA

Strokovna komisija za alpinizem pri ZTKO Ravne je izdala ličen vodnik na 138 straneh. Polovica je teksta, drugo pa so sheme, skice in fotografije. Področje koroških hribov je kakor na dlani. Pregleden zem-

ljevid in opisi, za vsako smer pa tudi sheme, odpirajo Raduho, Peco in Uršljo goro in posamezne stene. Vodnik stane le 300 din.

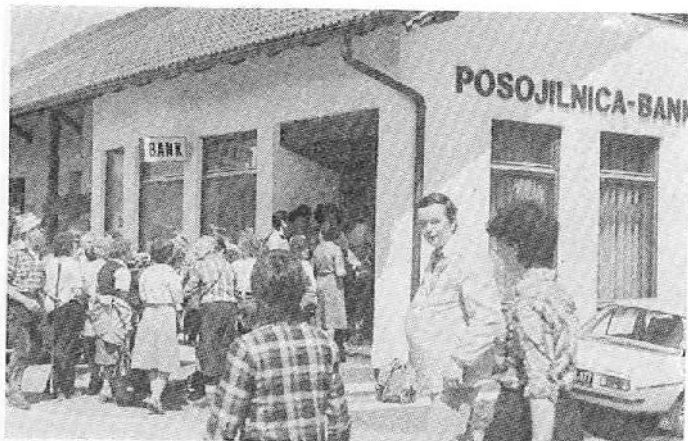
ZANIMIV POSKUS

(Radijski prenos v oddajo Val 202, nedelja 1. julij 1984)

Ob devolletnici prve helikopterske nesreče pri reševanju v gorah, ki se je dogodila 29. junija 1975, so kranjski planinci pri-

Neplaninski prizori:
 Teki prizori
 ob »planinskih pohodih
 v zamejstvo« —
 planinstvu prav gotovo
 niso v ponos!
 (Z letošnjega srečanja
 v Bilčovsu
 na Koroškem)

Foto F. Ekar

PLANINSKA ZALOŽBA

61000 Ljubljana, Dvorčakova 9

telefon (061) 312 553

tekoči račun 50101-678-47046

IZREDNI POPUSTI Planinske založbe Planinske zveze Slovenije pri nakupu planinskih edicij z priloženo naročilnico.

NEPREKLICNO NAROČAM:

1. Planinske edicije iz priloženega seznama v Planinskem vestniku št. 6 in 7:

2. Planinski koledar »GORE SVETA« 1985

DA NE

število:

Žepni koledar planinskih akcij 1985

DA NE

število:

3. Novoletne voščilnice

DA NE

število:

4. Naročam Planinski vestnik (sem pridobil novega naročnika)

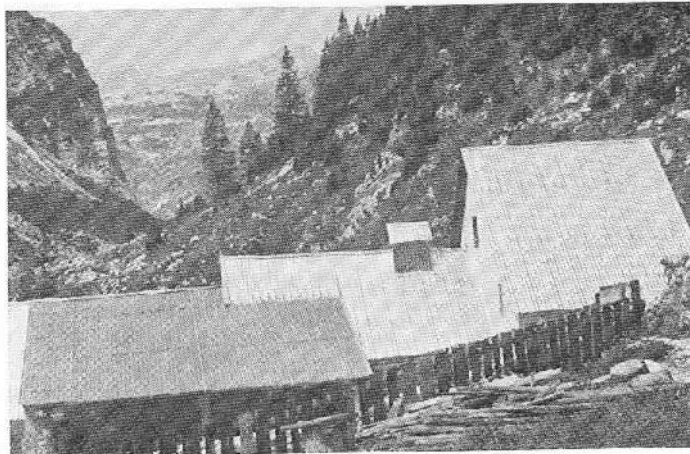
stari naročnik

ZA NAKUP SE VAM PRIPOROČAMO!

pravili spominsko slovesnost, na kateri je obudil na ta dogodek spomin predsednik PD Kranj, Franc Ekar. Tedaj so radijski novinarji in tehniki poskusili prvi neposredni prenos s Kranjske koče na Ledinah v program na valu 202. Tehnično je to izredno zahtevno dejanje, ker je kranjska koča točno za Grintovci, torej v globoki »senci«, kjer ni nikakršnega sevanja radijskih valov do sprejemnih naprav bodisi v Ljubljani ali v tem primeru na Krvavcu. Slavko Šetina, tonski mojster in pa novinar Marijan Krišelj pa sta vseeno po-

skusila, in sicer tako, da je del tehničnih naprav ostal na Jezerskem, del aparatov pa so odnesli do Kranjske koče. Vzpostavljena zveza z Jezerskim je stekla in od tam naprej prek Krvavca do Ljubljane tudi. Vendar pa programa na Ledinah ni bilo slišati in je bilo treba rešiti tudi ta tehnični vozel. Kako? To je najbrž majhna skrivnost ob dejstvu, da so poslušalci vendarle izredno dobro slišali ta direktni prenos z Ledin.

B. L.

»Svetleča kritina« ščiti pred »moč« planšarije ob Krnskih jezerih, ki jih tudi vključujemo v območje TNP (Triglavskega narodnega parka). V tako okolje najbrž taka »rešitev« ne sodi, ko naj bi po drugi plati poskrbeli za kar najbolj avtohtono prostorsko ureditev

Foto F. Ekar

Na revijo Planinski vestnik sem že naročen
od leta

Naročnino za revijo sem že poravnal za leto 1984:

DA NE

NE

EN OBROK

DVA OBROKA

NAROČNIK

Naslov

ulica

pošta

Član planinskega društva

katero PD

Zaposlen pri

naslov

Spol M moški Ž ženski; rojen

dan, mesec, leto

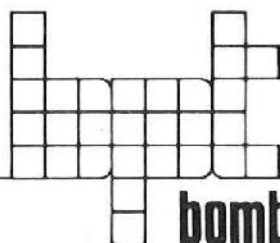
registrska številka osebne izkaznice

izdana pri poklic

Plačal bom v gotovini po povzetju

Datum

Podpis

bombažna predilnica in tkalnica | tržič

64290 Tržič, Cesta JLA 14

Telefon: (064) 50 571

Telex: 34507 YU TR BPT

- Posteljna konfekcija iz plemenitega bombažnega blaga
- Gospodinjska galanterija
- Žakarsko gladko, pestro tkanje
- Vezeni in tiskani vzorci v modnih barvah
- TOZD Predilnica
- TOZD Tkalnica
- TOZD Oplemenitilnica
- TOZD Konfekcija DSSS

99 let tradicije — 99 let kvalitete

SOZD

PETROL

Petrol DO Rafinerija Maribor, vam iz svojega proizvodnega programa nudi:

- motorna olja za dieselske motorje — Motorol
- motorna olja za dvotaktne motorje — Dvotaktol Mix
- olja za zobniške prenose — Hipoidol in Duxol
- transmisijska traktorska olja Unitraktol
- olja za verižne žage — Estrol
- sredstva za hlajenje motorjev z notranjim zgorevanjem — Petrofriz in Glysantin

Vse večji delež svoje dejavnosti posveča mariborska Rafinerija ekologiji — **odkupu in predelavi rabljenih olj z namenom:**

- da zaščitimo pred onesnaževanjem človekovo življenjsko in delovno okolje,
- da prihranimo znatna devizna sredstva za uvoz naftnih derivatov.